

รทท

๑๕๐ ปี

ชาตกาล ภัททันตะวิลาสมหาเถระ

มาฆบูรณมีบูชา ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๔ พุทธศักราช ๒๕๖๑

ปัญญาสาร ฉบับที่ ๑๕๐

มูลนิธิแนบมหาณีนานท์

รทท

ชาตกาล ภัททันทะวิลาสมหาเถระ

มหาพรหมมณีบุชา ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๔ พุทธศักราช ๒๕๖๑

ปัญญาสาร ฉบับที่ ๑๔๐

มูลนิธิแนบมหาณาราม

สำนักงานมูลนิธิแนบมหานีรานนท์

๘๔/๑ หมู่ ๒ ถนนพุทธมณฑลสาย ๕ ตำบลบางกระพิก

อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ๗๓๒๑๐

โทร. ๐๒-๔๘๒-๑๐๔๔, ๐๒-๘๘๙-๔๔๑๗, ๐๘๙-๖๑๓-๙๓๓๓

และที่ตึกสุหรั่งสรรค์ วัดสามพระยา กทม. ๑๐๒๐๐

โทร. ๐๒-๖๒๘-๙๓๒๘

พิมพ์ที่ บริษัท แอคทีฟ พรินท์ จำกัด

๙ ซอยลาดพร้าว ๖๔ แขวง ๑๔ แขวงวังทองหลาง

เขตวังทองหลาง กรุงเทพฯ ๑๐๓๑๐

โทร. ๐๒-๕๓๐-๔๑๑๔ (อัตโนมัติ) โทรสาร ๐๒-๑๐๘-๘๙๕๐-๕๑

E-mail : tanapress@gmail.com

คำนำ

ปัญญาสาร ฉบับที่ ๑๔๐ นี้ จัดพิมพ์เนื่องในโอกาสวันมาฆบูชา ซึ่งเป็นวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาวันหนึ่ง สำหรับในปี ๒๕๖๑ นี้ ตรงกับวันพฤหัสบดีที่ ๑ มีนาคม ๒๕๖๑ ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๔ (เดือนมาฆะ)

วันมาฆบูชานี้เป็นวันคล้ายวันที่พระสงฆ์สาวก จำนวน ๑,๒๕๐ รูป เดินทางไปเฝ้าพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ณ วัดเวฬุวนาราม เมืองราชคฤห์ แคว้นมคธ โดยมีได้นัดหมายกัน พระสงฆ์สาวกทั้งหมดเหล่านั้น ล้วนเป็นพระอรหันต์ผู้ถึงพร้อมด้วยปฏิสัมภิทาและอภิญญาทั้งสิ้น และเป็นผู้ที่ได้รับการอุปสมบทโดยตรงจากพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ในวันนั้นพระพุทธองค์ทรงแสดงโอวาทปาติโมกข์แก่อภิกษุทั้งหลาย มีหลักใหญ่ใจความเป็นต้นว่า การไม่ทำบาปอกุศลทั้งปวง (กรรมที่ประกอบด้วยอกุศล ๑๒) การทำกุศลให้สมบูรณ์พร้อม (กุศลที่เป็นไปในภูมิ ๔) การทำจิตใจให้ขาวสะอาด (ความเป็นพระอรหันต์) ดังนี้

ทางมูลนิธิฯ ได้นำคำสอนของพระพุทธองค์มาเผยแพร่ ทั้งทาง ด้านคันถธุระและวิปัสสนาธุระ ด้านคันถธุระนั้น ได้จัดการเรียนการสอน พระอภิธรรม โดยใช้คัมภีร์อภิธัมมัตถสังคหะ (ฉบับแปลอธิบาย) อันเป็น คัมภีร์ที่สรุปเนื้อหาของพระอภิธรรมปิฎกและอรรถกถาโดยสังเขป เป็นคัมภีร์หลักในการศึกษา เพื่อเป็นพื้นฐานในการศึกษาพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา ขึ้นสูงๆ ขึ้นไป โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือ เพื่อเป็นพื้นฐาน สำหรับการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามนัยแห่งมหาสติปัฏฐานสูตร แก่พระภิกษุ สามเณร อุบาสก และอุบาสิกา พุทธบริษัททั้งหลาย ส่วน ด้านวิปัสสนาธุระ มีการจัดหลักสูตรอบรมวิปัสสนากรรมฐาน ๓ วัน และ ๗ วัน เน้นฝึกการปฏิบัติวิปัสสนาตามนัยแห่งมหาสติปัฏฐานสูตร และอรรถกถา ฎีกา โดยตรง

ในวันมาฆบูชา ปี ๒๕๖๑ นี้ ทางมูลนิธิฯ ได้จัดงานบำเพ็ญกุศล
ทอดผ้าป่าสามัคคี โดยมี คุณโนริย์ ชัยฤกษ์ถวิล คุณฤดี คงสิน
และครอบครัว รับเป็นประธานเจ้าภาพผ้าป่าสามัคคี พร้อมด้วย
บรรดาญาติมิตร ร่วมกับคณาจารย์และคณะนักศึกษาพระอภิธรรม
วัดสามพระยา วัดธาตุทอง มูลนิธิแนบมหานีรานนท์ คณะผู้ปฏิบัติธรรม
ตลอดจนสาธุชนทั้งหลาย เพื่อนำรายได้ที่เกิดจากงานการกุศลครั้งนี้
ไปใช้จ่ายในกิจการของมูลนิธิฯ ต่อไป

วาระสารณฉบับนี้ ได้นำบทความของภัททันตะวิลาสมหาเถระ
บูรพาจารย์ของสำนักวิปัสสนา มูลนิธิแนบมหานีรานนท์ เรื่อง
“ข้อปฏิบัติแห่งโยคี” ในหัวข้อ “จำแนกกรรม ๔ ประการ” และ
“ปฏิเสธสมุปปาตธรรม” และบทความของ อ.แนบ มหานีรานนท์
เรื่อง “การถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์” มาลงไว้ และนอกจากนั้น
ยังได้นำบทความของอาจารย์ท่านอื่นๆ ที่เป็นอารมณ์ของปัญญา
ตามสมควรมาลงไว้อีกด้วย

สุดท้ายนี้ ขออำนาจคุณพระศรีรัตนตรัย และกุศลเจตนาที่ท่าน
ทั้งหลายได้ร่วมใจกันทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา จงเป็นพลวปัจจัยให้
ทุกท่านและครอบครัวประสบแต่ความสุข ความเจริญ มีสติปัญญา
งอกงามไพบุลย์ในธรรม สามารถรู้ธรรม เห็นธรรม ตามคำสอน
ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ตลอดจนถึงความพ้นทุกข์โดยเร็วด้วยกัน
ทุกท่านเทอญ

เทพฤทธิ์ สาธิตการมณี

รองประธานกรรมการและกรรมการฝ่ายวิชาการ

๑ มีนาคม ๒๕๖๑

สารบัญ

หน้า

- ❖ มาฆบูชารำลึก ๙
- ❖ วิลาสมหาเถรตฤติคาถา..... ๑๕
- ❖ ข้อปฏิบัติแห่งโยคี..... ๑๙
- ภัททันทะวิลาสมหาเถระ
- ❖ การถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ๔๐
- อาจารย์แนบ มหานีรานนท์
- ❖ กรรมวิบาก..... ๖๔
- อาจารย์สุคนธ์ สุนศิริ
- ❖ มหาสติปัฏฐานสูตร หมวดอิริยาบถ ๔..... ๖๘
- อาจารย์บุญญ์ฐศักดิ์ ทวีพัฒน์
- ❖ ธรรมะของพระพุทธเจ้า..... ๘๘
- อาจารย์นิตยา ปรีชายุทธ
- ❖ ปัญหาสำหรับผู้เรียนอภิธรรม ๑๐๕
- อาจารย์เทพฤทธิ์ สาธิตการมณี

- ❖ การสังคายนาพระไตรปิฎกจากสมัยอดีต
สู่สมัยรัตนโกสินทร์..... ๑๒๕
 ปิยธรรมอุบาสก
- ❖ ข่าวนุโมทนา ๑๓๙
- ❖ ข่าวมูลนิธิฯ..... ๑๔๔
- ❖ รายชื่อพระภิกษุศิษย์เก่ามูลนิธิเนนบมหานีรานนท์..... ๑๕๐
 ที่มาร่วมงาน ๑๒๐ ปี ฯ
- ❖ ตารางบรรยายธรรม ๑๕๔

“...‘ความศรัทธาไม่มีปัญญารักษาแล้ว’ เหมือนหนึ่งคล้ายๆ กับว่าศรัทธาเสื่อมใสแล้ว กลายเป็นต้นหาความรักใคร่เข้าเจือปนในส่วนไม่ควรเสื่อมใสไปเสื่อมใสเข้า เหมือนว่าจะเป็นกุศลแล้ว กลายเป็นโมหวนะ มักเป็นอกุศลไป ‘ปัญญาไม่มีศรัทธารักษาแล้ว’ มักเห็นว่าทานกุศลนั้น เข้าใจว่าหยาบ จึงมักไม่ใคร่กระทำทานกุศลเป็นต้น การที่เป็นเช่นนี้ เป็นอกุศลเทียว...”

(ข้อปฏิบัติโยคี เล่ม ๑ หน้า ๖-๗)

“...บรรพบุรุษของเรา ท่านเคร่งครัดในธุระทั้งสอง (คันถธุระและวิปัสสนาธุระ) ในพระพุทธศาสนา นี้ พระพุทธศาสนา จึงดำรงอยู่มาถึงเราทุกวันนี้ได้ แต่บัดนี้ น้อยคนนักที่จะรู้จักธุระทั้งสองในพระพุทธศาสนา บางคนก็ปฏิเสธปรียัติว่า ไม่ต้องเล่าเรียน ปฏิบัติอย่างเดียวพอ เมื่อไม่เรียน ก็ไม่รู้ว่าปรียัติคืออะไร ปฏิบัติคืออะไร ใครเขานิยมอะไรกันมาก ก็เฮไปกับเขา โดยไม่รู้เหตุรู้ผลอะไรเลย...”

(หนังสือโพธิปักขิยธรรม บรรยายโดยอาจารย์แนบ มหาวีรานนท์ หน้า ๕๕)

มาฆบูชารำลึก

“มาฆบูชา” เป็นวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เถรวาทและเป็นวันหยุดราชการในประเทศไทย “มาฆบูชา” ย่อมาจาก “มาฆปุรณมีบูชา” หมายถึง การบูชาในวันเพ็ญกลางเดือนมาฆะ ตรงกับเดือน ๓ ตามปฏิทินจันทรคติของไทย (ช่วงเดือนกุมภาพันธ์หรือมีนาคม) ถ้าปีใดมีเดือน ๘ สองหน (ปีอธิกมาส) ก็เลื่อนไปทำในวันเพ็ญเดือน ๓ หลัง (วันเพ็ญเดือน ๔)

ในสมัยพุทธกาล หลังจากพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสรู้แล้ว ๔ เดือน ในวันเพ็ญเดือนมาฆะเป็นวันที่เกิดเหตุการณ์สำคัญขึ้นในพระพุทธศาสนา ดังอรรถกถาที่ขนขสูตรได้แสดงไว้ว่า เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงธรรมโปรดที่ชนขปริพาชก ณ ถ้ำสุกรขาตา ท่ามกลางภูเขาคิชฌกูฏ ที่ชนขปริพาชกได้บรรลुพระโสดาบัน และในขณะนั้นพระสารีบุตรถวายงานพัดอยู่ก็ได้บรรลुพระอรหัตเมื่อทรงจบเทศนานี้แล้ว ก็เสด็จลงจากเขาคิชฌกูฏไปพระวิหารเวฬุวัน แล้วทรงประชุมพระสาวก อันเป็นการประชุมประกอบด้วยองค์ ๔ คือ

๑. วันนั้นเป็นวันอุโบสถขึ้น ๑๕ ค่ำ ประกอบด้วย
มาฆนักษัตร

๒. ภิกษุ ๑,๒๕๐ รูป ประชุมกันตามธรรมดา
ของตนๆ ไม่มีใครนัดหมายมา

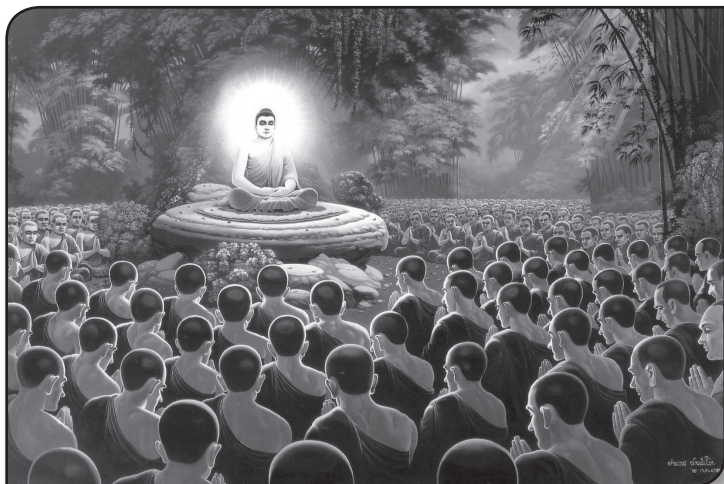
๓. ในภิกษุเหล่านั้น ไม่มีแม่สักรูปหนึ่งที่เป็นปุถุชน
หรือเป็นพระอริยบุคคลประเภทใดประเภทหนึ่ง ในบรรดา
พระโสดาบัน พระสกทาคามี พระอนาคามี และพระอรหันต์
ผู้สุกวิปัสสก ภิกษุทั้งหมดเป็นผู้ได้อภิญญา ๖ ทั้งนี้

๔. และในบรรดาภิกษุเหล่านั้น ไม่มีภิกษุแม้รูปเดียว
ที่ชื่อว่าปลงผมด้วยมีดโกนแล้วบวช ภิกษุทั้งหมดล้วน
เป็นเอหิภิกขุ*

ดังนั้น จึงมีคำเรียกวันนี้อีกคำหนึ่งว่า วัน
“จาตุรงคสันนิบาต” หมายถึง วันที่มีการประชุมพร้อมด้วย
องค์ ๔ ดังกล่าวแล้ว

* ดูเพิ่มเติมในอรรถกถาที่ชนขสูตร มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก์ พระไตรปิฎก
และอรรถกถาแปล ฉบับ มจร. (สีแดง) เล่มที่ ๒๐ หน้า ๔๖๓

อรรถกถาหมหาปทานสูตร แสดงจำนวนภิกษุ ๑,๒๕๐ รูป
คือ บุราณชฎิล ๑,๐๐๐ รูป บริวารของพระอัครสาวก
๒๕๐ รูป และในการประชุมครั้งนั้น ได้ทรงแสดง
พระปาติโมกข์ด้วย^๒

^๒ ดูเพิ่มเติมในอรรถกถาหมหาปทานสูตร ที่มณิกายมหาวรรค พระไตรปิฎก
และอรรถกถาแปล ฉบับ มมร. (สีแดง) เล่มที่ ๑๓ หน้า ๗๘-๗๙

ปาติโมกฺขปาโร^๓

ขนฺติ ปรมํ ตโป ตีติกขา

นิพพานํ ปรมํ วทนฺติ พุทฺธา

น หิ ปพฺพชิตो ปฺรปฺจมาตี

สมฺโณ โหติ ปรี วิหะยนฺโต.

สพฺพปาปสฺส อกรรมํ กุสสฺสสุปสมปทา

สจฺจิตฺตปริโยทปนํ เอตํ พุทฺธาน สาสนํ.

อนุปวาโห อนุปจมาโต ปาติโมกฺเข จ สํวโร

มตฺตตฺถญฺจ จ ภาตฺตสฺมี ปนตฺถจ สยนาสนํ

อริจิตฺเต จ อาโยโค เอตํ พุทฺธานสาสนํ.^๔

แปลความว่า ;

ความอดทนคือความอดกลั้นเป็นตบะอย่างยิ่ง
พระพุทธรเจ้าทั้งหลายตรัสว่านิพพานเป็นธรรมอันยอดเยี่ยม
ผู้ทำร้ายผู้อื่นไม่ถือว่าเป็นบรรพชิต ผู้เบียดเบียนผู้อื่น
ไม่ถือว่าเป็นสมณะ.

^๓ ปาติโมกข์ ในที่นี้มีได้หมายถึง อาณาปาติโมกข์ (ประมวลพุทธบัญญัติ
ที่ทรงตั้งขึ้นเป็นพุทธอาณา ได้แก่ อาทิพรหมจริยสิกขา ที่มี
พระพุทธานุญาตให้สวดในที่ประชุมสงฆ์ทุกกึ่งเดือน) แต่หมายถึง
โอวาทปาติโมกข์ ซึ่งประกอบด้วยคาถา ๓ คาถามี “ขนฺติ ปรมํ
ตโป ตีติกขา” เป็นต้น ที่พระพุทธรเจ้าแต่ละพระองค์ทรงแสดงเอง
(วิ.อ. ๑/๑๙/๑๙๐-๑๙๒ มจร.)

^๔ ที.ม. ๑๐/๕๔/๕๗ (สยา.)

การไม่ทำบาปทั้งปวง^๕ การทำกุศลให้ถึงพร้อม^๖
การทำจิตของตนให้ผ่องแผ้ว^๗ นี่คือการสั่งสอนของพระพุทธเจ้า
ทั้งหลาย.

การไม่กล่าวร้ายผู้อื่น การไม่เบียดเบียนผู้อื่น ความ
สำรวมในปาติโมกข์^๘ ความเป็นผู้รู้จักประมาณในอาหาร
อยู่ในเสนาสนะที่สงัด ประกอบความเพียรในอธิจิต^๙ นี่คือการ
สั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย

^๕ บาบ หมายถึง กรรมที่มีโทษซึ่งสหระคตด้วยยอกุศลจิต ๑๒ ดวง (ที.ม.ฎีกา
๙๐/๙๒ มจร.)

^๖ กุศล หมายถึง กุศลที่เป็นไปในภูมิ ๔ (ที.ม.อ. ๙๐/๖๙ มจร.)

^๗ การทำจิตให้ผ่องแผ้ว หมายถึง การทำจิตให้สว่างนั้นย่อมมีได้โดยความ
เป็นพระอรหันต์ (ที.ม.อ. ๙๐/๖๙ มจร.)

^๘ ปาติโมกข์ แปลว่า การพันทวยัง คือ ศีลสูงสุด ย่อมรักษาด้วยความวิเศษ
คือ สุขคติ และย่อมให้พ้นจากภัย คือ ทุกคติ หรือย่อมรักษาสุขคติ ย่อมให้
พ้นทุกคติ เพราะฉะนั้น ศีลนั้นท่านเรียกว่า ปาติโมกข์ (ที.ม.อ. ๙๐/๗๐ มจร.)

^๙ การอยู่ในเสนาสนะที่สงัดและการประกอบความเพียรในอธิจิต หมายถึง
ความเป็นผู้ชำนาญในสมาบัติ ๘ อันเป็นบาทฐานแก่วิปัสสนา
(ที.ม.อ. ๙๐/๗๐, ที.ม.ฎีกา. ๙๐/๙๔ มจร.)

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ พระองค์ได้ทรงปรารภถึงเหตุการณ์ครั้งพุทธกาลในวันเพ็ญเดือน ๓ ดังกล่าวว่า เป็นวันที่เกิดเหตุการณ์สำคัญยิ่ง ควรประกอบพิธีทางพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นที่ตั้งแห่งความศรัทธาเลื่อมใส จึงมีพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ ให้จัดการพระราชกุศลมาฆบูชาขึ้น การประกอบพระราชพิธีคงคล้ายกับวันวิสาขบูชา คือ มีการบำเพ็ญพระราชกุศลต่างๆ และมีการพระราชทานจุดเทียนตามประทีปเป็นพุทธบูชาในวัดพระศรีรัตนศาสดารามและพระอารามหลวงต่างๆ เป็นต้น ในช่วงแรก พิธีมาฆบูชาคงเป็นการพระราชพิธีภายใน ยังไม่แพร่หลายทั่วไป ต่อมาความนิยมจัดพิธีมาฆบูชาจึงได้ขยายออกไปทั่วราชอาณาจักร^{๑๐}

^{๑๐} อ่างอิง ; มาฆบูชา วิถีพิเศษ สรรพคุณเสริม

วิลาสมหาเถรตฤติคาถา

วิลาโลติ มหาเถโร เสฏโฐ มรรมมรฐจิโก
สวาคโต โส จ ‘ไทย’รฐจิ รกขาย พุทธสาสน์.

พระมหาเถระใด มีนามว่า “วิลาสะ” ผู้ประเสริฐ
ผู้เป็นชาวพม่า พระมหาเถระนั้น เป็นผู้มาดีแล้วสู่ประเทศไทย
เพื่อการรักษาพระพุทธานุสาสนา.

จตุตทาฬีสอธีเกสุ จตุสสตุตตเรสุ จ
ทุเวสสสสทสเสสุ พุทธนิพพุตกาลโต
โส ชาโต ‘เป้ามะโย’คาเม สวตถิโย มรรมมเก.

พระมหาเถระนั้น ถือกำเนิดแล้ว ณ หมู่บ้านเป้ามะโย
เมืองสาวตถิ (จังหวัดเปียงมะนา) ประเทศพม่า ในปี ๒๔๔๐
แต่กาลปริพพานของพระพุทธานุเจ้า.

เทวปณณาสอธีเกสุ จตุสสตุตตเรสุ จ
ทุเวสสสสทสเสสุ พุทธนิพพุตกาลโต
บุปผาราม สามเณโร โสโย ปพพชิต ภาวี.

พระมหาเถระนั้น บรรพชาเป็นสามเณรแล้ว
ณ วัดบุปผาราม (โหยงซุจอง) ในปี ๒๔๔๒ แต่กาลปรินิพพาน
ของพระพุทธานุเจ้า.

นวปณาสาธิเกสุ
ทุเวสสสทสเสสุ
มหาวิสุทธาราม โส

จตุสสุตตุตเรสุ จ
พุทฺธนิพพุตกาลโต
ลทฐุปสมบิโท ภวี.

พระมหาเถระนั้น อุปสมบทเป็นพระภิกษุแล้ว
ณ วัดมหาวิสุทธาราม (กรุงมณฑลทะเลย์) ในปี ๒๔๕๙
แต่กาลปริณิพพานของพระพุทธเจ้า.

ตสมิ ปพพิตสมิณจ
สวณณํ ตปิฏกํ
วิปัสสนา จ ภาวิตา
ยถาภูตญจ ปจจกโข

จฺรานิ โส ปวตฺตติ
วเรน เตน สฺสลิขิตํ
วสฺสสฺมึ ทสเม อิติ
วสฺสเ พารสเม ภเว.

เมื่อพระมหาเถระนั้นบวชแล้ว ท่านยังธุดงค์ทั้งหลาย
(ในพระพุทธศาสนา) ให้เป็นไปแล้ว คือ พระไตรปิฎกพร้อม
กับอรรถกถา ฎีกา (คัมภีร์) พระมหาเถระผู้ประเสริฐนั้น
ได้ศึกษาดีแล้ว วิปัสสนา (วิปัสสนาธุระ) พระมหาเถระ
ผู้ประเสริฐนั้นให้เจริญแล้วในพรรษาที่ ๑๐ และพระมหาเถระ
นั้น เป็นผู้ประจักษ์ยถาภูตธรรม (ความจริง) ในพรรษาที่ ๑๒
(และ ๑๓).

เตสตุตติอธีเกสุ

ทุเวสสุสสหัสเสสุ

มณิวาณิกานํ โส

อชฌเมสนาย สทุธมมํ

จตุสสุตตุตเรสุ จ

พุทฺธนิพฺพุตกาลโต

นามิกะ กาณฺจเน ปุเร

เทสนาย จ อาคโต.

พระมหาเถรนั้น เดินทางมาแล้ว (สู่ประเทศไทย)

เพื่อการแสดงพระสัทธรรม ด้วยการอาราธนาของบรรดา
พ่อค้าพลอยทั้งหลายในจังหวัดกาญจนบุรี ในปี ๒๔๗๓
แต่กาลปรินิพพานของพระพุทธเจ้า.

จตุสสุตตุตยาธิเกสุ

ทุเวสสุสสหัสเสสุ

‘ปรก’ นาม เทวนคเร

ชินสฺส สาสเน เตน

จตุสสุตตุตเรสุ จ

พุทฺธนิพฺพุตกาลโต

อารามสฺสชาติโป ตโต

ธฺรานิ ชาลิตานิ จ.

ลำดับนั้น พระมหาเถรนั้น เป็นเจ้าอาวาสวัดปรก ที่

กรุงเทพฯ ในปี ๒๔๗๔ แต่กาลปรินิพพานของพระพุทธเจ้า
ธฺระทั้งหลาย (คันถธฺระและวิปัสสนาธฺระ) ในพระศาสนาของ
พระพุทธเจ้าผู้ทรงชนะมาร พระมหาเถรนั้นให้รู้เรื่องแล้ว.

นวุติยา อธิเกสุ

ทิวาสสสสสสส

‘ระฆังโฆสิตาราม’ นาม

สิกขน์ อภิธมมสส

จตุสสตุตเตรสุ จ

พุทธนิพพุตกาลโต

อาราเม ปจมี อธิ

ปติฏฐาเปลิ โส จูว.

พระมหาเถระนั้น ยังการศึกษาพระอภิธรรมให้
ตั้งขึ้นเฉพาะแล้ว ณ วัดระฆังโฆสิตาราม เป็นครั้งแรก
ในประเทศไทยนี้แน่นอน ในปี ๒๔๙๐ แต่กาลปรินิพพาน
ของพระพุทธเจ้า.

นโม เม ตสส เสฏฐสส

อิมินา กตปุณณ

ปาเจรสสตุ สพุพพา

นิพพานปัจจโย ภเว.

ขอความนอบน้อมของข้าพเจ้า จงมีแด่พระมหาเถระ
ผู้ประเสริฐ ผู้เป็นอาจารย์ (แห่งมูลนิธิแนบมหานิรานนท์)
รูปนั้น ในกาลทุกเมื่อ ด้วยบุญที่ข้าพเจ้าได้กระทำแล้วนี้
จงเป็นปัจจัยแก่พระนิพพานด้วยเทอญ.

ติดตามอ่านประวัติภัททันตะวิลาสมหาเถระได้ที่

<http://nab.or.th>

ข้อปฏิบัติแห่งโยคี

ภักทันทะวิลามหาเถระ

๑. จำแนกกรรม ๔ ประการ

จตุตทาริมานิ, ภิกฺขเว, กมฺมานิ มยา สยํ อภิญญา
สจฺฉิกตฺวา ปเวทิตานิ. กตฺมานิ จตฺตาริ ? อตฺถิ,
ภิกฺขเว, กมฺมํ กณฺห์ กณฺหวิปากํ; อตฺถิ, ภิกฺขเว, กมฺมํ
สูกํ สูกกฺวิปากํ; อตฺถิ, ภิกฺขเว, กมฺมํ กณฺหสูกํ
กณฺหสูกกฺวิปากํ; อตฺถิ, ภิกฺขเว, กมฺมํ อกณฺหสูกํ
อกณฺหสูกกฺวิปากํ กมฺมกฺขยาเย สวตฺตติ.^๑

ภิกฺขเว (ดูกร)สงฆ์ จตฺตาริ ๔ อิมานิ กมฺมานิ กรรม
ทั้งหลายนี้ มยา เราตถาคต สยํ โดยลำพัง อภิญญา
ทรงรู้เห็นแล้ว สจฺฉิกตฺวา กระทำเฉพาะหน้าแล้ว ปเวทิตานิ
ทรงแสดงแล้ว, จตฺตาริ กรรมทั้งหลาย ๔ นั้น กตฺมานิ
กรรมอย่างไร ?

ภิกฺขเว (ดูกร)สงฆ์ กณฺห์ มีสภาพดำมืด กณฺหวิปากํ
มีผลให้ดำมืด กมฺมํ อุกุศลกรรมนั้น อตฺถิ มี, ภิกฺขเว (ดูกร)สงฆ์
สูกํ มีสภาพขาวสะอาด สูกกฺวิปากํ มีผลขาวสะอาด
กมฺมํ กามาวจรรูปาวจรอรูปรูปาวจรกุศลกรรมนั้น อตฺถิ มี,

^๑ อัง.จตุกก (บาลี) ๒๑/๒๓๒/๓๑๓ (สยฺยา.)

ภิกขเว (ดูกร)สงฆ์ กณฺหสูกํ มีสภาพซึ่งชาวกับดำปนกัน
กณฺหสูกวิปากํ มีผลชาวกับดำปนกัน กมฺม กามาวจรกุศล
และอกุศลกรรม อตฺถิ มี, ภิกขเว (ดูกร)สงฆ์ อกณฺหสูกํ
มีสภาพไม่ใช่ชาวและดำนั้น อกณฺหสูกวิปากํ มีผลไม่ใช่
ดำและขาวนั้น ยํ กมฺม อันว่ามรรคกรรม ๘ ไค อตฺถิ มี,
ตํ กมฺม อันว่ามรรคกรรม ๘ นั้น กมฺมกฺขยาเย อกุศลกรรม
อันดำมัว กุศลกรรมอันขาวสะอาด และเพื่อจะให้หมดสิ้นจาก
กรรมดำกรรมขาว กุศลกับอกุศล กรรมซึ่งระคนปนกันทั้ง ๓
ประการนี้ สํวตฺตติ ย่อมให้เป็นไปแล้วด้วยดี.

[พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย กรรม
๔ ประการนี้ เราทำให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งเองแล้ว
จึงประกาศให้ผู้อื่นรู้ตาม กรรม ๔ ประการอะไรบ้าง ? คือ
(๑) กรรมดำ^๒ มีวิปากดำ^๓ (๒) กรรมขาวมีวิปากขาว^๔

^๒ กรรมดำ ในที่นี้หมายถึงอกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการ (ที.ปา. ๑๑/๓๕๙/
๒๘๔, อง.จตุกก.อ. ๒/๒๓๒/๔๔๐ มจร.)

^๓ วิปากดำ คือ มีผลน่าสัต์วให้เกิดในอบาย (ทางเสื่อม) มี ๔ ประการ คือ
(๑) นิรยะ นรก, ภาวะเร่าร้อนกระวนกระวาย (๒) ตีรจฉานโยนิ
กำเนิดสัตว์ตีรจฉาน (๓) ปิตติวิสัย แดนเปรต (๔) อสุรกาย พวกอสูร
(อง.จตุกก.อ. ๒/๒๓๒/๔๔๐ มจร.)

^๔ วิปากขาว ในที่นี้หมายถึงกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการ (ตรงข้ามกับ
อกุศลกรรมบถ) มีวิปากขาว หมายถึงมีสุขเป็นผล น่าสัต์วให้เกิดในสวรรค์
(อง.จตุกก.อ. ๒/๒๓๒/๔๔๐ มจร.)

(๓) กรรมทั้งดำและขาวมีวิบากทั้งดำและขาว (๔) กรรมทั้งไม่ดำและไม่ขาว^๕ มีวิบากทั้งไม่ดำและไม่ขาว เป็นไปเพื่อความสิ้นกรรม]

อธิบายว่า ; “อပ္ปัญญากิสังขาร” คือ อกุศลกรรมเจตนาอย่างหนึ่ง กุศลกรรมเจตนา คือ “ပ္ปัญญากิสังขาร” “อเนญซากิสังขาร” เป็นกรรมอย่างหนึ่ง กุศลอกุศลระคนปนกัน มิสสกเจตนากรรมอย่างหนึ่ง อันว่ากรรม ๓ ประการนี้เป็นเจตนาเจตสิกทั้งนั้น นอกจากเจตนาเจตสิก คือ “มัคคังค ๘” นี้ รวมกรรม ๔ ประการ ดังนี้

เมื่อนับสภาพแห่งมัคคังค ๘ นี้ แล้วไม่เป็นเจตนาเจตสิก เป็นญาณสัมปยุตเนื่องด้วยกุศลจิต คือ ปัญญา วิตก วิรตีเจตสิก ๓ วิริยะ สติ และเอกัคคตาเจตสิก ได้ ๘ ดังนี้ อันว่ามัคคังค ๘ แห่งกรรมนี้ สามารถให้ล่วงหมดสิ้นเสียซึ่งเนื่องด้วยกุศลอกุศลจิตอันเป็นเจตนาเจตสิกกรรมทั้งหลายเหล่านี้ได้ดังนี้ เพราะเหตุว่าวิปัสสนาญาณ มรรค ผล ปัญญานั้น รวมเข้าอยู่ในมัคคังค ๘ เป็นองค์วิชาแล้ว

^๕ กรรมทั้งไม่ดำและไม่ขาว ในที่นี้หมายถึงมรรคญาณ ญาณในอริยมรรค คือ ความหยั่งรู้ที่ทำให้สำเร็จภาวะอริยบุคคล ๔ ประการ (โสดาปัตติมรรค สกทาคามีมรรค อนาคามีมรรค และอรหัตตมรรค) ซึ่งเป็นเหตุทำให้หมดกรรม มีวิบากทั้งไม่ดำและไม่ขาว ในที่นี้หมายถึงไม่ให้วิบากทั้ง ๒ อย่าง (อง.จตฺตก.อ. ๒/๒๓๒/๔๔๐ มจร.)

และย่อมสามารถทำลายขจัดเสียซึ่งเจตนากรรมอันให้เป็นโมหะและอวิชชา นั้นด้วยปัญญา คือเป็นวิชาเสียแล้ว เพราะว่าอวิชาซึ่งเป็นเหตุแห่งเจตนากรรมนั้นสลายหายไปแล้ว ไม่สามารถให้เป็นผลแห่งเจตนากรรมได้เทียว เมื่อมูลเหตุแห่งอวิชา คือเจตนากรรมทั้ง ๓ เสื่อมเสียละลายแล้ว ขั้นธนามรูปประจักษ์ดับแล้ว จักได้เสวยซึ่งสันติสุขแน่นอน ขอให้วิญญูชนทั้งหลายได้พิจารณาเทอญ

ในที่นี้จักแสดงวัฏ ววัฏ กุศล ๒ ประการต่อไปอีก

วฏฺฐํ นาม เตภูมิกํ, วฏฺฐปาทํ นาม วฏฺฐปฏฺฐิลาภาย กมฺมํ, วิวฏฺฐํ นาม นว โลกุตตรธมฺมา, วิวฏฺฐปาทํ นาม วิวฏฺฐปฏฺฐิลาภาย กมฺมํ.^๖

วฏฺฐํ นาม ชื่อว่า วฏฺฐ เตภูมิกํ ธรรมอันบังเกิดในภูมิ ๓, วฏฺฐปาทํ นาม ชื่อว่า เป็นบาทเป็นมูลแห่งวฏฺฐนั้น วฏฺฐปฏฺฐิลาภาย การได้แห่งวฏฺฐ กมฺมํ เป็นเชื้อนิสสิตกรรมเทียว, วิวฏฺฐํ นาม ชื่อว่า ได้พ้นจากวัฏธมฺมนั้น นว โลกุตตรธมฺมา โลกุตตรธม ๙ ประการเทียว, วิวฏฺฐปาทํ นาม ชื่อว่า การพ้นจากวัฏธมฺมนั้น วิวฏฺฐปฏฺฐิลาภาย การได้ซึ่งธรรมพ้นจากวัฏ กมฺมํ เป็นเชื้อวิวฏฺฐนิสสิตมรรคกรรมเทียว.

^๖ อภ.เอกก.อ. (บาลี) ๑/๒๑-๒๒/๔๖ (มจร.)

[ภูมิ ๓ ชื่อว่า วัฏฏะ กรรมเพื่อการได้เฉพาะวัฏฏะ
ชื่อว่า วัฏฏบาท โลกุตตรธรรม ๙ ประการ ชื่อว่า วิวัฏฏะ
กรรมเพื่อการได้เฉพาะวิวัฏฏะ ชื่อว่า วิวัฏฏบาท]

ในการทำทาน ศีล การกุศลเป็นต้นเหล่านี้ ทำลายเสีย
ซึ่งอวิชชาแล้ว ให้เนื่องเป็นเบื้องหน้าในวิชาญาณเช่นนี้แล้ว
จักเป็นมรรคกรรม

(ธมฺมาตเน) “ภิกฺขเว... เนตํ มม, เนโสหฺมสมฺมิ,
น เมโส อตฺตาทิ... สมนฺนปฺปญฺญา ย ทฺวํ”^๗

[ดูกรภิกษุทั้งหลาย... เธอทั้งหลายพึงเห็น ด้วย
ปัญญาอันชอบ... ว่า นั้นไม่ใช่ของเรา เราไม่เป็นมัน มันไม่ใช่
อัตตาของเรา]

ภิกษเว (ดูกร)สงฆ์... เอตํ อันว่าทานกุศลนี้ มม แห่งข้า
กุศลํ (เป็น)กุศล โหติ ย่อมเป็น อิติ ดังนี้ น อุปาทิยเต
ย่อมไม่ยึดถือ, เอโส อันทานกุศลนี้ อหํ อันว่าเรา อสมิ
ย่อมเป็น อิติ ดังนี้ น อุปาทิยเต ย่อมไม่ยึดถือ, เอโส
อันทานกุศลนี้ เม เป็นฉันท์ ๕ รูปนามธรรม อตฺตา ว่าเรา
คือกายเทียว อิติ ดังนี้ น อุปาทิยเต ย่อมไม่ยึดถือ, กสฺมา
เพราะเหตุใด ? น อุปาทิยเต จักไม่ยึดถืออย่างไร อตฺตานํ

^๗ วิ.ม. (บาลี) ๔/๒๒/๒๗ (สุยา.)

มีสภาพกายของตนเป็นต้น **อภาวโต** เพราะไม่มีอะไร
เทียว (**ธมฺมายตเน**) ในสภาวะธมฺมายตนะมีทานเป็นต้น
สมมปปญฺญา รู้เห็นซึ่งยถาภูตสภาวะอันถ่องแท้โดย
วิชาญาณ **ทฎฺฐพฺพํ** พึงรู้.

อธิบายว่า ; เมื่อจะทำกุศลทานเป็นต้น อย่าให้มีและ
ยึดถือที่ว่าเรา ว่ากาย ว่าตน ไม่มีอะไรจะยึดถือหรือเป็น
ที่ระลึกอย่างใด เมื่อรู้เห็นซึ่งทานเป็นต้นแห่งธมฺมายตนะ
รูปนามสภาวะ โดยยถาภูตถ่องแท้ เป็นเชื้อวิชาญาณเท่านั้น
จึงจะซึมซาบในมรรคกรรม ๘ แล้วก็จะพ้นจากกัณฺห-สูก-
กัณฺหสูกกมิสสกรรมเหล่านี้แล้วซึ่งไม่ใช่กัณฺห-อสูกกะ,
(ไม่ใช่)ดำขาวแล้วย่อมจดถึงมรรคกรรม ขอให้รู้กันเป็น
อย่างดี ๆ ดังนี้

เป็นข้อควรระวังก็คือ เตียวนี้บางท่านที่รู้เห็นเข้าใจ
ผิดกันอยู่โดยมากนั้น รู้แต่สังสารจักร คือปฏิบัติสมุปบาท
หมุนเวียนเท่านั้น เมื่อไม่รู้หนทางซึ่งจะออกจากสังสารจักร
แห่งปฏิบัติสมุปบาทอยู่เช่นนี้ ทำกุศลก็เป็นบุญญาภิสังขาร
จะไม่พ้นจากวงสังสารจักร ทำกุศลเข้าก็จะเป็นพ้นจากวง
สังสารจักร ทานเป็นต้น คือการกุศลนั้น ทำให้ยึดแน่นนานอยู่
ในสงสาร ไม่ควรกระทำดังนี้ก็ดี ปาณาติบาตเป็นต้น อกุศล
นั้น ทำให้อยึดแน่นนานอยู่ในสงสาร ไม่ควรกระทำดังนี้ก็ดี

เป็นการพูดผิด กล่าวผิด เชื่อถือผิด ไม่ควรจะพูด ไม่ควร
กล่าว และไม่ควรเชื่อถือเช่นนั้น เมื่อเชื่อถือเช่นนั้น เป็นการ
เชื่อถือผิด เมื่อกล่าวว่ากรรมแล้ว โดยมากรู้แต่เจตนากรรม
อันเดียวเท่านั้น และเพราะไม่รู้ว่ามีคัมภีร์ โพชฌงค์ เป็นต้น
คือ โพธิปักขิยธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า กรรม จึงพาให้เข้าใจผิด
ถือผิดกันโดยมากอย่างนี้

ศรัทธานั้นปัญญารักษา ปัญญาที่ศรัทธารักษา จึงจะ
ตรงคลองธรรม, ศรัทธานั้นย่อมทำให้ใจมีสภาพเลื่อมใส
มีทานเป็นต้น กุศลนั้น มีสภาพเป็นการเชื่อแน่ว่า สามารถ
ให้ผลดีตามปรารถนา, ปัญญานั้น มีสภาพย่อมตระหนักรู้
สิ่งอันแท้จริงในการควรไม่ควร

ความศรัทธาไม่มีปัญญารักษาแล้ว เหมือนหนึ่งคล้ายๆ
กับว่าศรัทธาเลื่อมใสแล้ว กลายเป็นตัณหาความรักใคร่
เข้าเจือปน ในส่วนที่ไม่ควรเลื่อมใสไปเลื่อมใสเข้า เหมือนว่า
จะเป็นกุศลแล้ว กลายเป็นโมหขวนะ มักเป็นอกุศลไป

ปัญญาไม่มีศรัทธารักษาแล้ว มักเห็นว่าทานกุศลนั้น
เข้าใจว่าหยาบ จึงมักไม่ใคร่กระทำทานกุศลเป็นต้น การที่
เป็นเช่นนี้ เป็นอกุศลเทียว

ถ้อยคำที่กล่าวนี้จริง การที่เข้าใจว่าทานกุศลหยาบนั้น
เหมือนว่าคล้ายๆ กับปัญญาอันตระหนักสิ่งจริงควรไม่ควร

กลายเป็นตระหนักในสิ่งไม่จริงไม่ควรเช่นนี้ นับว่าเป็น การรู้ไม่จริง คือ โมหะเทียว จิตที่ไม่ใคร่จะทำทานนั้น คล้ายๆ กับเป็นสังเวจิต กลายเป็นไม่ใคร่สละทรัพย์ของตน เป็น ที่เสียดายโลกจิตเทียว, เกียจคร้านในการทำบุญให้ทานนั้น คือถีนะมิทธะเทียว, ไม่ศรัทธาไม่เลื่อมใสในบุคคลผู้รับทาน นั้น เป็นพยาบาทเทียว, ศรัทธาน้อยปัญญามากแล้ว เพราะ ตระหนักด้วยปัญญาพิจารณาไตร่ตรองเหมือนกัน จึงตั้งหา โมหะนั้นตามรับรองปัญญา เหมือนกับปัญญาทำเป็นปัญญา เทียมดูเหมือนจะจริง มักเป็นธรรมไม่จริง กลายเป็นไตร่ตรอง เป็นการตระหนี่เหนียวแน่นไป ผู้มีปัญญาญาณเขลาตระหนี่ แล้ว ผู้อื่นไม่สามารถแก้ความโง่เขลาตระหนี่ได้

**พลวปญโณ มนทสทโธ เกราฎ्ฐิกปกขั ภขติ,
เภสชชสมุญฺจิโต วีย โรโค อเตกัจโณ โหติ.^๘**

พลวปญโณ ปัญญามีกำลังกว่าศรัทธา **มนทสทโธ** เป็นบุคคลที่มีศรัทธาอ่อน **เกราฎ्ฐิกปกขั** พิจารณาไปทาง ตระหนี่เหนียวแน่น **ภขติ** ย่อมให้เป็นไป **เภสชชสมุญฺจิโต** เป็นเพราะยาที่ผิด **โรโค วีย** ประหนึ่งว่าโรคความเจ็บไข้ **อเตกัจโณ** รักษายาก **โหติ** ย่อมเป็น

^๘ วิสุทฺธิ. (บาลี) ๑/๖๒/๑๔๑ (มจร.)

[บุคคลผู้มีปัญญาที่มีกำลัง ผู้มีศรัทธาอ่อน ย่อมส่องแสง
ซึ่งธรรมฝ่ายความตระหนี่, เหมือนกับโรคที่เกิดขึ้นเพราะยา
เป็นโรคที่รักษาไม่ได้]

โลภะแทรกแล้ว ยากแก่การให้ทาน, ไม่กลัวไม่ละอาย
แล้ว ยากแก่การรักษาศีล, ไม่ศึกษาไม่มีการฟังแล้ว ยากแก่
การปฏิบัติวิปัสสนาธรรม

บรรดาซึ่งท่องเทียวอยู่ในสังสารภพนั้น เสียงซึ่งว่า
วิปัสสนาธรรม เป็นการยากยิ่งที่จะได้ยิน ในพระศาสนา
มีกลิ่นวิปัสสนาหอมรื่นแพร่หลาย บรรดาท่านที่ได้ประจวบ
พบอยู่แล้วในภพชาตินี้ เป็นแต่เพียงได้ดมกลิ่น คือเพียงแต่
ได้เคยกระทำความเพียรก็ดี จงขอให้กระทำความเพียรกัน
เทอญ

รำเรียนรู้หนังสือแล้ว จึงจะกระทำความเพียรได้
รู้หนังสือแล้วจึงจะถูกแบบแผน ไม่รู้หนังสือทำความเพียร
ไม่ได้ มักเข้าใจว่ามันไม่ถูกแบบแผน ขอบใจอย่าเข้าใจอย่างนี้
เมื่อครั้งพระพุทธกาล ผู้ไม่ได้รำเรียน ไม่รู้หนังสือ ทั้งผู้ไม่รู้
หนังสือเช่นนี้ ได้ถึงพระนิพพานกันมากมายนับไม่ถ้วน
กระทำตามผู้เป็นอาจารย์สั่งสอน ได้กระทำความเพียรกัน
แล้ว ก็สามารถเข้าใจกันทำได้

๒. ปฏิจจสมุปปาตธรรม

สำหรับท่านผู้ที่ต้องการรู้สังสารวัฏโดยถ่องแท้ กับท่านผู้ที่แสวงหาวิธีออกจากสังสารวัฏนั้น ขอให้ดูสังสารวัฏธรรม ซึ่งมีแจ้งดังต่อไปนี้

ที่เรียกว่าสังสารวัฏนั้น คือ ปฏิจจสมุปปาตธรรมนี้เอง อันว่าธรรมนี้ ย่อมกระทำให้สัตว์ทั้งหลายใน ๓ ภูมิ ต้องวนเวียนอยู่ ประหนึ่งว่าล้อรถอันหมุนเวียนฉะนั้น จากชาติ-มรณะ จากมรณะ-ชาติ เกิดไป ตายไป ตายแล้ว-เกิดอีก เกิดแล้ว-ตายอีก กับตายบ่อยๆ เกิดบ่อยๆ กลับเป็นธรรมอันใหญ่หลวง ซึ่งต้องตายๆ เกิดๆ อยู่ไม่มีที่ สุดสิ้นลงได้ อันการที่ต้องตายๆ เกิดๆ เกิดๆ ตายๆ วนเวียนอยู่เช่นนี้ เหตุเพราะอวิชชาเป็นสังขาร เพราะสังขารเป็นวิญญาน เพราะวิญญานเป็นนามรูป เป็นต้น เหตุที่ต้องเป็นอยู่ ย่อมไม่แลเห็นได้ซึ่งเงื่อนไขที่สุดเช่นนี้ มีสภาพเป็นปฏิกวน รวมสัตว์ทั้งหลายเหล่านี้ เรียกว่าเป็นผู้ต้องวนเวียนอยู่ในสังสารวัฏ

ถ้าชี้ประถมเบื้องต้นของมนุษย์ภพหนึ่งได้แล้ว ย่อมจะเข้าใจสภาวะของสงสาร คือใน ๓๑ ภูมิ ซึ่งบุคคลผู้หนึ่งได้มาเกิดเป็นมนุษย์ในมนุษย์ภูมินี้ ย่อมมีเหตุเดิมส่งเสริมมาให้เกิด เมื่อไม่มีเหตุแต่ชาติก่อนมาที่จะให้เกิดแล้ว จะมาเกิดเป็นมนุษย์ไม่ได้ ขอให้สังเกตดูว่ามนุษย์กับสัตว์ดิรัจฉาน

ที่มาบังเกิดนั้น ช่างไหนมากกว่ากัน การที่จะมาเกิดเป็น
มนุษย์นั้น ไม่ได้กระทำเหตุที่จะให้มาเป็นแล้ว เป็นมนุษย์
ไม่ได้ ย่อมจะเป็นดิรัจฉาน นรค ในอบายภูมิ

การที่ได้มาเป็นมนุษย์เช่นนี้ มีเหตุมาแต่ชาติก่อน
๕ ประการ คือ อวิชชา สังขาร ตัณหา อุปาทาน กรรมภพ
ที่เป็นตัวการก็คือ อวิชชา ตัณหา กรรม เป็นธรรมเหล่านี้
ก็บุคคลที่ได้มาเป็นมนุษย์นั้น ในสงสารแต่ก่อนๆ ไม่มี
กำหนดจดจำมาว่าในภพชาติใดในภพหนึ่ง ไม่ได้รู้เห็นจริงจัง
ซึ่งอริยสัจธรรม ๔ เช่นนี้แล้ว แต่มีความปรารถนาฉันทะใน
โลกียสมบัติ คือ สุขวิปาส เป็นมนุษย์ เทวดา เศรษฐี คหบดี
เป็นต้น ถ้าเคยกระทำความเพียรมาในกุศลกรรมเหล่านี้
(ส่วนชาวอบายทั้ง ๔ นั้น เคยกระทำความเพียรมาในอกุศลกรรม)
ด้วยอำนาจทาน ศีล เป็นต้น อันบุคคลได้มาเป็นมนุษย์ ด้วย
บุญญาภิสังขารแห่งกุศลกรรมเก่าเท่านั้น เมื่อได้พิเคราะห์
แล้ว มีหลัก ๕ ประการดังนี้ คือ

(๑) เมื่อไม่รู้ไม่เห็นซึ่งอริยสัจ ๔ แล้ว ก็เข้าใจเชื่อว่า
โลกียสมบัตินั้นเป็นของดี เช่นนี้ คือ อวิชชา

(๒) การที่ต้องการใคร่อยู่ในโลกียะความสุขนั้น คือ
ตัณหา

(๓) การที่ใคร่ยึดอยู่ในตัณหานั้น คือ อุปาทาน

(๔) การที่พยายามเพื่อจะกระทำกุศลโดยเจตนา นั้น
คือ ปุณฺณากิสังขาร

(๕) การที่พยายามจนสำเร็จนั้น คือ เป็นกรรมภพ

เพราะเหตุ ๕ ประการนี้ ในเมื่อบุคคลเวลาใกล้จะตาย
นั้น เหตุ ๕ ประการนี้เป็นนิमित คือ กรรม กรรมนิमित คตินิมิต
ปรากฏเช่นนี้แล้วก็จัดดับไป เพราะด้วยฤทธิ์เดชแห่งอำนาจ
๕ ประการนี้ มาถือปฏิสนธิในครรภ์มารดาโดยปัจจุบัน
เป็นวิญญูณ นามรูป สฬายตนะ ผัสสะ เวทนา บังเกิดเป็น
ผล ๕ ดังนี้ เรียกว่า ขาติ แต่ขาตินี้เป็นต้น คือ ขรา โสกะ
ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส อุปายาส เหล่านี้เป็นไปจนกระทั่ง
ถึงมรณะ อากาโรที่เป็นไปนั้น คือ

(๑) ปฏิสนธิจิต คือ วิญญูณ

(๒) วิญญูณจิตตามที่บังเกิดเป็นตามควร รูปกับ
เจตสิกธรรมนั้น คือ รูปนาม

(๓) ในนามรูปบังเกิดเป็นอายตนะภายใน ๖ คือ
จักขุ โสตะ ชานะ ชิวหา กายะ มนะ

(๔) สำหรับอายตนะภายในกับอายตนะภายนอก
กระทบกัน บังเกิดเป็นผัสสะ ๖ คือ รูป สัททะ คันธะ รส
โผฏฐัพพะ และธัมมารมณ์

(๕) การรับเสวยอารมณ์แต่ผัสสะ ๖ บังเกิดเป็น
เวทนา ๖

โดยฤทธิ์เดชแห่งเหตุ ๕ ประการ แต่ภวก่อนนั้น จนถึง
ภพชาติเดี๋ยวนี้นี้เป็นต้น คือมีวิญญูณ นามรูป สฬายตนะ
ผัสสะ เวทนา ธรรมเหล่านี้ เราทั้งหลายได้พบเห็นกันอยู่ และ
ได้พบปะกันอยู่เสมอเนื่องนิจจนกระทั่งมรณะ

ตามที่ได้รับเสวยซึ่งผล ๕ ประการนี้ สำหรับภพหน้า
เพื่อที่จะได้เป็นไปในเบื้องหน้า ในภพนี้ได้สั่งสมเหตุ
๕ ประการอีก การสั่งสมนั้น ตามกล่าวแล้ว คือ เวทนา ๖ นั้น
ความสุขก็มี ความทุกข์ก็มี เมื่อพบความสุข ผู้เสวยเป็นที่
ยินดีพอใจยิ่ง เมื่อต้องการรับเสวยความสุขอีกเช่นนี้ ก็บังเกิด
เป็นตัณหา เมื่อรับเสวยความทุกข์นั้น เกิดโทมนัสเป็นกำลัง
และมีใจที่จะไคร่พ้นจากทุกข์ และการที่จะไคร่พ้นจาก
ทุกข์นั้น (มีใจ ความแปลว่า อยากได้ความสุขเที่ยว) ต่อไป
ทุกชาติ ขออย่าได้พบทุกข์ ต้องการขอพบแต่ความสุข
เท่านั้น ความสุขมากเพียงใดยิ่งดี และรับรองว่าไม่กลัว
การที่รับรองและยึดถืออยู่ในความสุขเช่นนี้ เป็นอุปาทาน
เพราะต้องการความสุขในสงสารต่อไป จึงกระทำการกุศล
เพราะเจตนาที่ต้องการความสุข บรรดาที่กระทำการกุศลนั้น
คือกลับเป็นกรรมภพ ปุญญาภิสังขารอีก อันว่าปุญญาภิสังขาร
นี้ ตามกล่าวแล้ว เป็นเพราะอวิชชาอีกเช่นนี้ จึงได้บังเกิด
เป็นมนุษย์ในภพปัจจุบันเดี๋ยวนี้นี้ด้วยตัณหา อุปาทาน กรรมภพ

สังขาร ว่าเพราะอวิชชาจึงกลับซ้ำเป็นเหตุใหม่ ๕ ประการ
อีกดังนี้

อันว่าเหตุใหม่ ๕ ประการนั้น เมื่อเวลาใกล้จะตายนั้น
ก็มาปรากฏเป็นนิमित คือ กรรม กรรมนิमित คตินิमित เหมือน
เช่นภพก่อน คือ วิญญาณ นามรูป สหายนะ ผัสสะ เวทนา
จักถึงเป็นการแน่แท้ มีชาติ โสกะ ปริเทวะ ดังนี้เป็นต้นแล้ว
กองทุกข์อันใหญ่หลวงนั้นไปจนถึงมรณะ เมื่อการเป็นเช่นนี้
โดยกล่าวในพระบาฬี (ไตรปิฎก) อัฐกถา ฎีกา แสดงว่า
เหตุในอดีต ๕ ประการ ผลในปัจจุบัน ๕ ประการ เหตุใหม่
ในปัจจุบันเดียวกันนี้ ๕ ประการ ผลใหม่ในภพอนาคต
๕ ประการ รวมมีอาการ ๒๐ ประการ จึงทรงเทศนาไว้
ในปฏิจจสมุปบาทดังนี้

ตามที่เป็นเช่นนี้ แต่อวิชชาเป็นภพ แต่ภพเป็นอวิชชา
แต่ตัณหาเป็นภพ แต่ภพเป็นตัณหา แต่ชาติเป็นมรณะ
แต่มรณะเป็นชาติอีก ตายๆ เกิดๆ เป็นอยู่เช่นนี้ ทำการกุศล
ก็ว่าวนเวียนอยู่ในสงสาร ทำอกุศลก็วนเวียนอยู่ในสงสาร ดังนี้
จะได้รู้เห็นเทียว ธรรมดาของสัตว์ทั้งหลายนั้น เหมือนหนึ่ง
ไข่ไก่ ไข่เป็ด ที่หาเงื่อนไม่ได้เช่นนั้น จะหาเงื่อนต้นและที่สุด
ไม่ได้ฉนั้น

การที่จะทำกุศลหรืออกุศลก็ยาก กุศลก็ไม่ทำ อกุศลก็ไม่ทำ จะเป็นจิตใจอยู่เช่นนี้ การที่เป็นจิตใจอยู่อย่างนี้ และเป็นอยู่ในเมื่อกำลังพูดอยู่เช่นนี้ กุศลก็ไม่ทำ อกุศลก็ไม่ทำ เช่นว่านี่นั่น และที่คิดเห็นเช่นนี้ เพราะไม่รู้ไม่เห็น ซึ่งอริยสัจ ๔ จึงกลับเป็นอวิชชาโมหะอีก ขอให้เข้าใจว่า การที่เป็นจิตใจเช่นนี้ เป็นกำลังของอวิชชาส่งเสริม คืออุปญญาภิสังขาร นี่น่าวิตกว่า ผลที่จะให้อนาคต ๕ ประการ เป็นชาติที่จะเป็นมนุษย์ไม่ได้เสียด้วย

เมื่อเป็นเช่นนี้ จงแสวงหาซึ่งงานอันแท้จริง ที่จะทำให้ออกจากสังสารจักรโดยถ่องแท้ นั่น เป็นงานสำคัญอันใหญ่ยิ่งที่จะต้องชวนขวายนั่นหนึ่ง ขอจงสาธุชนทั้งหลาย จงระวังเอาใจใส่ให้มาก คือรวมทั้งคฤหัสถ์บรรพชิต

วิธีการที่แสวงหาหนทางที่จะออกจากสังสารจักร แห่งโพธิสัตว์สัทธัตถกุมารนั้น ล่วงแสนถึง ๔ อสงไขย แล้ว จึงได้วิธีออก และวิธีออกซึ่งจะกล่าวนี้ เป็นวิธีออกของ พระราชกุมารสัทธัตถกุมารเทียว

เปรียบอุปมาว่า มีไหใหญ่ใบหนึ่ง เพื่อจะให้ป็นเหล้า เอรากยาแซ่ไว้โดยเวลานานวันปีเดือน น้ำเหล้าซึ่งมีภายใน ไหนั้น เป็นสาใกล้้นน้ำเมาแล้ว ไหนั้นเป็นกลั่นน้ำเมาจับ บรรดาผู้ดื่มน้ำเมานั้น ให้เมามึนไม่เห็นทางไม่เห็นฝั่ง

เหมือนหนึ่งเป็นบ้า ชั้นธัตตภาพเราท่านทั้งหลายนั้น เหมือนในโหล้า คือ โลกะ ภิภุช โมหะ ซึ่งจะต้องมานานปี มีกุศลเชื้อยาอันสำน้ำเหล่าทั้งหลาย แต่ชาติหนึ่ง ยิ่งกว่าชาติหนึ่ง เป็นกลืนเปรี้ยวจับจนทนกลืนไม่ไหว เราท่านทั้งหลายต้องส่องเสพออยู่ทุกวัน จึงแลไม่เห็นซึ่งทุกข์ทุกขสมุทัยของตน ซึ่งต้องวนเวียนอยู่ในสงสาร ก็ไม่รู้ว่าตนต้องวนเวียนอยู่ ก็การที่เป็นเช่นนี้ เรียกว่า อวิชชาสวะ เพราะอาสวะแห่งน้ำเหล่า คือผู้ดื่มเป็นอวิชชา จงจำไว้ว่าเป็นอยู่ดังนี้

เมื่อเป็นเช่นนี้ เราท่านทั้งหลายจะคิดอ่านอย่างไร ? เพื่อจะให้หายมีนเมา ในขั้นแรกจะคิดอย่างไร ? ที่ว่ามึนเมานั้นเป็นตัวอวิชชา อันว่าอวิชชานี้ ย่อมปกปิดกำบังเสียไม่ให้รู้ ไม่ให้เห็นซึ่งสภาวะหนทางแห่งธรรมอันมีจริงเทียว เมื่อเป็นเช่นนี้ เพื่อจะทำลายไม่ให้เป็นอวิชชา เมื่อขณะมีอาจารย์ ให้ตั้งใจระทำความเพียรซึ่งอริยสัจธรรม ๔ นี้ คือ เรียกวิชชาธรรม และขอให้รู้สึกเข้าใจว่าเป็นวิชชาธรรมแล้ว จึงจะสามารถละให้ห่างจากอวิชชาได้ดังนี้

เมื่อปฏิจจนมุปบาทวงจักรหมุนแล้ว วิธีทำไม่ให้หมุน ได้จักมีแน่นอน อุปมามีร้อนแล้วย่อมมีเย็น ธรรมตายมีแล้วย่อมมีธรรมที่ทำไม่ให้ตาย ควรมีสติรู้ได้ดังนี้ เราท่านทั้งหลายนี้ เพื่อจะไม่ให้เป็นอวิชชา เป็นข้อใหญ่ใจความที่จำเป็นที่สุด

จะต้องเสาะแสวงหาซึ่งเป็นวิชาธรรม เมื่อไม่เป็นอวิชาแล้ว
สังขาร วิญญาณ นามรูป ก็ย่อมไม่เป็น เพราะฉะนั้น ขอให้
พิจารณาโดยวิชาญาณแห่งอริยสัจ ๔ ในปฏิจจสมุปบาท
ธรรมทุกบาท

การพิจารณานั้น แต่อวิชาเป็นต้นไป จนถึงชรา
มรณะ ธรรม ๑๒ ประการนี้ ทรงเทศนาว่า เป็นก้อนทุกข์
อันใหญ่หลวงแท้จริง แต่อวิชาถึงชรา มรณะ ๑๒ ประการนี้
ทุกบาทให้จำว่าเป็นกองทุกข์ เป็นหมวดทุกข์สัจ

ทุกข์สัจธรรมนี้ ยังมีเหตุแห่งธรรมนี้อีก เหตุก็คือ
เพราะเหตุเรียกว่า สมุทัยสัจ อุปมาอวิชานี้เป็นทุกข์สัจ
และเพราะอาสวธรรมจึงเป็นอวิชา เพราะฉะนั้นจึงรวม
อาสวธรรมทั้ง ๔ เป็นสมุทัยสัจ อันว่าอวิชานี้ เมื่อถึง
อสังขตนิพพานแล้ว จึงจะสงบระงับเย็นดังนี้ นิพพาน
เป็นนิโรธสัจ วิธีฆ่าอวิชา คือทางวิชาธรรมนั้น เป็น
อภิญ्ञาภิรมรรค ๘ นั้นเป็นมรรคสัจ โดยเหตุนี้ ในคำว่า
อวิชานี้ จักบังเกิดเป็นสังญาณ ๔

สังขารเป็นพนักงานปรุงทำกุศลอกุศล จึงสังขาร
เป็นกองทุกข์ใหญ่อันหนึ่ง รวมเข้าในทุกข์สัจ และเพราะ
อวิชาเป็นสังขาร จึงรวมเข้าเป็นสมุทัยสัจ อันว่ากุศลและ
อกุศลเป็นต้นเป็นกองทุกข์นั้น เมื่อได้นิพพานแล้วจึงจะเป็น

ความเย็น นิพพานจึงเป็นนิโรธสัง อันว่ากุศลอกุศล คือเจตนา
กรรมภพนั้น ผ่าด้วยมรรค(มืองค์) ๘ จึงจะตาย เพราะฉะนั้น
มรรค(มืองค์) ๘ รวมเข้าในมรรคสัง เมื่อเป็นเช่นนี้ ในสังขาร
ได้สังญาณ ๔

ในปฏิจจนสมุปปาท ๑๒ นั้น ได้สังญาณ ๔ แล้วใน
๑๒ ประการนั้น ได้อริยสัง ๔๘, ๔๘ นั้น เป็นวิชา
๔๘ ประการ โดยขณะ ๑ ครั้ง ในขณะครึ่งหนึ่งเป็น
วิชาขณะ $๔๘ \times ๗ = ๓๓๖$ รวมได้วิชาขณะดังนี้ สำหรับ
ผู้กระทำความเพียร เมื่อได้ทำเพียรโดยมาก ครั้นแล้ว
จะได้แก่ผู้นั้น รวมวิชาขณะตั้งพัน หหมื่น แสน ล้าน ดังนี้

เมื่อมีวิชาแท้จริงเพียงใด ย่อมละอวิชา ห่างไกล
จากอวิชาตั้งพัน หหมื่น แสน ล้าน เมื่อพ้นจากอวิชา
เพียงใด ย่อมพ้นจากสังขาร ตัณหา กรรม เหตุที่เป็นเพราะ
อวิชา ตัณหา กรรม พ้นแล้ว ก็ย่อมพ้นจากผล คือ วิญญาน
นามรูป สฬายตนะ ผัสสะ เวทนา ธรรมเหล่านี้ย่อมพ้นตลอด

ตามซึ่งชี้แจงมาแล้วโดยนัยอุปเทศ จงรู้ว่า
ปฏิจจนสมุปปาท คือสังสารจักรอันใหญ่หลวงนี้ กล่าวคือ
ทุกขสัง สมุทัยสัง ๒ ประการเที่ยว ส่วนอริยสังอีก ๒ คือ
มัคคสัง นิโรธสัง ข่มเหงชนะได้เช่นนี้แล้ว เป็นวิธีที่
ทำให้พ้นจากปฏิจจนสมุปปาทสังสารจักรนั้น มรรคสัง คือ

อัฐฐังคิกมรรคเดียว เมื่อเป็นเช่นนี้ หาได้เรียกว่า มัคคังค คือ
อัฐฐังคิกมรรค ๘ ไม่ เปลี่ยนชื่อเรียกอย่างง่ายๆ เพื่อให้
เข้าใจง่ายว่า ปัญญา วิตักกะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ
สัมมาอาชีวะ วิริยะ สติ เอกัคคตา ก็จะเป็นเจตสิก ๘ ประการ
ดังนี้, ปัญญากับวิตักกะ รวมเรียกว่า **ปัญญา**, สัมมาวาจา
สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ รวมเรียกว่า **ศีล**, วิริยะ สติ
เอกัคคตา รวมเรียกว่า **สมาธิ**, เป็นศีล สมาธิ ปัญญา ๓ องค์
ดังนี้

ศีล สมาธิ ปัญญา ๓ ประการนี้ เป็นยาแก้ซึ่งอาสวะ
น้ำเหล่า แก้ให้หายมีนเมา ไม่เป็นอวิชชา ไม่เป็นสังขาร เป็น
วิธีนัยที่ให้พ้นออกจากปฏิจจสมุปปาตธรรม ผู้ซึ่งหาพบแบบ
วิธีนัยนี้เป็นชาวอินเดีย ชื่อเมื่อก่อนตรัสรู้ คือ สิทธัตถะ เมื่อ
เติบโตแล้ว (ตรัสรู้) เรียกว่า โคตมพุทธะ พระองค์ทรงสั่งสอน
ไว้ก่อนสู่พระปรีณิพพาน โดยพระบาฬีปรีณิพพานสูตรว่าดังนี้

ศีลปรีภาวิโต สมาธิ มหปผลโล โหติ มหานิสัสโส.
สมาธิปรีภาวิตา ปญญา มหปผลลา โหติ มหานิสัสสา.
ปญญาปรีภาวิตัม จิตตัม สมมเทว อาสเวหิ วิมูจจติ.^๙

เคยพบกันแล้ว ภิกษเว สงฆ์ทั้งหลาย **ศีลปรีภาวิโต**
ประกอบพร้อมด้วย**ศีล สมาธิ สมาธิธรรม**นั้น **มหปผลโล**

^๙ ที.ม. (บาลี) ๑๐/๗๕/๙๕-๙๖ (สุยา.)

เป็นผลใหญ่หลวง มหานิสัส เป็นอานิสงส์ใหญ่หลวง โหติ ย่อมเป็น. สมาธิปริภาวิตา พร้อมด้วยสมาธิ ปรณฺหา วิตกกับปัญญาเจตสิก ๒ นั้น มหปฺผลา เป็นผล ใหญ่หลวง มหานิสสา เป็นอานิสงส์ใหญ่หลวง โหติ ย่อมมี, ปรณฺหาปริภาวิตํ วิตกปัญญาเจตสิกทั้ง ๒ เคยส่งเสริม มาแล้วนั้น จิตฺตํ จิต สมมฺเทว เป็นการดีโดยไม่มีเศษเหลือ อาสเวหิ จากอาสวธรรมทั้ง ๔ คือน้ำเหล้า วิมฺจุจฺติ ย่อมพ้น.

[สมาธิที่มีศีลอบรรจบแล้ว มีผลมาก มีอานิสงส์มาก, ปัญญาที่มีสมาธิอบรรจบแล้ว มีผลมาก มีอานิสงส์มาก, จิต ที่มีปัญญาอบรรจบแล้ว ย่อมหลุดพ้นโดยชอบจากอาสวะทั้งหลาย คือ กามาสวะ ภวาสวะ ภิญฺฐาสวะ อวิชชาสวะ]

เมื่อพ้นจากอาสวะแล้ว ไม่สู้่อวิชา ไม่มีสังขารแล้ว นอกจากแบบวิธีออกนี้แล้ว ไม่มีแบบแผนอันใดที่จะออกได้อีกแล้ว

มีคำแทรกแซงว่า เมื่อมีแต่วิธีแบบอย่างที่จะออกจาก สังสารจักรอย่างเดียวยตามกล่าว เป็นการจริงแล้ว เท้าธรรม ชันธ ๘๔,๐๐๐ นั้น ทรงเทศนาไว้สำหรับอะไร ? ๘๔,๐๐๐ พระธรรมชั้นนี้ มีอยู่จริง อันว่า ๘๔,๐๐๐ พระธรรมชั้นนั้น ย่อมรวมเข้าอยู่ในศีล สมาธิ ปัญญา การที่พระพุทธองค์ต้อง ทรงเทศนา ๘๔,๐๐๐ พระธรรมชั้นนั้น พระองค์ทรงเทศนา

ตามจริตอัธยาศัยของบุคคลต่างๆ และเป็นการทรงเทศนา
โดยนัยอันมากมาย ที่แท้จริงพระธรรมชั้นทั้งสี่นั้น ย่อม
รวมความในศีล สมาธิ ปัญญา พร้อมอยู่ดังกล่าวแล้ว

อุปมาประหนึ่งว่า แม่น้ำน้อยคลองน้อยยอนันต์
ทั้งหลายนั้น ย่อมรวมลงสู่มหาสมุทรฉันนั้น และรอยเท้า
แห่งสัตว์ดิรัจฉานทั้งหลายนั้น มีรอยเท้าช้างอันใหญ่
ย่อมอมมิตซึ่งรอยเท้าเหล่านั้นได้ฉันนั้น ถ้อยคำพระวาจา
ของพระพุทธโคดม คือ นิกาย ๕ ปิฎก ๓ พร้อมด้วย
องค์ ๙ (นวัคคัสตฤศาสน์) นั้น^{๑๐} ย่อมรวมเข้าในมรรคสัง
เท้านั้น นอกจากมรรคสังธรรมแล้ว ไม่มีธรรมอันใดที่จะทำให้
ถึงถึงเฉพาะนิโรธสัง มรรคสังเท้านั้นที่จะทำให้ถึงนิโรธสัง
ขอให้จำว่าเป็นการแน่นอนดังนี้

^{๑๐} นิกาย ๕ คือ ทิฆนิกาย มัชฌิมนิกาย สังยุตตนิกาย อังคุตตรนิกาย
ขุททกนิกาย

ปิฎก ๓ คือ วินัยปิฎก สุตตันตปิฎก อภิธรรมปิฎก

นวัคคัสตฤศาสน์ คำสอนของพระศาสดามือองค์ ๙ คือ สุตตะ (พระสูตร)
เคยยะ (ร้อยแก้วผสมร้อยกรอง) เวยยาकरणะ (ร้อยแก้วล้วน) คาถา
(ร้อยกรองล้วน) อุทาน (คาถาที่ทรงเปล่งด้วยโสมนัสสญาณสัมปยุต)
อิติวุตตะกะ (พระสูตรที่ตรัสโดยนัยว่า “วุตต์ เหตุ ภควตา”) ชาตกะ (ชาดก)
อัปภุตธัมมะ (พระสูตรว่าด้วยเรื่องอัศจรรย์) เวทัลละ (พระสูตรที่มีการ
ถามตอบ ซึ่งผู้ถามได้รับความพอใจ)

การถึงพระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์

อ.แนบ มหานีรานนท์

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส.

พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ.

ธมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ.

สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ.

สวัสดีค่ะ

ท่านผู้สนใจในพระพุทธศาสนาทั้งหลาย พวกเรา
คงจะเคยสวดมนต์ไหว้พระ ตามคาถาข้างต้นนี้นะคะ
เชื่อว่าต้องคล่องปาก ขึ้นใจ และเข้าใจความหมายด้วยกัน
ทุกคนแล้วนะคะ คือ แปลว่า ข้าพเจ้าขอถึงพระพุทฺธ ขอถึง
พระธรรม ขอถึงพระสงฆ์ เป็นที่พึ่ง แต่การขอถึงนี้ จะถึง
อย่างไร และอย่างไรจึงจะเรียกว่า ถึงพระพุทฺธ พระธรรม
พระสงฆ์เป็นที่พึ่งหรือถึงพระรัตนตรัย นี่ก็เหมือนกัน
นะคะ

การขอถึงพระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์ นั้นอย่างไร ?

ก่อนที่เราจะทราบถึงพระรัตนตรัย คือ พระพุทฺธ

พระธรรม พระสงฆ์ ว่าจะถึงได้อย่างไรนั้น เราก็คงจะ
ได้ทราบความหมายของคำว่า พระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์
เสียก่อน แปลว่าอะไร เราจะต้องรู้จักสิ่งทั้ง ๓ นี้เสียก่อน
นะคะ แล้วจึงจะรู้กันต่อไปว่า การถึงนั้น จะถึงได้อย่างไร?
โดยวิธีใด ?

พระพุทฺธ คืออะไร ?

พระพุทฺธเจ้า แปลว่า ผู้ตรัสรู้ และพระพุทฺธ ที่เรา
กล่าวขอลี้กันนี้ หมายถึงอะไร คงไม่หมายถึง ร่างกายของ
พระพุทฺธเจ้าท่านว่าเป็นพระพุทฺธ เพราะเวลานี้ก็ไม่มีร่างกาย
นั้นแล้ว ไซ้ไหมคะ ท่านปริณิพพานไปแล้ว เราจะไปถึงร่างกาย
ของพระองค์ท่านได้อย่างไร พระรัตนตรียุ้นมี ๓ นะคะ
ถ้าหมายเช่นนั้น พระรัตนตรียุ้นมีเหลือเพียง ๒ หรือ เพราะ
ร่างกายของพระพุทฺธเจ้าท่านไม่มีแล้ว เมื่อเป็นเช่นนั้นแล้ว
อะไรคือ พระพุทฺธ พวกเราก็คงทราบกันดีแล้วว่า พระพุทฺธเจ้า
เป็นผู้ตรัสรู้ธรรมที่ท่านตรัสรู้เองโดยชอบ จนได้พระนามว่า
พระพุทฺธเจ้านั้น ท่านตรัสรู้อะไร ท่านตรัสรู้ร้อยสัจ ๔ นะคะ
ปัญญาที่ตรัสรู้ด้วยพระองค์เอง โดยไม่ต้องอาศัยใครสั่งสอน
นี้แหละคะ หมายเอา ปัญญาของท่าน นี้แหละ เป็นพระพุทฺธ
เข้าใจแล้วนะคะ คำว่าพระพุทฺธนี้

พระธรรม คืออะไร ?

เมื่อพระองค์ตรัสรู้แล้ว ก็ทรงแสดงธรรม ที่ตรัสรู้นั้น โปรดสัตว์ พระธรรมคำสั่งสอนของพระองค์คือเหตุผลต่างๆ ของธรรมชาติ มีศีล สมาธิ ปัญญา เป็นต้น ซึ่งเป็นข้อปฏิบัติ หรือว่าธรรมทั้งหมดที่พระองค์สั่งสอน นั้นแหละ เป็นพระธรรม

พระสงฆ์ คืออะไร ?

ส่วนพระสงฆ์ ก็คือผู้ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ที่สุดแม้หากได้โกนหัวนุ่งเหลืองก็ดี หรือทำการบรรพชาแล้วก็ดี แต่ถ้าไม่ปฏิบัติตามคำสั่งสอนหรือไม่ประพฤติปฏิบัติตามธรรมวินัยของพุทธองค์ก็ไม่ชื่อว่า ภิกษุสงฆ์ นะคะ ภิกษุสงฆ์สาวกของพระพุทธเจ้าต้องเป็นผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ ปฏิบัติถูก สมควรที่จะเคารพบูชาอย่างนี้คือ พระสงฆ์ นะคะ

การถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ คือถึงอะไร ?

ที่นี้จะพูดการถึงพระพุทธนั้น คือ ถึงอะไร การถึงพระพุทธนั้น ก็คือถึงปัญญาของท่าน เราต้องเกิดปัญญารู้

อริยสัจธรรม นะคะ เพราะพระพุทธเจ้ารู้อะไร สิ่งนี้ ปัญญาของพระพุทธเจ้ารู้อย่างนี้ และเมื่อเรารู้อย่างนี้ด้วยก็เรียกว่าถึงพระพุทธ เหมือนอย่างพ่อแม่สอนเราว่า อย่าทำอย่างนั้น อย่าทำอย่างนี้ แต่เรายังไม่รู้ ว่า ที่สอนนั้นจะดีหรือไม่ดี ที่นี้พอเราไปประสบเหตุการณ์อะไรอย่างหนึ่งที่พ่อแม่เคยสอนเราไว้ ก็นึกถึงพ่อแม่ขึ้นมาทันที นึกถึงคำสั่งสอน นึกถึงความรู้ของพ่อแม่ว่า อ้อ นี่พ่อแม่เรารู้อย่างนี้แล้ว ก็สอนเราให้ทำอย่างนี้ ไม่ให้ทำอย่างนั้น เป็นต้น นี่เรียกว่า เราถึงความรู้ นะคะ เมื่อพระองค์รู้อะไร สิ่งนี้ คือ อริยสัจธรรมแล้ว พระองค์ก็สอนให้เรา รู้ เมื่อเรารู้อย่างนั้นแล้ว ก็เรียกว่าถึงแล้ว คือถึงปัญญาความรู้ของพระองค์ นี่เรียกว่า ถึงพระพุทธ ส่วนธรรม คือ อริยสัจธรรมที่พระพุทธเจ้าท่านตรัสรู้ เมื่อเรารู้ธรรมที่พระพุทธองค์สอน อย่างนี้แล้วก็เรียกว่าถึงพระธรรม ส่วนผู้ใดที่ได้ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ แล้วรู้ธรรมนั้น ก็เรียกว่า ถึงพระสงฆ์ พอเข้าใจแล้ว นะคะ

พุทธ กับ อนุพุทธ ต่างกันอย่างไร ?

พระพุทธเจ้าเป็นผู้รู้ เรียกว่า พุทธะ ส่วนผู้ที่รู้ อริยสัจธรรมตอนหลังๆ ต่อมาจากพระพุทธเจ้า ไม่ชื่อว่า

เป็นพระพุทธเจ้า ถึงแม้จะรู้อย่างพระพุทธเจ้า ก็ไม่เรียกว่า
พระพุทธเจ้า เพราะผู้รู้ตอนหลังนี้ เป็นผู้รู้ตาม คือ เกิด
ปัญญาเพราะรู้ตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เรียกท่านผู้รู้
ตอนหลังนี้ว่า อนุพุทธ ผู้รู้ตาม การถึงพระพุทธ พระธรรม
พระสงฆ์นั้น ถึงพร้อมกันในคราวเดียว

เพราะฉะนั้น ที่เราขอถึง ก็คือ ขอถึงความรู้ คือรู้ถึง
ธรรมะที่พระพุทธองค์สั่งสอน คืออริยสัจธรรม เมื่อเกิด
ความรู้ คือถึงปัญญา ก็ถึงพระพุทธ เมื่อเรารู้ธรรมที่
พระพุทธเจ้ารู้ เรียกว่า เราถึงพระธรรม และผู้รู้ตามนั้นแหละ
ชื่อว่าถึงพระสงฆ์ การถึงก็ถึงพร้อมกันทั้ง พระพุทธ พระธรรม
พระสงฆ์ คือ ถ้าใครถึงพระพุทธก็ถึงพระธรรมด้วย และเมื่อ
ใครถึงพระพุทธ พระธรรม ผู้นั้นก็ถึงพระสงฆ์ด้วย อย่างนี้
เรียกได้ว่า การถึง เข้าใจแล้วนะคะ คืออย่างนี้ เรียกได้ว่า
ถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์โดยแท้จริง

เพียงการระลึกถึง จะไปถึงหรือไม่ ?

การถึงนั้นมีหลายอย่าง ถึงด้วยกายก็มี ถึงด้วยวาจาก็มี
ถึงด้วยใจก็มี การถึงด้วยกาย ก็โดยเรากราบไหว้ขอถึง
การถึงด้วยวาจา ก็โดยเราเปล่งเสียงออกมาขอถึง การถึง

ด้วยใจ ก็โดยการเลื่อมใสศรัทธาด้วยจิตใจนี้ถึง อย่างนี้
ก็เรียกว่าเป็นการขอถึงได้ เป็นขั้นต่างๆ ตามที่เราเลื่อมใส
ในพระรัตนตรัย คือในพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ นะคะ

การถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ โดยแท้จริง
ต้องถึงโดยการปฏิบัติ ศีล สมาธิ ปัญญา หรือ มหาสติปัฏฐาน
มีอยู่ทางเดียวเท่านั้น

แต่การที่จะให้ถึง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์
โดยแท้จริงนั้น ทำอย่างไร จึงจะถึงพระรัตนตรัยทั้ง ๓ นี้ได้
เราจะไปกันด้วยอะไรจึงจะถึง จะไปด้วยรถยนต์ รถไฟ หรือ
ก็ไม่ใช่ จะไปด้วยเรือบินรี ก็ไม่ใช่ ถ้าเช่นนั้น เราจะถึงโดย
การไปด้วยอะไรกันเช่นนี้ เราก็ควรต้องรู้ ควรต้องเข้าใจ
นะค่ะ เราต้องถึงด้วยการปฏิบัติค่ะ ที่นี้เราก็ต้องรู้ว่า
ปฏิบัติกันอย่างไรจึงจะถึง ก็ต้องด้วยศีล สมาธิ ปัญญา หรือ
มหาสติปัฏฐาน ที่พระพุทธองค์บัญญัติไว้ วางไว้ หรือชี้ไว้ว่า
มีทางเดียว เอกายโน มคโค มีทางเดียวเท่านั้น ที่เราจะ
ทำให้ถึงพระรัตนตรัยทั้ง ๓ ได้ เข้าใจแล้วนะค่ะ

การตั้งสำนักวิปัสสนาขึ้นที่นี้ ก็เพื่อเป็นยาน อย่างหนึ่ง
สำหรับการปฏิบัติ เพื่อจะให้ถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์
เพราะฉะนั้น การที่ได้มาตั้งสำนักปฏิบัติวิปัสสนาที่นี้ ให้มี

การทำความฐานที่นี้ มีทั้งพระภิกษุ และฆราวาสมาปฏิบัติกัน
หลายท่าน ก็ปฏิบัติเพื่อจะให้ถึงพระพุทฺธ พระธรรม
พระสงฆ์ เพราะรู้กันอยู่แล้วว่าการถึงพระพุทฺธ พระธรรม
พระสงฆ์ นั้น จะไปให้ถึงด้วยยวดยานอะไรๆ ไม่ได้เลย
ต้องไปด้วยการปฏิบัติวิปัสสนาเท่านั้น จึงจะมีโอกาสถึงได้
เพราะฉะนั้นที่มาตั้งสำนักปฏิบัติธรรมนี้ ตั้งเพื่อเป็นยาน
อย่างหนึ่งสำหรับการปฏิบัติ จะปฏิบัติไปไหนกัน ก็เพื่อจะ
ไปให้ถึงพระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์ ตามที่ประกาศขอ
ไว้นั่นเอง ถ้าเราประกาศขอถึงด้วยปาก จะถึงไหมคะ คือ
ศีลก็ไม่ทำ สมาธิก็ไม่ทำ วิปัสสนาก็ไม่ทำ แล้วจะถึงไหม
เพราะฉะนั้น การที่มาตั้งสำนักปฏิบัติวิปัสสนานี้ จึงชื่อว่า
มีประโยชน์ จะมีประโยชน์อย่างไร ประโยชน์ก็เพื่อที่จะได้ใช้
เดินทางให้ถึงพระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์ เพราะเราจะไป
ด้วยยวดยานอะไรๆ ไม่ได้ เราต้องไปด้วยการปฏิบัติอย่างนี้

วิปัสสนาธุระเป็นกิจอันสำคัญอย่างหนึ่งในพระพุทธศาสนา

ฉะนั้น ใครตั้งอยู่ในกิจนี้ คือ วิปัสสนาธุระ อันเป็นกิจ
สำคัญอย่างหนึ่งในพระพุทธศาสนานี้ ก็ได้ชื่อว่าเป็นคนดี
เป็นคนที่ประพฤติดนตามที่ได้ประกาศไว้ เพราะน้อยคนนัก

ที่จะมาทำความเพียร อย่างนี้ ต้องเป็นคนที่มีความเลื่อมใสศรัทธาจริงๆ ต้องเอาชนะกิเลสมันมา อย่างทุกท่านที่มาที่นี่ก็เลื่อมใสกันทุกคน อยากถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์กันทั้งนั้น ไขไหมคะ แต่ว่าจะมาปฏิบัติอย่างนี้สัก ๓ วัน ๗ วัน จะได้ไหม ก็บอกว่าไม่ได้ ไขไหมคะ ใครห้ามไม่ให้เรามา ทราบไหมคะ กิเลสค่ะ มันห้ามไว้ เพราะเราอยู่ใต้อำนาจกิเลส ถ้าเราจะขอกิเลส ขอลาไปทำวิปัสสนาสัก ๓ วัน หรือ ๕ วันเถอะ มันจะอนุญาตไหม มันจะว่าแกลไปไม่ได้ แกมีธุระมาก แกมีภาระที่จะต้องทำมากมายอยู่ทางบ้าน บ้านแกไม่มีคนอยู่ อย่างนี้ไขไหมคะ นี่ต้องแล้วแต่กิเลส เขาจะอนุญาต ถ้าเขาอนุญาตให้วันก็มาได้เท่านั้น นี่แหละเราอยู่ใต้อำนาจของกิเลสอย่างนี้ บางคนก็มาไม่ได้เลย บางคนก็มาได้เพียงวันพระ แม้กิเลสมันให้มาเพียงวันพระวันเดียวก็ยังมีดี ถ้ามันไม่ให้เรามา เราก็กมาไม่ได้ เพราะฉะนั้น ผู้ที่จะมาปฏิบัติอย่างนี้ได้ ก็ต้องเสียสละมา ต้องชนะกิเลส จึงมาได้ ไขไหมคะ

การสร้างกุศลให้ถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ก็เป็นการสร้างกุศล เพื่อให้ถึงความพ้นทุกข์ หรือถึงพระนิพพานนั่นเอง

ในการสร้างกุศลอย่างการปฏิบัติวิปัสสนา หรือ สติปัฏฐานนี้ เราจะมีโอกาสสร้างได้ต่อเมื่อพระพุทธเจ้าตรัสรู้ แล้ว แต่ก่อนนี้ คือ ก่อนที่พระพุทธเจ้าของเราอุบัติขึ้น ก็มี อาจารย์ มีฤาษีชีไพรอยู่แล้วมากมาย เขาสามารถเหาะเหิน เดินอากาศได้ มีตาทิพย์ หูทิพย์ เป็นต้น แต่ว่าความตรัสรู้ไม่มี หนทางที่จะทำให้เกิดปัญญาความรู้ในอริยสัจธรรมไม่มี ต่อเมื่อพระพุทธเจ้าตรัสรู้แล้ว พระองค์จึงได้วาง มหาสติปัฏฐาน อันเป็นหนทางนี้ขึ้นไว้ว่า หนทางที่จะถึง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ หรือทางที่จะพ้นทุกข์ต้อง อาศัยทางนี้ คือ มหาสติปัฏฐานนี้ สร้างกุศลอย่างนี้ จึงจะไป นิพพานได้ เพราะฉะนั้น เราเคารพกราบไหว้สรรเสริญ บูชาท่าน ก็เพราะอย่างนี้ คือ หนทางที่จะถึงความพ้นทุกข์ หรือถึงพระนิพพานนั้น ไม่มีใครรู้ ศาสดาอื่นใดก็ไม่รู้ และ ไม่มีใครบัญญัติหนทางปฏิบัตินี้ได้เลย ต่อเมื่อพระพุทธเจ้า ประกาศพระศาสนาที่พระองค์ตรัสรู้ขึ้นมาแล้ว และวาง หนทางไว้ให้ปฏิบัติ จึงได้ปฏิบัติกัน ในสมัยที่พระองค์ยัง ทรงพระชนม์อยู่ ก็มีผู้ได้รู้ ได้ปฏิบัติกันมาก แต่มาถึงสมัยนี้ พระพุทธศาสนา ล่วงเลยมาตั้งสองพันกว่าปีแล้ว จึงมีความเสื่อมไปจากความเข้าใจของคนสมัยนี้ พุทธบริษัท

บางท่าน ไม่รู้จักหนทางนี้เลยก็มี นี่พระพุทธศาสนาก็จะ
หมดลงไปแล้วนะค่ะ โอกาสที่เราจะสร้างกุศลอย่างนี้
ก็น้อยลง ต่อไปอาจจะหาไม่พบทางนี้ และบางท่านที่
ไม่เข้าใจในการปฏิบัติ เมื่อปฏิบัติไปก็เห็นนรกบ้าง เห็น
สวรรค์บ้าง นี่แหละความเข้าใจที่จะทำให้ถูกต้อง ตามหนทาง
ที่พระพุทธองค์วางไว้ก็เสื่อมไปแล้ว ทางที่ถูกก็จะหายาก
เข้าทุกที เพราะฉะนั้น ถ้าพุทธศาสนาหมดแล้ว เราก็คง
ไม่มีโอกาสได้สร้างกุศลอย่างนี้ และไม่ใช่ว่าตายแล้วก็สูญ
ไม่มาเกิดอีก ถ้าตายแล้วไม่มาเกิดอีก ก็ไม่ต้องทำกุศล
อย่างนี้ก็ได้ แต่พวกเราทุกคนนี้ก็เชื่อแล้วว่า เมื่อตายแล้ว
ก็ต้องไปเกิดอีกแน่ ผู้ที่ไม่เกิดอีก ก็มีแต่พระอรหันต์
ผู้หมดกิเลสแล้วเท่านั้น และเมื่อเกิดแล้ว เราจะได้พบ
พระพุทธศาสนาหรือไม่ก็ไม่รู้ หรือว่าเมื่อเกิดในชาติ ต่อๆ ไป
อาจจะได้พบพระพุทธศาสนาอีกเช่นเดี๋ยวนี้นี้ แต่จะมีโอกาส
ได้ทำกุศลที่จะให้ถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ หรือไม่
ก็ไม่รู้ และจะมีวิธีทำถูกต้องอยู่หรือเปล่านั้นก็ไม่รู้ อาจไม่รู้
หรือไม่พบก็ได้ เมื่อไม่พบก็ไม่มีโอกาสจะสร้างกุศลอย่างนี้
เมื่อเช่นนี้การเกิดอีกก็ไม่ได้ปัจจัยไปเลย ไซ้ไหมคะ ก็เมื่อ
เชื่อกันแล้วว่าจะต้องไปเกิดอีก และถ้าเราได้สร้างปัจจัย

ในกุศลแบบนี้ไป เมื่อเราเกิดอีกก็มีปัจจัยเพิ่มอีก บารมีเพิ่มอีกใช้ไหมคะ

ถ้าไม่สร้างกุศลที่จะทำให้ถึง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ก็เหมือนเกิดมาไม่ได้พบพระพุทธศาสนา

เวลานี้ทุกคนก็มีวาสนาอันประเสริฐที่เกิดมาได้พบพระพุทธศาสนา ก็จะเป็นการสมควรหรือไม่ ที่จะสร้างกุศลอย่างนี้ อย่างน้อย ๗ วัน หรือ ๑๐ วัน พระพุทธเจ้าท่านวางกำหนดการปฏิบัติไว้ว่า ไม่ ๗ วัน ก็ ๗ เดือน หรือไม่กี่ ๗ ปี ก็บรรลุได้ ถึงแม้ว่าเรายังมาไม่ได้ แต่เมื่อเราได้มาพบแล้วว่าเวลานี้ กุศลอย่างนี้ยังคงอยู่ ยังมีโอกาสทำได้และมีคนคอยช่วยแนะนำให้เราทำ เราก็ควรฉวยโอกาสที่จะสร้างกุศลอย่างนี้ เพราะเมื่อไรเราจะได้มีโอกาสดู ถ้าพระพุทธเจ้าไม่ได้มาตรัสรู้หรือกบปไหนด่างพระศาสนา ก็ไม่มีโอกาสสร้างกุศลอย่างนี้แล้ว หหมดโอกาสแล้วใช้ไหมคะ เพราะฉะนั้นถ้าหากว่าเราไม่สร้างกุศล อย่างนี้ก็จะได้ประโยชน์อะไรในการที่เรามาพบพระพุทธศาสนา ถึงแม้ทานก็ดี ศีลก็ดี สมาธิก็ดี หรืออภิญญาสมาบัตินั้น ก่อนที่พระพุทธเจ้าจะมาตรัสรู้เขาก็มีกันอยู่แล้ว เมื่อเรามารับพระพุทธศาสนา กันแล้ว แต่เราไม่สร้างกุศลอย่างนี้เลย ก็เหมือนกับไม่ได้พบ

กุศลอย่างอื่น เรามีโอกาสทำได้ทุกเมื่อ เพราะมีประจำในโลกแล้ว ทานก็มีอยู่แล้ว ศีลก็มีอยู่แล้ว สมาธิก็มีอยู่แล้ว ดังนั้นจึงถือว่า เป็นสิ่งที่ควรที่สุดสำหรับพวกเราที่นับถือพระพุทธศาสนาจะได้มีโอกาสสร้างกุศลอย่างนี้บ้าง สร้างยากนะค่ะ ทุกท่านมารักษาศีล ก็ทำได้ อย่างเช่นวันพระบางที่ ๓ วัน ก็มาทำได้ ทำทานหรือทำอะไรๆ เช่น ทอดกฐิน ทอดผ้าป่า ก็ทำได้หมดใช่ไหมคะ แต่การที่จะมาทำกุศลเพื่อให้ถึงพระรัตนตรัย อย่างนี้ทำได้ยาก เพราะการมาทำกรรมฐานนี้ต้องชนะกิเลสมันมา จึงจะมาได้ มิฉะนั้นก็มาไม่ได้ ดังนั้นทุกท่านที่มีโอกาสมาพบพระพุทธศาสนาแล้ว ก็ควรสละเวลาเข้ามาปฏิบัติกรรมฐานเพื่อเพิ่มบารมีสัก ๓ วันบ้าง ๗ วันบ้าง ตามโอกาสที่จะมาได้ ทำได้มาก บารมีก็เพิ่มมาก

พอเข้าใจแล้วนะค่ะ ส่วนคุณของพระพุทธเจ้า ท่านก็มีอยู่ในบทสวดอิติปิโส พระธรรมก็มีคุณอยู่ในบทสวดสวากขาโต ส่วนพระสงฆ์มีคุณอยู่ในบทสวดสุปฏิปันโน ท่านมีคุณอย่างที่เราสวดมนต์ ก็รู้อยู่แล้ว แต่ที่จะเป็นพระสงฆ์ได้ก็ต้องปฏิบัติ มิฉะนั้น กิเลสก็ไม่หมด ดังนั้น การปฏิบัติวิปัสสนาจึงเป็นธุระ จึงเป็นกิจอันสำคัญที่จะทำให้

บุคคลถึง พระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นพระอริยะ หรือ
ถึงนิพพาน เป็นความบริสุทธิ์ หมดจดจากกิเลส ถ้าท่าน
ทั้งหลาย ไม่ขัดข้องเรื่องร่างกาย ก็ขอให้มากันบ่อยๆ นะคะ

การขยายความต่อท้ายธรรมบรรยายของ

อาจารย์แนบ มหานีรานนท์

อาจารย์วรรณสิทธิ ไวทยะเสวี

พระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์ ที่เรารู้จักกัน ในปัจจุบัน

พระพุทฺธ คืออะไร ?

ตามความเข้าใจของพุทธศาสนิกชนบางคน เข้าใจว่า
คือ พระพุทฺธรูป ที่เราตั้งไว้บูชาในบ้านช่องของเรา ซึ่งรวมทั้ง
พระพุทฺธรูปที่เป็นพระประธานในโบสถ์วิหาร ตามวัดวา
อารามต่างๆ บางท่านรู้ว่าพระพุทฺธรูปนั้นเป็นสิ่งสมมุติ
องค์พระพุทฺธก็ต้องหมายถึงพระสรีระร่างกายของ
พระพุทฺธเจ้า ซึ่งดับขันธปรินิพพานไปนานแล้ว แต่ทรงตั้ง
ผู้แทนพระองค์ไว้ ดังที่ได้ตรัสกับพระอานนท์ว่า “พระธรรม
อันตถาคตตรัสไว้แล้วด้วยดี นี่แหละ จะเป็นพระศาสดา

แทนตถาคต” เลยเข้าใจเอาว่า ในปัจจุบันนี้พระพุทธไม่มี
แล้ว ก็คงใช้พระธรรมเหล่านั้นแทนองค์พระพุทธด้วย
สำหรับบางท่านที่เคยสวดมนต์ไหว้พระอยู่เป็นประจำ
โดยระลึกถึงคุณของพระองค์ ๙ ประการ อยู่เสมอๆ ก็มี
ความเชื่อมั่นว่า พุทฺทมณต์ หรือ พุทฺธคุณ นี้แหละคือ พระพุทธ
ที่เรายอมรับนับถือกันอยู่ในปัจจุบัน แต่ตามธรรมเนียมบรรยาย
ของท่านอาจารย์แสดงว่า พระพุทธ แปลว่า ผู้ตรัสรู้
อริยสัจธรรม และเป็นการตรัสรู้ด้วยพระองค์เอง โดย
ไม่ต้องอาศัยใครสั่งสอน จึงเรียกว่า “พระพุทธเจ้า” ส่วน
ผู้ตรัสรู้ตามภายหลังนั้น ต้องอาศัยคำสอนของพระองค์
เรียกว่า “อนุพุทธ” หรือ “พระอริยสาวก” เมื่อว่าโดยธรรม
แล้ว ผู้ตรัสรู้ก็หาใช่พระสรีระร่างกายของพระองค์ไม่และ
ก็ไม่ใช่พระพุทธรูป พระพุทฺทมณต์ หรือพระพุทฺธคุณอะไร
พระพุทธนั้นคือ ปัญญาของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่ตรัสรู้
อริยสัจธรรมนั่นเอง

พระธรรม คืออะไร ?

เมื่อพระองค์ตรัสรู้อริยสัจธรรมแล้ว ทรงแสดงธรรม
ที่ตรัสรู้นั้นเป็นปฐมเทศนาแก่ปัญจวัคคีย์ คำสั่งสอนของ

พระองค์ อันเป็น “ศาสนธรรม” จะเรียกว่า พระธรรมวินัย พระไตรปิฎก นวังกสัตถุศาสน์ หรือจะขยายออกไปเป็น พระธรรม ๘๔,๐๐๐ พระธรรมชั้นธัมมจักกัตาม แม้อำสอนที่เป็น ข้อปฏิบัติที่แสดงไว้ในหมวดต่างๆ มี ศีล สมาธิ ปัญญา หรือ สติปัฏฐาน ๔, สัมมัปปทาน ๔, อิทธิบาท ๔, อินทรีย์ ๕, พละ ๕, โพชฌงค์ ๗, มรรค ๘ ในโพธิปักขิยธรรม ๓๗ ประการ วิปัสสนาญาณ หรือวิสุทธิ ๗ ก็ประมวลอยู่ในธรรมที่ประกอบด้วย เหตุและผลต่างๆ เพื่อให้ปัญญา ได้รู้แจ้งแทงตลอดในอริยสัจธรรม คือ ให้เข้าถึงพระนิพพาน นั้นเอง ข้อธรรมทั้งหมดที่พระองค์สั่งสอนนั้นแหละ เป็น พระธรรม เมื่อว่าโดยธรรมแล้ว ก็หมายถึง อริยสัจธรรม อันเป็นปรมัตถธรรม คือ ธรรมชาติ ที่เป็นความจริงแท้ ไม่วิปริตผันแปร ได้แก่ จิต เจตสิก รูป และนิพพาน

พระสงฆ์ คืออะไร ?

เมื่อพระองค์แสดงธัมมจักกัปปวัตตนสูตร โปรด ปัญจวัคคีย์เป็นปฐมเทศนา จนท่านพระอัญญาโกณฑัญญะ ได้ดวงตาเห็นธรรมตั้งอยู่ในโสดาปัตติมัค โสดาปัตติผล เป็น พระอริยบุคคลขึ้นมาแล้ว ก็กล่าวกันว่า พระสงฆ์หมายถึง พระอริยสงฆ์ได้ปรากฏขึ้นแล้วในโลก

ฉะนั้น พระสงฆ์จึงหมายถึงท่านผู้ได้สดับรับฟังธรรม
ของพระพุทธองค์ แล้วนำไปประพฤติปฏิบัติตามจนรู้แจ้ง
แทงตลอดในอริยสัจธรรม พระพุทธองค์จึงทรงยอมรับว่า
เป็นพุทธบุตร เป็นทายาทของพระองค์ พระสงฆ์ จึงมุ่งหมาย
ถึงพระอริยสงฆ์เท่านั้น แต่ปัจจุบันหาอริยสงฆ์ไม่ได้ ก็อนุโลม
ให้พระภิกษุที่ได้บรรพชาอุปสมบทถูกต้องตามอุปสมบทวิธี
จะปฏิบัติถูกต้องตามธรรมวินัยหรือไม่ ก็ยอมให้เป็น
พระสงฆ์ทั้งนั้น

แต่ท่านอาจารย์ฯ ได้ชี้สภาพความเป็นพระสงฆ์
ว่าไม่ใช่เพียงการโกนผม ห่มผ้าเหลือง หรือแม้แต่ทำการ
บรรพชาอุปสมบทถูกต้องตามศาสนพิธีแล้วก็ตาม แต่ถ้า
มิได้ประพฤติปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธองค์คือ
พระธรรมวินัย ก็ไม่ถือว่าเป็นพระสงฆ์ สมดังที่พระพุทธองค์
ตรัสไว้ในพระวินัยปิฎก จุลวรรค ปาติโมกขฐปนขันธกะ ว่า
“บุคคลผู้ใดเป็นผู้ทุศีล มีธรรมอันลามก มิใช่สมณะปฏิญาณ
ว่าเป็นสมณะ มิใช่พรหมจารีปฏิญาณว่าเป็นพรหมจารี
เน่าภายใน ชุ่มโชกด้วยกิเลส สงฆ์ยอมไม่ร่วมกับบุคคลนี้
ยอมประชุมกันยกเธอเสียโดยพลัน ถึงแม้เธอนั่งในท่ามกลาง
ภิกษุสงฆ์ก็จริง ถึงอย่างเธอชื่อว่าไกลจากสงฆ์ และสงฆ์
ก็ไกลจากเธอ” นั้น ฉะนั้น พระสงฆ์สาวกของพระองค์นั้น

จะต้องเป็นผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติตรง ปฏิบัติถูก ปฏิบัติชอบ ตามสติปัญญา จนเข้าถึงมรรคญาณ ผลญาณ ทำให้เป็น พระอริยบุคคล มีพระโสดาปัตติมรรคบุคคล เป็นต้น

การถึงความเป็นพระสงฆ์ คือ อริยสงฆ์ เมื่อว่าโดย ธรรมแล้ว ได้แก่โลกุตตรจิต ๘ มัคคจิต ๔ ผลจิต ๔ ดังพระบาลี ที่กล่าวรับรองพระอริยสงฆ์ ๘ บุคคลว่า “**ยทิท จตตาริ ปุริสยุคานิ อฏฺฐปุริสปุคฺคลา เอส ภควโต สาวกสงฺโฆ**” ความหมายของพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ จึงมีอยู่ ๒ นัย

๑) โดยสุดต้นตอ หรือ บุคคลาธิฐาน

พระพุทธ ย่อมหมายถึง องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ตรัสรู้เผยแผ่ธรรมโดยชอบด้วยพระองค์เอง, **พระธรรม** หมายถึง คำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้แก่ พระธรรมวินัย หรือพระไตรปิฎก, **พระสงฆ์** หมายถึง พระอริยสงฆ์ที่ปฏิบัติดี ปฏิบัติตรง ปฏิบัติชอบ ตามคำสอน ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

๒) โดยอภิธรรมนัย หรือ ธรรมาธิฐาน

พระพุทธ หมายถึง ปัญญาที่ตรัสรู้อริยสัจธรรม ของ พระสัมมาสัมพุทธเจ้า, **พระธรรม** หมายถึง อริยสัจธรรม

๔ ประการ มีพระนิพพานเป็นที่สุด, พระสงฆ์ หมายถึง
มัคคจิต ๔ ผลจิต ๔ ของผู้ที่ประพฤติปฏิบัติตามคำสอนของ
พระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นอริยสงฆ์ ๘ บุคคล

การถึง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์

การถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ตามสุดต้นตอ
หรือนัยพระสูตรนั้น อย่างดีที่สุดเพียงเข้าไปใกล้ด้วยการน้อม
ระลึกถึง ซึ่งเป็นการถึงด้วยใจ ที่เกิดจากความเลื่อมใสศรัทธา
เท่านั้น มิใช่เกิดจากปัญญาที่รู้ตามความตรัสรู้ของพระสัมมา-
สัมพุทธเจ้า แม้เราจะกราบไหว้ขอถึง ปากรำพึงเปล่งวาจา
ใจศรัทธานอบน้อมนึกถึง ก็ไม่อาจถึงพระพุทธ พระธรรม
พระสงฆ์ โดยตรงได้

การถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ โดยแท้จริงนั้น
จะต้องถึงธรรมของท่าน คือถึงตามนัยอภิธรรม หรือ
โดยธรรมาธิษฐาน และต้องถึงได้ด้วยการปฏิบัติด้วยศีล
สมาธิ ปัญญา หรือมหาสติปัฏฐาน เพราะเป็นทางเดียว
เท่านั้นที่จะถึงได้ ดังที่พระองค์ ตรัสไว้ในมหาสติปัฏฐาน
สูตรว่า

“เอกายโน อัย ภิกขเว มคฺโค สุตตานํ วิสุทฺธิยา
โสภปริเทวานํ สมติกกมาย ทุกฺขโทมนสฺसानํ อฏฺฐจกมาย
ณายสฺส อธิคมาย นิพฺพานสฺส สจฺฉิกิริยาย ยทิตํ จตฺตารโ
สตีปฏฺฐานา”

(แปลความว่า) ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ทางนี้เป็นเอก
(เป็นทางเดียว) เพื่อความหมดจดวิเศษของสัตว์ทั้งหลาย
เพื่อความก้าวล่วงความโศก ความร่ำไร เพื่อดับไปแห่งทุกข์
และโทมนัส เพื่อบรรลุญะยธรรม เพื่อกะทำให้พระนิพพาน
ให้แจ้ง ทางนี้คือสติปัฏฐาน ๔

ถึงพระพุทธ ก็ถึงพระธรรม พระสงฆ์ด้วย

การถึงพระพุทธ จึงไม่ใช่ถึงอย่างพระวัคคิเถรเจ้า
ในตอนที่เราดูพระสรীরสมบัติของพระบรมศาสดา ไม่
อิมด้วยการเห็นพระสรীরสมบัติ จึงบรรพชา เพื่อให้เห็น
พระตถาคตเจ้าเป็นนิตยกาล ละกิจวัตรทั้งหลาย มีการ
สหายและมนสิการในพระกัมมัฏฐาน เสียเที่ยวมองดู
พระศาสดาอยู่ ครั้นพระองค์เห็นว่าญาณปัญญาของเธอถึง
ความแก่กล้าแล้ว จึงตรัสโอวาทว่า

“วักกलि ประโยชน์อะไรของเธอด้วยการเฝ้าดูร่างกาย
อันเน่านี้, วักกलि ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นชื่อว่า เห็นเรา ผู้ใดเห็น
เรา ผู้นั้นชื่อว่า เห็นธรรม”

พระวักกลินั้น แม้พระศาสดาสอนแล้วอย่างนั้น
ก็ไม่อาจเพื่อละการดูพระศาสดาไปในที่อื่นเลย

ครั้งนั้นพระศาสดาทรงดำริว่า “ภิกษุนี้ไม่ได้เสพความ
สังเวชแล้วจะไม่ได้ตรัสรู้” เมื่อถึงฤดูฝน ใกล้วันเข้าพรรษา
จึงเสด็จไปสู่กรุงราชคฤห์ ในวันเข้าพรรษาทรงขับไล่
ด้วยดำรัสว่า “วักกलि เธอจงหลีกไป” พระวักกलिคิดว่า
“พระศาสดาไม่ทรงรับสั่ง (พูด) กับเรา” จึงคิดว่า “ประโยชน์
อะไรของเราด้วย ชีวิตเราจะยังทนให้ตกจากภูเขาเสีย”
จึงขึ้นภูเขาคิชฌกูฏ พระศาสดาทราบความเมื่อยล้าแล้ว
ดำริว่า “ภิกษุนี้ เมื่อไม่ได้ปลอบโยนจากสำนักของเรา พึงยัง
อุปนิสัยแห่งมัคและผลทั้งหลายให้ฉิบหาย” จึงเปล่งรัศมี
เพื่อแสดงพระองค์ให้ปรากฏ เมื่อพระวักกलिเห็นพระศาสดา
แล้ว ความเศร้าโศกแม้เพียงนั้นก็หายไป ยังความปิติ
ปราโมทย์ อันมีกำลังให้เกิดแก่พระเถระ เก็บความว่า
พระวักกलिพบความสังเวชใจจากการถูกขับไล่และสังเวชกาย
จากความเมื่อยล้า และกลับมาปิติปราโมทย์ที่ได้เห็น

พระศาสดา จึงแจ้งในอาการแห่งสังฆารตน ได้บรรลุถึง
พระอรหัตผล พร้อมด้วยปฏิสัมภิทา พระพุทธองค์ทรงตั้ง
ไว้ในตำแหน่งเป็นผู้เลิศกว่าภิกษุทั้งหลาย ผู้เป็นสัทธาวิมุต

พระธรรมบทนี้ เป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่า การเข้าถึง
พระศาสดา คือ พระพุทธเจ้านั้น ไม่ใช่การเพ่งดูพระสรีร-
สมบัติของพระองค์ ต้องปฏิบัติธรรมจนปัญญาแจ้งแทงตลอด
ในอริยสัจธรรมนี้ เป็นการถึง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์
ของพระวัคคลีเถระ ประการหนึ่งถึงพระธรรม ก็ถึงพระพุทธ
พระสงฆ์

อนึ่ง เรื่องพระโฆฏิเถระในพระธรรมบทก็เช่นกัน
พระโฆฏิะนั้น เป็นผู้ทรงพระไตรปิฎก ในศาสนาของ
พระพุทธเจ้า ๗ พระองค์ บอกธรรมแก่พระภิกษุ ๕๐๐ รูป
พระบรมศาสดาดำริว่า “ภิกษุนี้ ย่อมไม่มีความคิด แม้ว่า
จักทำการสลัดออกจากทุกขให้แก้ตน พระองค์จักยังเธอให้
สังเวช จึงตรัสกับพระเถระในเวลาที่มาสู่ที่บำรุ้งของพระองค์
ว่า “มาเถิด ผู้มีคัมภีร์เปล่า นั่งเถิดผู้มีคัมภีร์เปล่า ไปเถิด
ผู้มีคัมภีร์เปล่า แม้ในเวลาทีพระเถระลุกไป ก็ตรัสว่า ผู้มี
คัมภีร์เปล่า จะไปแล้ววี่?” พระโฆฏิเถระคิดว่า “เราย่อมทรงไว้
ซึ่งพระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถา บอกธรรมแก่ภิกษุ ๕๐๐ รูป
ถึง ๑๘ คณะใหญ่ ไฉนพระศาสดายังเรียกเราเนื่องๆ ว่า

“ผู้มีคัมภีร์เปล่า” พระองค์ตรัสเรียกเราอย่างนี้ เพราะความ
ไม่มีคุณธรรมพิเศษเป็นแน่ ท่านมีความสังเวชเกิดขึ้นแล้ว
ท่านจึงจัดแจงบาตรและจีวร ได้ออกตามภิกษุผู้เรียนธรรม
แล้วรุ่นสุดท้าย พระเถระเข้าไปหาพระภิกษุ ๓๐ รูป ผู้อยู่
ในราวป่าแห่งหนึ่ง ซึ่งกำลังสาธยายอยู่บริเวณนั้น ให้อำนาจ
สั่งสมเถระแล้วกล่าวว่า “ท่านผู้เจริญจงเป็นที่พึ่งของกระผม”
พระสังฆเถระเห็นพระอาจารย์เข้าก็กล่าวว่า “ผู้มีอายุ ท่าน
เป็นพระธรรมกถึก สิ่งอะไรอันพวกเราทราบได้ก็เพราะอาศัย
ท่าน เหตุไฉนท่านจึงพูดอย่างนี้” พระเถระเหล่านั้นเป็น
พระชีณาสพทั้งนั้น ส่งพระโปฐิละไปสู่สำนักของสามเณร
ผู้เป็นชีณาสพ มีอายุเพียง ๗ ขวบ ใหม่มากกว่าสามเณรทั้งหมด

พระโปฐิละประคองอัญชลีไปสำนักของสามเณร
แล้วกล่าวว่า “ท่านสัตว์บุรุษ ขอจงเป็นที่พึ่งของกระผม”
สามเณรกล่าวว่า “ท่านอาจารย์ พูดอะไรนั้น ท่านผู้เป็น
พหูสูตร เหตุอะไรๆ พึงเป็นกิจอันผมควรรู้ในสำนักของท่าน”
พระโปฐิละก็ยกรบเร้าขอสามเณรเป็นที่พึ่ง เพื่อจะทราบ
มานะอาจารย์ สามเณรเมื่อจะทดลองว่า พระเถระจะเป็น
ผู้อดทนต่อโอวาทได้หรือไม่ จึงให้ท่านเดินลงสระน้ำ พอชาย
จีวรเปียก สามเณรก็ให้ท่านขึ้นมายืนข้างบน แล้วกล่าวว่า
“ท่านผู้เจริญ ในจอมปลวกแห่งหนึ่งมีช่องอยู่ ๖ ช่อง ในช่อง

เหล่านั้นเหย้าเข้าไปภายในโดยช่องๆ หนึ่ง บุคคลประสงค์
จะจับมันจึงอุดช่องทั้ง ๕ นอกนี้ทำลาย ช่องที่ ๖ แล้ว
จึงจับเอาโดยช่องที่มันเข้าไปนั่นเอง” บรรดาทวารทั้ง ๖ ท่าน
จึงปิดทวาร ๕ ที่เหลือนั้น จึงเริ่มตั้งกรรมฐานไว้ในมโนทวาร
ด้วยประมาณ เหนือความแจ่มแจ้งได้มีแก่ภิกษุผู้เป็นพหูสูตร
คุณการลูกโหลงแห่งดวงประทีป ฉะนั้น ท่านโพธิสละเถระ ได้ตั้ง
อยู่ในพระอรหัตตผลแล้ว ดังนี้

เรื่องนี้เป็นการศึกษาให้เห็นว่า การถึงพระธรรมนั้น ก็มีใช้
การถึงด้วยพระไตรปิฎก และการสอนธรรมแก่ภิกษุเป็น
จำนวนมาก การถึงธรรมก็ต้องถึงได้ด้วยอาศัยการปฏิบัติ
ดังพระโพธิสละเถระได้กระทำแล้ว จากหลักฐานในพระธรรม-
บทนี้ ย่อมชี้ประจักษ์ชัดว่า การถึงพระพุทธ พระธรรม
พระสงฆ์ โดยแท้จริงนั้น ต้องถึงโดยการปฏิบัติด้วยศีล สมาธิ
ปัญญา อันเป็นการปฏิบัติตามมหาสติปัฏฐานทางเดียว
เท่านั้น การถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ต้องถึงพร้อมกัน
ตามสาระธรรมของท่านอาจารย์ และที่กระผมได้ขยาย
ความมานั้น จะเห็นความสำคัญในการขอถึง พระพุทธ
พระธรรม พระสงฆ์นั้น ก็คือการขอถึงความรู้ คือขอถึง
ปัญญาของพระองค์ ขอถึงธรรมที่พระพุทธองค์สั่งสอน คือ

อริยสัจธรรม หรือมัก ผล นิพพาน เมื่อถึงความรู้ ถึงปัญญา
ของพระองค์ ก็ชื่อว่าถึงพระพุทฺธ เมื่อรู้แจ้งแทงตลอด
ในอริยสัจธรรม ก็ชื่อว่าถึงพระธรรม และเมื่อผู้รู้ตาม
คือมคฺคจิต รู้นิพพาน ก็ชื่อว่าถึงพระสงฆ์ ดังดำรัสของ
พระพุทฺธองค์ ที่ตรัสกับพระวักกิลี ว่า

**“โย โข วกฺกิลี ธมฺมํ ปสฺสตี โส มํ ปสฺสตี โย มํ ปสฺสตี
โส ธมฺมํ ปสฺสตี”**

(แปลความว่า) ดูก่อนวักกิลี บุคคลใดแลย่อมเห็นธรรม
บุคคลนั้นชื่อว่า เห็นซึ่งเรา บุคคลใดเห็นเรา บุคคลนั้นชื่อว่า
เห็นธรรม

พุทฺธพจน์นี้ มีความหมายว่า ผู้ซึ่งมีปัญญาจักฯ เห็น
ปรมัตถธรรม คือ จิต เจตสิก รูป นิพพาน นี้แล้ว จึงได้พบเห็น
ซึ่งพระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์ อันแท้จริง เมื่อไม่มีปัญญา
จักฯแล้ว ก็ไม่ได้เห็น พระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์ อันแท้จริง
เหมือนบุคคลผู้ตาบอดฉะนั้น

เพื่อให้ได้ซึ่งปัญญาจักฯ ขอท่านสาธุชนได้กระทำให้
ความเพียร ตามมหาสติปัฏฐาน คือเจริญวิปัสสนากรรมฐาน
เถิด จะเกิดปัญญาจักฯ ถึงพระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์
ได้อย่างแน่นอน

กรรมวิบาก

อ.สุคนธ์ สุ่มศิริ

- ❖ สภาพธรรมของกรรม
- ❖ สภาพธรรมของวิบากจิต
- ❖ แสดงกรรมวิบากเป็นคู่ๆ

สภาพธรรมของกรรม

“กรรม” คือ การกระทำ ดังฉันทะแสดงไว้ (กโรติ เอเตนาติ กมัม) แปลความว่า สัตว์ทั้งหลาย ย่อมสำเร็จการกระทำ โดยอาศัยธรรมชาตินั้น ธรรมชาติที่เป็นเหตุให้สำเร็จการกระทำนั้น ชื่อว่า “กรรม” ได้แก่ เจตนาเจตสิก ที่ประกอบในอกุศลจิต ๑๒ กุศลจิต ๒๑ แยกประเภทออกได้ ดังนี้

- ❖ เจตนาในอกุศลจิต ๑๒ เรียกว่า อกุศลกรรม ๑๒
- ❖ เจตนาในมหากุศลจิต ๘ เรียกว่า มหากุศลกรรม ๘
- ❖ เจตนาในรูปาวจรกุศลจิต ๕ เรียกว่า รูปาวจรกุศลกรรม ๕
- ❖ เจตนาในอรุ paw จรกุศลจิต ๔ เรียกว่า อรูปาวจรกุศลกรรม ๔

- ❖ เจตนาในโลกุตตรกุศลจิต ๔ (มัคคจิต ๔) เรียกว่า
โลกุตตรกุศลกรรม ๔

รวมเจตนาในอกุศลจิต ๑๒ กุศลจิต ๒๑ = กรรม ๓๓

สภาพธรรมของวิบากจิต

อรรถแห่งวิบาก แสดงไว้ (อภยมณณวิสุทธิฐาน กุสลา
กุสลานํ ปากาติ วิปากา) แปลความว่า ธรรมทั้งหลายที่เป็น
ผลของกุศลและอกุศล ที่พิเศษกว่ากันและกัน ชื่อว่า “วิบาก”

ผลที่พิเศษกว่ากันและกันนั้น คือ กุศลให้ผลที่ดี เป็น
“อิฏฐผล” (ผลที่น่าปรารถนา) ส่วนอกุศลให้ผลที่ไม่ดี เป็น
“อนิฏฐผล” (ผลที่ไม่น่าปรารถนา)

- ❖ วิบากจิตไม่ใช่เป็นจิตต้องทำให้เกิดขึ้น
- ❖ วิบากจิตเป็นจิตที่สงบ
- ❖ วิบากจิตไม่ปรากฏชัด
- ❖ เจตสิกที่เกิดกับวิบากจิต ก็มีกำลังอ่อนไปด้วย

วิบากจิต มี ๓๖ ดวง แบ่งเป็น ๔ ประเภท คือ

- ❖ กามวิบาก ๒๓ ได้แก่ อกุศลวิบากจิต ๗
อเหตุกกุศลวิบากจิต ๘ มหาวิบากจิต ๘
- ❖ รูปาวจรวิบากจิต ๕ ได้แก่ ปฐมฌานวิบากจิต ๑
ทุติยฌานวิบากจิต ๑ ตติยฌานวิบากจิต ๑
จตุตถฌานวิบากจิต ๑ และปัญจฌานวิบากจิต ๑

- ❖ รูปาวจรวิบากจิต ๔ ได้แก่ อากาสนัญญายตนวิบากจิต ๑ วิญญาณัญญายตนวิบากจิต ๑ อากิญจัญญายตนวิบากจิต ๑ เนวสัณญานา สัณญายตนวิบากจิต ๑
- ❖ โลกุตตรวิบาก หรือ ผลจิต ๔ ได้แก่ โสตาปัตติผลจิต ๑ สกาคามีผลจิต ๑ อนาคามีผลจิต ๑ อรหัตตผลจิต ๑

แสดงกรรมวิบากเป็นคู่ๆ

- ❖ อกุศลกรรม ๑๒ ส่งผลเป็น อกุศลวิบากจิต ๗
 - ❖ มหากุศลกรรม ๘ ส่งผลเป็น อเหตุกกุศลวิบากจิต ๘ และมหาวิบากจิต ๘
 - ❖ รูปาวจรกุศลกรรม ๕ ส่งผลเป็น รูปาวจรวิบากจิต ๕
 - ❖ อรูปาวจรกุศลกรรม ๔ ส่งผลเป็น อรูปาวจรวิบากจิต ๔
 - ❖ โลกุตตรกุศลกรรม หรือ มัคคจิต ๔ ส่งผลเป็น โลกุตตรวิบาก หรือ ผลจิต ๔
- รวมกรรม ๓๓ ส่งผลเป็นวิบากจิต ๓๖

อธิบายเพิ่มเติม ; ในปฏิจสุมุบาท องค์ ๑๒ แสดง
สังขาร ๓ ซึ่งเป็นผลของอวิชชา ได้แก่ ปุณฺณยาสังขาร ๑๓
อปุณฺณยาสังขาร ๑๒ และอเนญยาสังขาร ๔ คือ กรรม ๒๙
ส่งผลเป็นวิบากจิต คือ วิญญาน ๓๒

ส่วนโลกุตตรกุศลธรรม หรือ มัคคจิต ๔ ไม่มีส่วน
เกี่ยวข้องในที่นี้ เพราะโลกุตตรกุศลกรรม หรือ มัคคจิต ๔
ไม่มีหน้าที่ทำให้รูปนาม ชันธ ๕ เกิดภพชาติ เป็นไปใน
วัฏฏทุกข์ แต่กลับมีหน้าที่ทำลายภพชาติ และเจตนาใน
โลกุตตรกุศลจิต ก็ไม่ใช่ผลของอวิชชา

กรรม ๒๙ ได้แก่ เจตนาในอกุศลจิต ๑๒ โลภียกุศล
จิต ๑๗ เป็นเหตุให้เกิดผลได้ โลภียวิบากจิต ๓๒ คือ
กามวิบากจิต ๒๓ และมหัคคตวิบากจิต ๙

สวัสดิ์ค่ะ

เรียบเรียงจาก ; พระอภิธัมมัตถสังคหะ ปริจเฉทที่ ๑, ๕, ๘
ฉบับอธิบายของมูลนิธิแนบมหานีรานนท์ และวิสุทธีมรรคแปล
ภาค ๓ ตอน ๑ ฉบับมหาวิทยาลัย

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส.

มหาสติปัฏฐานสูตร หมวดอิริยาบถ ๔^๑

อ.บุญนัฐศักดิ์ ทวีพัฒน์

อิริยาบถกถา^๒

“ปุณ จปรํ ภิกฺขเว” ภิกษุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีอยู่อีก
เວ່ อสฺสาสปฺสฺสาสวเสน กายานุปสฺสนํ วิภชิตฺวา
อิทาหิ อิริยาปถวเสน วิภชิตุํ ปุณ จปรนฺตฺวาติมาห.^๓

เมื่อพระพุทธองค์ทรงจำแนกกายานุปัสสนาสติปัฏฐาน
โดยลมหายใจเข้าออกอย่างนี้แล้ว บัดนี้ มีความประสงค์
ที่จะทรงจำแนกโดยอิริยาบถ จึงตรัสพระดำรัสเป็นต้นว่า
“ปุณ จปรํ ภิกฺขเว” เข้าไว้ว่า “ภิกษุ คจฺจนฺโต วา คจฺจามิตฺติ
ปชานาติ” ภิกษุเมื่อเดินอยู่ ก็รู้ชัดว่ากำลังเดินอยู่
“จิโต วา จิตฺมเหติติ ปชานาติ” เมื่อยืนอยู่ก็รู้ชัดว่ายืนอยู่

^๑ ข้อความอักษรตัวหนา เป็นข้อความจากพระบาลี อรรถกถา ฎีกา, ข้อความ
อักษรตัวธรรมดา เป็นข้อความแปลจากพระบาลี อรรถกถา ฎีกา, ข้อความ
อักษรตัวเอียง เป็นข้อความอรรถโนติของผู้เรียบเรียง

^๒ ข้อความในเครื่องหมาย “.....” เป็นพระบาลีพุทธพจน์ จาก ที.ม. (บาลี)
๑/๒๗๕/๓๒๗ (สยา.)

^๓ ที.ม.อ. (บาลี) ๒/๓๗๕/๓๖๓ (มจร.)

“นิสินโน วา นิสินโนมหิตี ปชานาติ” เมื่อนั่งอยู่ก็รู้ชัดว่า
นั่งอยู่ “สยาโน วา สยาโนมหิตี ปชานาติ” เมื่อนอนอยู่
ก็รู้ชัดว่านอนอยู่ “ยถา ยถา วา ปนสสุ กาโย ปณฺหิตो โหติ,
ตถา ตถา นํ ปชานาติ” ก็หรือว่าเธอตั้งกายไว้โดยอาการ
อย่างใดอย่างใด ก็ให้รู้ชัดซึ่งกายนั้น โดยอาการอย่างนั้น
อย่างนั้น

“อิติ อชฺมตฺตํ วา กาเย กายานุปสฺสี วิหริติ” ภิกษุ
มีการพิจารณาเห็นเนื่องๆ ซึ่งกายในกาย ภายในของตน
(ด้วยอิริยาบถวิหาร) บ้าง

“พหิทฺธา วา กาเย กายานุปสฺสี วิหริติ” มีการ
พิจารณาเห็นเนื่องๆ ซึ่งกายในกาย ภายนอกของตน
(ด้วยอิริยาบถวิหาร) บ้าง

“อชฺมตฺตพหิทฺธา วา กาเย กายานุปสฺสี วิหริติ”
มีการพิจารณาเห็นเนื่องๆ ซึ่งกายในกาย ทั้งภายใน
ทั้งภายนอก (ด้วยอิริยาบถวิหาร) บ้าง

“สมุทยธมฺมานุปสฺสี วา กายสฺมี วิหริติ” มีการ
พิจารณาเห็นเนื่องๆ ซึ่งธรรมคือความเกิดขึ้นในรูปกาย
(ด้วยอิริยาบถวิหาร) บ้าง

“วยธมฺมานุปสฺสี วา กายสฺมี วิหริติ” มีการพิจารณา
เห็นเนื่องๆ ซึ่งธรรมคือความเสื่อมในรูปกาย (ด้วยอิริยาบถ
วิหาร) บ้าง

“สมุททวยวธมมานุปสสี วา กายสมี วิหริติ”
มีการพิจารณาเห็นเนื่องๆ ซึ่งธรรมคือทั้งความเกิดขึ้น
ทั้งความเสื่อมไปในรูปกาย (ด้วยอิริยาบถวิหาร) บ้าง

“อตถิ กาโยติ วา ปนสส สติ ปจจุปฏิจตา โหติ
ยาวเทว ฌาณมตตตาย ปฏิสสติมตตตาย” ก็หรือว่า สติของ
เธอที่ตั้งมั่นอยู่ว่า กายมีอยู่ ก็เพียงเพื่องญาณ เพียงเพื่องสติ
อาศัยกำหนดเท่านั้น

“อนิสฺสิตโต จ วิหริติ น จ กิณฺจิ โลเก อุปาทิยติ” เธอ
เป็นผู้อันค้นหาและทวิญญูไม่อาศัย ย่อมอยู่ด้วยอิริยาบถวิหาร
และย่อมไม่ถือมั่นซึ่งอะไรๆ ในโลก

“เอวมปิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กาเย กายานุปสสี วิหริติ”
ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย แม้อย่างนี้ ภิกษุซึ่งมีการพิจารณาเห็น
เนื่องๆ ซึ่งภายในกาย ย่อมอยู่ด้วยอิริยาบถวิหาร (อิริยาบถ
บรรพชบ)

อิริยาปถวเสนาติ อิริยนํ อิริยา, กิริยา, อิธ ปน
กายิกปโยโค เวทิตพฺโพ. อิริยานํ ปโล ปวตฺติมคฺโคติ
อิริยาปโล, คมนาทิวเสน ปวตฺตา สรีราวตฺถา.^๔

^๔ ที.ม.ฐีกา. (บาลี) ข้อ ๓๗๕/๓๗๙ (มจร.)

บทว่า “อิริยาปถวเสน” ได้แก่ การผลัดเปลี่ยน คือ การผ่อนปรน ได้แก่ กิริยา แต่ในบทนี้ผู้ปฏิบัติพึงทราบว่าเป็นเรื่องทางกาย คือทางของความเป็นไปแห่งความผลัดเปลี่ยนทั้งหลาย เหตุนั้น จึงได้ชื่อว่า อิริยาบถ หมายความว่า การกำหนดสรีระ ซึ่งเป็นไปได้ด้วยอำนาจของการเดินเป็นต้น (มหาวรรคฎีกา)

อิริยาย กายิกกิริยาย ปวตติปถภาวโต อิริยาปโถ, คมนาติ, อตถโต ตทวตถา รูปปวตติ. ตมปิ สนฺธาเรติ ยถापवत्तं उपतถमभेति. ยथा हि विधिजित्तेहि अप्पोภिण्णे णวञ्जे पवत्तमाने ओञ्जानि ओสีत्थนติ, न आवमेत्तसु त्वत्तिस्विरेसु, वग्गमानेसु ज णप्पिसत्ติया चाकरणजित्तेसु पवत्तमानेसु. तथा पन ओञ्जानि उपतถत्थानि यथापवत्तอิริयापถावेन पवत्तन्ति.^๕

ชื่อว่า “อิริยาบถ” เพราะความเป็นทางของความเป็นไปแห่งการเคลื่อนไหว คือ กิริยาทางกาย ได้แก่ การเดินเป็นต้น ว่าโดยสภาวะ ได้แก่ ความเป็นไปของรูป ที่กำหนดด้วยกิริยาทางรูปกาย มีการเดินเป็นต้น สภาวะของอิริยาบถ คือ รูปปวัตติ ความเป็นไปของรูปที่แสดงลักษณะของ

^๕ วิชาวินัยฎีกา (บาลี) ข้อ ๓๒/๒๘๒ (มจร.)

ร่างกาย (อาการท่าทาง) อันเป็นรูปรวม ซึ่งมีการแปรปรวน เป็นลักษณะ อัปนาชวนะ ย่อมยังแม้อิริยาบถนั้นให้ทรงไว้ ย่อมทำอิริยาบถตามที่เป็นไปแล้วให้ตั้งมั่น เมื่อภวังคจิต อันไม่ปะปนด้วยวิถีจิตทั้งหลาย กำลังเป็นไป อวัยวะทั้งหลาย ย่อมล้มลงฉ่นโค เมื่อจิต ๓๒ ดวง คือ โวฏฐัพพะ กามาวจรชวนะ ๒๙ และอภิญญา ๒ ที่เป็นไปทางมโนทวาร ย่อมยังวิญญูติให้ตั้งขึ้น ไม่ใช่ยังรูปและอิริยาบถให้ตั้งขึ้น อย่างเดียวเท่านั้น และเมื่อชครณจิต ๒๖ ดวงเหล่านั้น กำลังเป็นไป อวัยวะย่อมล้มลงหาмиได้ แต่ว่าในกาลนั้น อวัยวะทั้งหลายก็มีอันแข็งกระด้าง ย่อมเป็นไปโดยความเป็น อิริยาบถตามที่เป็นไปแล้วนั้น (วิภาวินีฎีกา)

การกำหนดอิริยาบถ คือการกำหนดร่างกายที่มี อิริยาบถอยู่ เพราะเป็นอาการที่แตกต่างกันของร่างกาย อันเป็นที่มาของศัพท์ภาษาไทยว่า “**รูปยืน รูปเดิน รูปนั่ง รูปนอน**” จริ่งอยู่สัตว์จะทำกิริยาที่ควรทำทางกาย ก็ต้อง ทำขณะเดิน ยืน นั่ง หรือนอนอยู่ การตามดูอิริยาบถของ ผู้ปฏิบัติที่มีปัญญา จะเข้าถึงความรู้สึกตามความเป็นจริงว่า “ร่างกายทั้งหมด มีอิริยาบถที่แตกต่างกัน เป็นเพียงรูปธรรม เพราะเป็นธรรมมีติดบอด รู้อารมณ์ใดๆ ไม่ได้เลย มีแต่ ความเสื่อมสลายไปเพราะปัจจัยที่เป็นข้าศึก” “อิริยาบถ”

เป็นอาการ เป็นเครื่องหมายของกาย ของรูป ย่อมถูกกำหนด
ด้วยสติสัมปชัญญะ ให้ความจริง คือ รูปกายปรากฏได้

ตตถ กาม โสณสังคาลาทยปิ คจจนตา “คจจามา”
ติ ชานนติ, น ปนตฺ เอรูปปิ ชานนํ สนธาย วุตตํ.^๖

ในพระดำรัสเหล่านั้น พวกสุนัขบ้านและสุนัขป่า
เป็นต้น เมื่อมันเดินอยู่ก็รู้ว่า “เรากำลังเดิน” แต่พระพุทธองค์
มิได้ตรัสหมายถึงความรู้ชนิดนั้น (มหาวรรคอรรรถถา)

สุนัขบ้านและสุนัขป่า เมื่อเดินอยู่ ก็รู้ว่าเดิน แต่รับรู้
ด้วยอัตตาทัวตน เป็นเราที่เดินอยู่ การเดินมีความเที่ยง ไม่
แปรปรวน เพราะกิริยาเดินดำรงอยู่เหมือนเดิน มิได้ปรากฏ
เป็นสภาวะธรรม คือ รูปที่กำลังเคลื่อนไหว ความรู้สึกของสัตว์
และคนทั่วไป จึงมีอัตตสัญญา คือความสำคัญว่าเป็นตัวตน
ไม่เพิกถอนความสำคัญว่าเป็นสัตว์ บุคคล ออกไปได้

“คจจนโต วา”ติอาทิ คมนาทิมตตชานนสส,
คมนาทิกตวิเสสชานนสส จ สาธารณวจนํ, ตตถ
คมนาทิมตตชานนํ อธิ นาธิปปेतํ, คมนาทิกตวิเสสชานนํ
ปน อธิปปेतนติ ตํ วิภจิตฺวา ทสเสตุ “ตตถ กาม”นติอาทิ
วุตตํ.^๗

๖ ที.ม.อ. (บาลี) ๒/๓๗๕/๓๖๓ (มจร.)

๗ ที.ม.ฐีกา. (บาลี) ข้อ ๓๗๕/๓๘๐ (มจร.)

บทว่า “สตตูปลทธี” แปลว่า ละ คือสละความเห็นผิด
ที่เข้าไปยึดถือว่าเป็นสัตว์ว่า “สัตว์มีอยู่” ยังไม่ได้ เพราะมี
ความยึดถือว่า “เราเดิน การเดินเป็นของเรา” ดังนี้
(มหาวรรคฎีกา)

ตโต เอว อตตสณฺณํ “อตฺถิ อตฺตา การโก เวทโก”ติ
เอวํ ปวตฺตํ วิปริตสณฺณํ น อุคฺฆาณฺเหติ นาปเนติ
อปปปฏิปกฺขภาวโต, อนนฺนพฺรุหนโต วา.^{๑๐}

เพราะเหตุนี้จึงชื่อว่า ถอน คือนำเอาความจำผิดว่า
มีตัวตน มีผู้สร้างและมีผู้ส่วยออกยังไม่ได้ เพราะไม่มี
ฝ่ายตรงข้าม หรือไม่มีฝ่ายพอกพูน (มหาวรรคฎีกา)

เอวํภูตสฺส จสฺส กุโต กมฺมฏฺฐานาภิภาโวติ อาห
“กมฺมฏฺฐานํ วา สติปฏฺฐานภาวนา วา น โหติ”ติ.^{๑๑}

ก็เมื่อเธอเป็นอยู่อย่างนี้แล้ว ความมีกรรมฐานเป็นต้น
จักมีมาจากไหน เพราะเหตุนี้ พระอรรถกถาจารย์จึงกล่าวว่า
“หาเป็นการเจริญกรรมฐาน หรือเป็นการสติปัฏฐานไม่”
(มหาวรรคฎีกา)

^{๑๐} ที.ม.ฎีกา. (บาลี) ข้อ ๓๗๕/๓๘๐ (มจร.)

^{๑๑} ที.ม.ฎีกา. (บาลี) ข้อ ๓๗๕/๓๘๐ (มจร.)

อันที่จริงกรรมฐานข้อนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัส
หมายถึงความรู้ชัดอย่างนี้ว่า “ใครเดิน ? การเดินของใคร ?
เพราะเหตุใดจึงเดินได้ ?” แม้อริยาบถทั้ง ๓ ที่เหลือ
มีอริยาบถยืนเป็นต้น กันยนี้เหมือนกัน (มหาวรรคอรุณเถร)

ตตถ โก คจจตติ ? น โกจิ สตโต วา ปุคฺคโล วา
คจจติ.^{๑๕}

ในความรู้ทั้ง ๓ ข้อนั้น ความรู้ข้อที่ว่า “ใครเดิน”
แก้ว่า ไม่มีสัตว์หรือบุคคลใดๆ เดิน (มหาวรรคอรุณเถร)

ตตถ โก คจจตติ สาธณํ, กิริยณจ อวินิพยุตฺตํ กตฺวา
คฺมนกิริยาย กตฺตูปฺปจฺฉา, สากตฺตภาววิสิฏฺฐจอตฺตปฏิกฺขเปตฺถา
ธมฺมมตฺตสฺเสว คฺมนสิทฺธิทสฺสนโต.^{๑๖}

ในคำถามทั้ง ๓ ข้อนั้น คำถามที่ว่า “ใครเดิน” เป็น
คำถามถึงผู้ทำกิริยาเดิน เพราะไม่สามารถจะแยกผู้ทำการ
เดินให้สำเร็จ กับกิริยาเดินให้ออกจากกันได้ คำถามนั้น
ต้องการปฏิเสธว่า มีตัวตนเดิน ซึ่งต่างจากการเดิน เพราะ
แสดงว่าการเดินสำเร็จมาได้เนื่องจากสภาวะธรรมล้วนๆ
(มหาวรรคฎีกา)

^{๑๕} ที.ม.อ. (บาลี) ๒/๓๗๕/๓๖๓ (มจร.)

^{๑๖} ที.ม.ฎีกา. (บาลี) ข้อ ๓๗๕/๓๘๐ (มจร.)

อาการท่าทางที่เดิน เป็นเพียงอาการของรูปธรรมเท่านั้น รูปนั้นแหละเดิน หามีสัตว์บุคคลชายหญิงเดินไม่ การพิจารณาเห็นความจริงอย่างนี้ เป็นไปเพื่อถอนทิฏฐิ คือ ความเห็นผิดว่าเป็นสัตว์บุคคลเป็นผู้เดิน

ความรู้ว่ารูปเดิน เป็นเพียงปฏิเสธความมีอยู่แห่ง สัตว์บุคคลผู้เดิน อันไม่มีอยู่จริง สิ่งที่มีอยู่จริงที่สร้างความ เข้าใจผิดว่ามีผู้เดินในเวลานั้น คือ รูปเดินเท่านั้น เป็นความรู้ ที่ถ้ายถอนทิฏฐิ คือความเห็นผิดตรงๆ

กสฺส คมนนฺติ ? น กสฺสจฺจิ สตตสฺส วา ปุคฺคสฺส วา คมนฺ.^{๑๗}

ความรู้ข้อที่ว่า “การเดินเป็นของใคร” แก้วว่า ไม่ใช่ การเดินของสัตว์ หรือของบุคคลใดๆ (มหาวรรคอรธกถา)

กสฺส คมนนฺติ ตเมวตถํ ปริยายนฺตเรณ วทติ สาธนํ, กิริยญจ วินิพฺยุตฺตํ กตฺวา คมนกิริยาย อกตฺตุสมพนฺธิภาววิภาวนโต. ปฏิกฺขปตฺถณฺหิ อนฺโตนิตํ กตฺวา อุกฺยตถํ กิสฺสทฺโต ปวตฺโต.^{๑๘}

^{๑๗} ที.ม.อ. (บาลี) ๒/๓๗๕/๓๖๓ (มจร.)

^{๑๘} ที.ม.ฎีกา. (บาลี) ข้อ ๓๗๕/๓๘๐ (มจร.)

คำถามที่ว่า “การเดินของใคร” ท่านพูดถึงเนื้อความเดิม
นั่นเองอีกแง่มุมหนึ่ง โดยการประกาศถึงกิริยาเดิน
ไม่เกี่ยวเนื่องกับผู้เดิน เพราะสามารถแยกผู้ทำการเดินให้
สำเร็จออกจากกิริยาเดินได้ (มหาวรรคกฐิกา)

อาการท่าทางที่เดินไม่ใช่ของสัตว์ ของบุคคล ตลอดจน
ไม่ใช่ของผู้ปฏิบัติ ไม่ใช่ของโยคี เพราะเป็นเพียงข้อบัญญัติ
เพื่อประโยชน์แก่การใช้สื่อความหมายในเวลาพูดถึง ฉะนั้น
การเดิน จะเป็นของใครที่ไหนได้ ก็เป็นเพียงของรูปนั้นแหละ

ความรู้ว่าการเดินเป็นของรูป เป็นการปฏิเสธแม้ความ
เป็นบุคคลพิเศษ คือ เป็นผู้ปฏิบัติ เป็นโยคี อันพิเศษกว่า
คนธรรมดาที่ไม่ได้เข้าปฏิบัติ มีความรู้ลึกว่าตนพิเศษกว่า
คนอื่น นอกจากจะเห็นผิดด้วยทฤษฎีว่าเป็นสัตว์บุคคลแล้ว
ยังสำคัญว่าสัตว์บุคคลนั้นเป็นผู้ปฏิบัติด้วยมานะ เป็นความ
ถือตัว เพิ่มขึ้นอีกอย่างหนึ่งด้วย และเมื่อสำคัญว่ามีผู้ปฏิบัติ
อันเป็นบุคคลพิเศษอย่างนี้แล้ว ย่อมยังความประพฤติดิของ
ตนให้พิเศษกว่าบุคคลอื่นทั่วไป แต่งท่าทางการเดินของตน
ให้แปลกไปจากท่าทางการเดินของคนที่ไม่ปฏิบัติ ซึ่งเป็น
การทำอิริยาบถให้ผิดปกติไป โดยเห็นว่าเป็นสาระ เป็นของดี
เป็นประโยชน์ อันเป็นความไม่บริสุทธิ์ในการปฏิบัติ ก็เลศ
เข้าอาศัย เมื่อเป็นเช่นนี้ โอกาสที่จะทำปัญญาให้เกิดขึ้นมา

เห็นความจริงในรูปอริยาบถว่าเป็นรูปเดิน เป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา อันเป็นการเห็นว่าไม่เป็นสาระ ไม่เป็นของดี ย่อมมิได้ยาก

ก็ การณา คจฺจนฺติตฺติ ? จิตฺตกิริยาวิโยธาตุวิปฺพาเรน คจฺจนฺติตฺติ.^{๑๙}

ความรู้ข้อที่ว่า “เพราะเหตุใดจึงเดิน” แก้วว่า เพราะความผลักดันของวาโยธาตุ อันเกิดจากพลังงานของจิต จึงเดินได้ (มหาวรรคอรุณกถา)

ก็ การณาติ ปน ปฏิกฺขิตฺตกตฺตูกาย คมนกิริยาย อวิปรีตการณปฺจุฉา. อิทฺถนฺทึ คมนํ นาม อตฺตํ มนฺสา สํยุชฺชติ, มโน อินฺทฺริเยหิ, อินฺทฺริยานิ อตฺเตหิตฺติ เอวมาทึ มิจฺฉการณวินิมุตฺตอนรฺูปปจฺจยเหตุโก ธมฺมานํ ปวตฺตติอาการวิเสโส. เตนนาท “ตตฺถา”ติอาทึ.^{๒๐}

ก็คำถามที่ว่า “เพราะเหตุใดจึงเดิน” เป็นการถามถึงเหตุที่ไม่วิปริตของกิริยาเดินซึ่งถูกปฏิเสธถึงผู้ทำ ความจริงขึ้นชื่อว่าการเดินนี้ ก็คืออาการเป็นไปแห่งธรรมทั้งหลายอย่างหนึ่ง ที่มีเหตุอุปการะที่เหมาะสม อันนอกเหนือจากเหตุที่ผิดๆ มีอาทิอย่างนี้ว่า คนประกอบด้วยจิต จิตประกอบด้วย

^{๑๙} ที.ม.อ. (บาลี) ๒/๓๗๕/๓๖๓ (มจร.)

^{๒๐} ที.ม.ฐีกา. (บาลี) ข้อ ๓๗๕/๓๘๐ (มจร.)

อินทรีย์ทั้งหลาย อินทรีย์ทั้งหลายก็ประกอบด้วยตนทั้งหลาย
(มหาวรรคฎีกา)

น โกจิ สติโต วา ปุคฺคโล วา คจฺจติ ธมฺมตฺตสฺสเสว
คฺมนสิทฺธิโต, ตพฺพิณฺมุตฺตสฺส จ กสฺสจि อภาวโต. อิทานิ
ธมฺมตฺตสฺสเสว คฺมนสิทฺธิ ทสฺสเสตุ “จิตฺตกิริยาวาโยธาทุ-
วิปฺพาเรนา”ติอาทิ วุตฺต.^{๒๑}

ไม่มีสัตว์หรือบุคคลใดๆ เดิน เพราะว่าการเดินสำเร็จ
มาจากธรรมชาติเท่านั้น และไม่มีอะไรๆ ที่จะนอกเหนือไป
จากธรรมะนั้นเลย เพื่อจะแสดงถึงความสำเร็จการเดินของ
สภาวะสักว่าธรรมะเท่านั้น พระอรรถกถาจารย์จึงได้กล่าว
คำว่า “เพราะความผลักดันของวาโยธาทุ อันเกิดจากอำนาจ
ของจิตเป็นต้น” (มหาวรรคฎีกา)

ตตฺถ จิตฺตกิริยา จ สา, วาโยธาทฺฐา วิปฺพาโร
วิปฺพนฺทญฺจาติ จิตฺตกิริยาวาโยธาทฺฐวิปฺพาโร, เตน. เอตฺถ
จ จิตฺตกิริยคฺคฺคเณน อนินทฺริยพทฺฐวาโยธาทฺฐวิปฺพาริ
นิวตฺเตติ, วาโยธาทฺฐวิปฺพารคฺคฺคเณน เจตนาวิวิญฺญตฺติเกทํ
จิตฺตกิริยํ นิวตฺเตติ, อุภเยน ปน กายวิญฺญตฺติ วิภาเวติ.^{๒๒}

^{๒๑} ที.ม.ฎีกา. (บาลี) ข้อ ๓๗๕/๓๘๑ (มจร.)

^{๒๒} ที.ม.ฎีกา. (บาลี) ข้อ ๓๗๕/๓๘๑ (มจร.)

ในบทที่พระอรรถกถาจารย์ได้อ้างมานั้น ท่านตั้ง
วิเคราะห์ไว้ว่า อำนาจของจิตนั้นด้วย ความผลักดัน คือความ
ขับเคลื่อนของวาโยธาตุด้วย เหตุนี้จึงชื่อว่า อำนาจของจิต
อันเป็นความผลักดันของธาตุลม ด้วยพลังของจิตอันเป็น
ความผลักดันของธาตุลม นั้น อนึ่งในเรื่องนี้ ท่านห้ามความ
ผลักดันของธาตุลม ที่ไม่เกี่ยวกับสิ่งมีชีวิตเข้าไว้ด้วยศัพท์ว่า
“จิตตกิริยา” และห้ามอำนาจจิตอันต่างด้วยวิญญูติ
อันเกิดจากความจงใจเข้าไว้ด้วยศัพท์ว่า “วาโยธาตุวิปหาร”
แต่ประกาศให้ทราบชัด ถึงกายวิญญูติไว้ด้วยบททั้งสอง
(มหาวรรคฎีกา)

ตสฺมา เอส เอว ปชานาติ - “คจฺฉามี”ติ จิตฺตํ
อุปฺปชฺชติ, ตํ วายํ ชเนติ, วาโย วิณฺณตฺติ ชเนติ,
จิตตกิริยวาโยธาตุวิปหารเณ สกลกายสฺส ปุโรโต อภินิหารโ
คมนนฺติ วุจฺจติ. ฐานาทีสุปิ เอสฺเสว นโย.^{๒๓}

เพราะฉะนั้น ภิกษุนี้จึงรู้ชัดอย่างนี้ว่า จิตคิดว่าจะเดิน
เกิดขึ้น จิตนั้นก็ทำให้เกิดลมขึ้น ลมก็ทำให้เกิดวิญญูติขึ้น
เพราะความผลักดันของวาโยธาตุที่เกิดจากอำนาจของจิต
กายทุกส่วนจึงเคลื่อนไปข้างหน้า ท่านจึงเรียกว่าเดิน ถึงใน
อริยาบถยืนเป็นต้น ก็นัยนี้เหมือนกัน (มหาวรรคอรรถกถา)

^{๒๓} ที.ม.อ. (บาลี) ๒/๓๗๕/๓๖๓ (มจร.)

วายฺ ขนฺตํติ วาโยธาตุอริกํ รูปกลาปํ อุปปาเทติ,
อริกตา เจตถ สามตฺถยิตฺ, น ปมาณโต.^{๒๔}

คำว่า “วายฺ ขนฺตํ” แปลว่า ทำให้เกิดลม หมายถึง
ทำกลุ่มรูปที่ยิ่งด้วยธาตุลมให้เกิดขึ้น อนึ่ง ความยิ่งในที่นี้
มุ่งถึงความสามารถ มิใช่มุ่งถึงจำนวนธาตุลม (มหาวรรคฎีกา)

ธาตุลมที่กำลังผลักดันไปโดยอาการอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็น
ปัจจัยแก่การพอง การทรง และการเคลื่อนไหวของรูปกาย
ที่เกิดพร้อมกัน ซึ่งตั้งขึ้นได้เพราะจิตคิดจะเดิน อาการของกาย
จึงก้าวไปข้างหน้า เป็นการเคลื่อนกายไปโดยส่วนเบื้องหน้า
ชื่อว่า รูปเดิน

อาการท่าทางที่เดินเกิดขึ้นได้ เพราะเหตุปัจจัย ไม่ใช่
ไม่มีเหตุไม่มีปัจจัย คือเหตุปัจจัยให้เกิดการเดินนั้น ได้แก่
วาโยธาตุ เพราะการแผ่ขยายของวาโยธาตุ ที่เกิดจากการ
กระทำของจิต วาโยธาตุย่อมยังกายวิญญูติให้เกิด เมื่อจิตมี
ความคิดว่าจะเดิน จิตนั้นย่อมยังวาโยธาตุให้ตั้งขึ้นในบริเวณ
อวัยวะที่จะเคลื่อนไหว โดยเฉพาะขาทั้งสอง วาโยธาตุนั้น
ย่อมผลักดันให้อวัยวะเคลื่อนไหวไปตามประสงค์ของจิต
อาการก้าวจึงเกิดขึ้น เรียกว่า เกิดการเดิน

^{๒๔} ที.ม.ฎีกา. (บาลี) ข้อ ๓๗๕/๓๘๑ (มจร.)

แต่ว่าความรู้ตามประการที่กล่าวมานี้ หมายเอาความรู้
ปัจจัยที่ทำให้รู้ปฏิริยาบถนั้นๆ เกิดขึ้น อันเป็นผลจาก
การปฏิบัติที่ถูกต้องมาก่อนหน้า มิได้หมายเอาความรู้
ที่สักแต่ว่าคิดนึกเอาคล้อยตามปริยัติที่เรียนมา อันยัง
ไม่ได้สัมผัสสภาวะของจริง ความรู้ถึงปัจจัยดังกล่าวนี้
ย่อมเกิดขึ้นเองแก่ผู้ปฏิบัติ ผู้มีปัญญารอบรู้งานมีแต่รูปนาม
เท่านั้น สัตว์บุคคลไม่มี เมื่อปฏิบัติถูกต้อง ญาณความรู้
ที่เกิดขึ้นทีแรก เป็นญาณความรู้ว่ามีแต่รูปนามเท่านั้น และ
เมื่อเห็นอย่างนี้ซ้ำๆ ปัญญาก็จะแกล้งกล้าไปตามลำดับ
จนสามารถหยั่งรู้ถึงปัจจัยของนามรูปนั้นได้ว่า นามรูปเกิด
เพราะปัจจัย แม้รู้ปฏิริยาบถเกิดก็มีปัจจัย คือมีจิตและ
จิตขวโยธาคู เป็นปัจจัยทำให้เกิดขึ้น เพราะฉะนั้นผู้เริ่ม
ปฏิบัติ ซึ่งยังไม่บรรลุผลขั้นนี้ ไม่ควรใส่ใจปัจจัย คือ จิตและ
วโยธาคู เพราะจะกลายเป็นเพียงความนึกคิดใคร่ครวญเอา
ตามที่ได้เรียนมา ไม่ได้เห็นประจักษ์ด้วยปัญญาของตน

ตตฺราปี หิ “ติฏฺฐามิ”ติ จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ, ตํ วายํ
ขเนติ, วาโย วิณฺณตฺติ ขเนติ, จิตฺตกิริยา วโยธาคู วิปฺพาเรน
สกลกายสฺส โกฏิโต ปฏฺจาย อสฺสลิทภาโว จานฺนฺติ วุจฺจติ.^{๒๔}

^{๒๔} ที.ม.อ. (บาลี) ๒/๓๗๕/๓๖๓-๓๖๔ (มจร.)

ถึงแม้ในอริยาบท ๓ ที่เหลือเหล่านั้น มีความพิสดารว่า
จิตคิดจะย่นเกิดขึ้น จิตนั้นก็ทำให้ธาตุลมเกิดขึ้น ลมก็ทำให้
เกิดวิญญูติขึ้น เพราะความผลักดันของวาโยธาตุ ที่เกิดจาก
อำนาจของจิต ภาวะที่กายทุกส่วนตั้งขึ้น ท่านเรียกว่า “ย่น”
(มหาวรรคอรกเถา)

คือตั้งแต่ส่วนล่างสุดแต่พื้นเท้าขึ้นไป

“นิสีทามิ”ติ จิตตํ อุปฺปชฺชติ, ตํ วายํ ขเนติ, วาโย
วิญญตฺติ ขเนติ, จิตฺตกิริยาโยธาตุวิปฺพาเรน ฬฏฺฐิมกายสฺส
สมินฺขณํ อุปฺปมฺกายสฺส อุตฺถิตภาโว นิสชฺชาติ วุจฺจติ.^{๒๖}

จิตคิดจะนั่งเกิดขึ้น จิตนั้นก็ทำให้เกิดลมขึ้น ลมก็ทำให้
เกิดวิญญูติขึ้น ความผลักดันของวาโยธาตุที่เกิดจากอำนาจ
ของจิต กายท่อนล่างคู้เข้า กายท่อนบนตั้งขึ้น ท่านจึงเรียกว่า
“นั่ง” (มหาวรรคอรกเถา)

“สยามิ”ติ จิตตํ อุปฺปชฺชติ, ตํ วายํ ขเนติ, วาโย
วิญญตฺติ ขเนติ, จิตฺตกิริยาโยธาตุวิปฺพาเรน สกฺลสฺริรฺสส
ติริยโต ปสารถิํ สยณฺนติ วุจฺจติ.^{๒๗}

^{๒๖} ที.ม.อ. (บาลี) ๒/๓๗๕/๓๖๔ (มจร.)

^{๒๗} ที.ม.อ. (บาลี) ๒/๓๗๕/๓๖๔ (มจร.)

จิตคิดจะนอนเกิดขึ้น จิตนั้นก็ทำให้เกิดลมขึ้น ลมก็ทำให้เกิดวิญญาณขึ้น ความผลัดกันของวาโยธาตุที่เกิดจากอำนาจของจิต สรีระทุกส่วนจะเหี่ยยดขวางออกไป ท่านจึงเรียกว่า “นอน” (มหาวรรคอรุณกถา)

ตสฺส เอวํ ปชานโต เอวํ โหติ “สตโต คจฺจติ, สตโต ติฏฺฐติ”ติ วุจฺจติ, อตฺถโต ปน โกจิ สตโต คจฺจนโต วา จิตฺโต วา นตฺถิ.^{๒๘}

เรารู้ชัดอยู่อย่างนี้ เข้าใจเป็นอย่างนี้ ชาวโลกเรียกกันว่า สัตว์เดิน สัตว์ยืน แต่โดยสภาวะแล้ว ก็หาไม่มีสัตว์ใดๆ เดินหรือยืนไม่ (มหาวรรคอรุณกถา)

เอวํ ปชานโตติ เอวํ จิตฺตกิริยา วาโยธาตุวิปฺพาเรเนว คมนาติ โหตีติ ปชานโต. ตสฺส เอวํ ปชานนาย นิจฺจยคมนตฺถํ “เอวํ โหตี”ติ วิจฺจานา วุจฺจติ โสเก ยถาภูตํ อชานนฺเตหิ มิจฺจามินิเวสวเสน, โลกโวหารวเสน วา.^{๒๙}

เมื่อผู้ปฏิบัติรู้อยู่ว่า การเดินเป็นต้นจะเกิดขึ้นได้ เพราะความผลัดกันของวาโยธาตุที่เกิดขึ้นเพราะอำนาจจิตเท่านั้น เพื่อตัดสินความรู้ชัดอย่างนี้ของผู้ปฏิบัติ พวกปุถุชนผู้ไม่รู้ถึง

^{๒๘} ที.ม.อ. (บาลี) ๒/๓๗๕/๓๖๔ (มจร.)

^{๒๙} ที.ม.ฐีกา. (บาลี) ข้อ ๓๗๕/๓๘๑-๓๘๒ (มจร.)

ความเป็นจริงในโลก กล่าววิพากษ์วิจารณ์กันว่า เป็นอย่างนั้น
อย่างนี้ตามความยึดถือผิดๆ หรือตามโหวหารของชาวโลก
(มหาวรรคฎีกา)

คจฉนโต วา หิ สโต กาเยน กาทพุกิริยํ กโรติ
จิโต วา นิสินโน วา นิปนโน วาติ, เตสํ อิริยาปถานํ วเสน,
อิริยาปถวิภาเคนาติ อตโธ.^{๓๐}

จริงอยู่ สัตว์จะทำกิริยาที่ควรทำทางกาย จึงต้องทำ
ขณะเดิน ยืน นั่ง หรือนอนอยู่เพราะฉะนั้นพระผู้มีพระภาคเจ้า
จึงทรงจำแนกกายานุปัสสนาโดยการจำแนกอิริยาบถ ๔
เหล่านั้น (มหาวรรคฎีกา)

...ยังมีเนื้อหาต่อในฉบับหน้า...

^{๓๐} ที.ม.ฎีกา. (บาลี) ข้อ ๓๗๕/๓๗๙ (มจร.)

ธรรมะของพระพุทธเจ้า

อ.นิตยา ปรีชายุทธ

พระธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่มี ๘๔,๐๐๐
พระธรรมชั้นนี้ มี

- พระวินัยปิฎก ๒๑,๐๐๐ พระธรรมชั้นนี้
- พระสุตตปิฎก ๒๑,๐๐๐ พระธรรมชั้นนี้
- พระอภิธรรมปิฎก ๔๒,๐๐๐ พระธรรมชั้นนี้

พระวินัยปิฎก (ขุททกนิกาย) สำหรับพระภิกษุสงฆ์
ปฏิบัติเพื่อความเป็นศีล จารวัตร อันเป็นที่น่าเลื่อมใส ให้
ประจักษ์ในองค์คุณแห่งศีล (อธิศีลสิกขา)

พระสุตต คือ ทีฆนิกาย มัชฌิมนิกาย สังยุตตนิกาย
อังกุตตรนิกาย ขุททกนิกาย ว่าด้วยธรรมเทศนา ธรรม
แต่ละประเภท พุทธประวัติ และตัวอย่างการประพฤติปฏิบัติ
พระโพธิสัตว์ตรัสแสดงถึงการประพฤติชอบถูกควรที่เป็น
สุจริตธรรมและนัยที่ตรงกันข้ามกับผลลัพธ์ที่จะได้ทั้งที่
เป็นอกุศล (ทุจริต) และ กุศล (สุจริต) ซึ่งเป็นเรื่องราวของ
พระโพธิสัตว์ ซึ่งได้วนเวียนอยู่ในวัฏฏะที่เป็นสัตว์เดรัจฉาน
และเป็นเทวดาที่สามารถรู้ภาษาของสัตว์ต่างๆ ได้ เพราะ

ว่าภาษาที่สื่อใช้กัน คือ ภาษามคร หรือ ภาษาบาลี ซึ่งมีใช้
ทั้ง ๓๑ ภพภูมิที่สัตว์ได้เวียนว่ายเกิดแล้วเกิดเล่า และ
เรื่องราวของบุคคล เช่น พระเทวทัต และพระอริยสาวก คือ
พระสารีบุตรและพวกที่อุบัติขึ้นมาในสมัยพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
ทรงเล่าอดีตกาลของบุคคลต่างๆ มีความประพฤติทั้งที่
เป็นกุศลและอกุศลและมนุษย์ต้นกับกัใช้ภาษาบาลีด้วย

นิรุตติกา คือ ภาษาที่ยอดเยียม ภาษาที่ใช้ใน
๘ หมื่นโลกธาตุ ซึ่งเป็นเฉพาะสัพพัญญูวิทยาของพระสัมมา-
สัมพุทธเจ้าแต่พระสาวกที่ได้อภิญญา ๕ สมบัติ ๘ ก็สามารถ
รู้ได้แต่ไม่เท่าพระญาณของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

พระอภิธรรม (อภิปัญญาสิกขา) หรือ ปรมัตถธรรม
อันเป็นธรรมชาติที่แสดงว่าในโลกนี้มีแต่เพียงสภาวะ ไม่มี
สัตว์บุคคลตัวตน อันเป็นเครื่องมือให้ถึงความหลุดพ้นจาก
ทุกข์ทั้งปวง ว่าด้วยหลักธรรมความจริงแท้ที่ละเอียดลึกซึ้ง
ถึงที่สุด การกระทำทุจริตก็จะมีความทุกข์วนเวียนเกิดแล้ว
เกิดเล่า โดยแสดงว่ามีจิต เจตสิก รูปและพระนิพพานเป็น
ปรมัตถ์ธรรมจิต เป็น **ธรรมชาติที่วิจิตร** ด้วยสามารถแห่ง
สัมปยุตธรรม ภูมิ อารมณ์ เป็น หินะ มัชฌิมะ ปณิตะ และ
อภิปตี บรรดาจิตเหล่านี้เป็นจิตแต่ละดวงมิใช่จิตทั้งหลายเลย

คำต่างๆ ที่ใช้เรียกชื่อจิต

จิตต – ธรรมชาติที่คิด

มน – ธรรมชาติที่โน้มไปสู่อารมณ์

มานส – ธรรมชาติที่มีความพอใจอยู่ภายใน

หทย – ธรรมชาติที่รวบรวมอารมณ์ไว้ภายใน

ปณฺฑร – ธรรมชาติที่ผ่องใส

มนายตฺน – ธรรมชาติที่เป็นเครื่องต่อ

มณินฺทริย – ธรรมชาติที่ครองความเป็นใหญ่

วิญญาน – ธรรมชาติที่รู้อารมณ์

วิญญานขณฺธ – ธรรมชาติที่เป็นกลุ่มเป็นกอง

มโนวิญญานธาตุ – สภาวะที่ทรงไว้ซึ่งการรู้อารมณ์

พระพุทธพจน์ ว่า โลกอันจิต จิตย่อมนำไป อันจิต
จิตย่อมนำเลือกใส่ไป โลกทั้งหมดเป็นไปตามอำนาจของ
ธรรมชาติ อันหนึ่งคือจิต ชื่อว่า **จิตวิจิตร** เพราะ

- ทำให้กิริยาอาการวิจิตร มโนทวาราวชชนจิต ๑
กามขวนจิต ๒๙ อภิญญาจิต ๒
- สภาพของตน วิจิตรจิต ๘๘ หรือ ๑๒๑
- ย่อมรักษาไว้เป็นวิบากที่เกิดจากกุศลกรรม
อกุศลกรรม และกิเลส เท่ากับ โลภียวิบากจิต ๓๒

- ย่อมรักษาไว้ซึ่งร่างกาย ปฏิสนธิกรรม ๒๐ จิตตชรูป ๑๗
 - ทำให้สันดานเกิดขึ้นติดต่อกันโดยไม่ขาดสาย เท่ากับ โลภียชวันะ ๔๗ ที่เป็นอาเสวนปัจจัยได้
 - มีอารมณ์วิจิตรพิสดาร เท่ากับ จิต ๘๙ หรือ ๑๒๑
- ชีวิตอรรถภาพสุขและทุกข์ทั้งหมด ประกอบด้วย จิตดวงเดียวขณะของจิตนั้นย่อมไปเร็วพลัน เพราะจิตไม่เกิด สัตว์โลกก็ถือว่าไม่เกิด เพราะจิตเกิดขึ้นเฉพาะหน้า สัตว์โลก ก็เชื่อว่าเป็นอยู่ เพราะความแตกดับแห่งจิตสัตว์โลกจึงถือว่า ตายแล้วนี้เป็นบัญญัติเนื่องด้วยปรมาตม์

จำแนกอารมณ์ของจิต โลภียจิต

จิตมีราคะ – จิตที่เกิดพร้อมด้วยโลภจิต ๘ ดวง

จิตปราศจากราคะ – จิตที่พ้นกุศลและอัปยากฤต ฝ่ายโลภียะ

จิตที่มีโทสะ – จิต ๒ ดวงที่เกิดพร้อมด้วยโทมนัส

จิตที่ปราศจากโทสะ – จิตที่เป็นกุศลและอัปยากฤต (เป็นกริยาจิต ๒๐ ดวง วิบากจิต ๓๒ ดวง รูป ๒๘) ฝ่ายโลภียะ คือ อกุศลจิต ๑๐ ดวง (เว้นโทสมูลจิต ๒ ดวง)

จิตที่มีโมหะ – จิต ๒ ดวง คือ วิจิกิจฉาส์ และ อุทธัจจะส์ แต่โมหะย่อมเกิดได้ในอกุศลจิต ๑๒ ดวง

จิตปราศจากโมหะ – จิตที่เป็นกุศลและอพยากฤต
ฝ่ายโลเกียะ

จิตหลุด – จิตที่ตกไปในถิ่นมิทธะ (ถิ่นมิทธะเจตสิก)

จิตฟุ้งซ่าน – จิตที่เกิดพร้อมด้วยอุทธัจจะ (อุทธัจจะ
เจตสิก)

จิตเป็นมหัคคตะ – จิตที่เป็นรูปาวจรและอรูปาวจร
(รูปาวจรจิต ๑๕ ดวง อรูปาวจรจิต ๑๒ ดวง)

จิตที่ไม่เป็นมหัคคตะ – จิตที่เป็นกามาวจร

สอตุตถ์ – จิตที่มีจิตอื่นยิ่งกว่า ได้แก่ จิตที่เป็น
กามาวจร คือ จิตที่เป็นรูปาวจร

อนตุตถ์ – จิตที่เป็นรูปาวจร

สมาहित์ – จิตที่ตั้งมั่นแล้ว ได้แก่ อุปจารสมาธิ
อัปปนาสมาธิ

อสมาहित์ – จิตไม่ตั้งมั่น

วิมุตต์ – จิตที่หลุดพ้นด้วยตทังควิมุตติและ
วิกขัมภนวิมุตติ

อวิมุตต์ – จิตที่เว้นจากวิมุตติทั้งสองใน วิมุตต์

เจตสิก เป็นธรรมชาติที่อาศัยจิตเกิดมี ๕๒ ดวง มี
ลักษณะที่จิตทุกกะ คือ

– ลักษณะอาศัยจิตเกิด **จิตตนิสสิตลกขณ**

- เกิดร่วมกับจิต อวิโยคุปาทนรสี
 - รับอารมณ์เดียวกันกับจิต เอกาลมพนปจจุปฏฺฐานิ
 - มีการเกิดขึ้นของจิตเป็นเหตุใกล้ จิตตฺตฺปาทปฏฺฐานิ
- เจตสิกจะรับรู้อารมณ์ได้ก็เพราะอาศัยจิตเป็น
หัวหน้า จิตและเจตสิกเป็นนามชั้นที่ ๓ คือ สัญญาชั้นที่ ๑
เวทนาชั้นที่ ๑ และ เจตสิกที่เหลืออีก ๕๐ ดวงเป็นสังขารชั้นที่

การแสดงกลุ่มนามธรรม

๑. ในโลกจิต ดวงที่ ๑ อกุศลจิต ๑๒ ดวง ประกอบด้วย
โสมนัสสัมปยุตด้วยทิฏฐิ มีรูปเป็นอารมณ์ มีเสียงเป็นอารมณ์
มีกลิ่น มีรส มีโผฏฐัพพะเป็นอารมณ์ มีธรรมเป็นอารมณ์
หรือปรารภอารมณ์ใดๆ เกิดขึ้น

ธรรมเป็นอกุศล อกุศลจิตสหระคตด้วยโสมนัสสัมปยุต
ด้วยทิฏฐิ

- ผัสสะ เวทนา สัญญา เจตนา จิต
- วิตก วิจาร ปีติ สุข เอกัคคตา
- วิริยินทรีย์ สมาธินทรีย์ มนินทรีย์ โสมนัสสินทรีย์
ชีวิตินทรีย์
- มิจฉาทิฏฐิ มิจฉาสังกัปปะ มิจฉาวายามะ
มิจฉาสมาธิ
- วิริยพละ สมาธิพละ อหิริกพละ อนัตตตปฺปพละ

- โลกะ โมหะ
- อภิชฌา มิจฉาทิฏฐิ
- อหิริกะ อนอตตปปะ
- สมถะ
- ปัคคาหะ อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น (รวมจิต และ

เจตสิกประกอบ ๒๙ ดวง)

ก็หรือว่านามธรรมที่อิงอาศัยเกิดขึ้น แม้อื่นใด มีอยู่ในสมัยนั้น สภาวธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า **ธรรมเป็นอกุศล**

๒. มหากุศลจิต ดวงที่ ๑ กามาวจรกุศลจิต ประกอบด้วย โสมนัสสัมปยุตด้วยญาณ (ปัญญา)

ธรรมเป็นกุศล กามาวจรกุศลจิตสหรัคตด้วยโสมนัสสัมปยุตด้วยญาณ

- ผัสสะ เวทนา สัญญา เจตนา จิต (ผัสสปัญจกะ)
- วิตก วิจารณ์ ปิติ สุข เอกัคคตา (องค์ฌาน)
- สัทธินทรีย์ วิริยินทรีย์ สตินทรีย์ สมาธิินทรีย์ ปัญญินทรีย์ มนินทรีย์ โสมนัสสินทรีย์ ชีวิตินทรีย์ (อินทรีย์)
- สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ (องค์มรรค)
- สัทธาพละ วิริยพละ สติพละ สมาธิพละ ปัญญาพละ หิริพละ โอตตปปะพละ (พละ)

- อโลกะ อโทสะ อโมหะ (มูล)
- อนภิขมา อัปยาปาหะ สัมมาทิฏฐิ (กรรมบถ)
- หิริ โอตตปปะ (โลกนาสกร)
- กายปัสสัทธิ จิตตปัสสัทธิ กายลหุตา จิตตลหุตา
กายมฤตฺตา จิตตมฤตฺตา กายกัมมัฏฺเฐตา จิตตกัมมัฏฺเฐตา
กายปาคุญญตา จิตตปาคุญญตา กายุชุกตา
จิตตฺชุกตา

สติ สัมปชัญญะ

สมณะ วิปัสสนา

ปักคาหะ อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น (มีจิตประกอบ
เจตสิก ๕๔)

ก็หรือว่านามธรรมที่อิงอาศัยเกิดขึ้น แม้อื่นใดมีอยู่
ในสมัยนั้น สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า **ธรรมเป็นกุศล**

ดำเนินความในชาดกที่ ๖ ซึ่งมีนามว่า **สีลวิมังสชาดก**
ว่าด้วยเรื่องพราหมณ์ผู้ทดลองคุณแห่งศีล ชาดกนี้สมเด็จพระ
พระมุนินทรศาสดา เมื่อประทับอยู่ที่พระเชตะวันาราม ได้ทรง
ปรารภพราหมณ์ผู้หนึ่งซึ่งทดลองศีลให้เป็นต้นเหตุ แล้วทรง
แสดงแก่วิภิกษุทั้งหลาย

ดังได้สดับมาว่า พราหมณ์ผู้นั้นเป็นปุโรหิตาจารย์ของ
พระเจ้าโกศล ในกรุงสาวัตถี เป็นผู้มีศีล ๕ ประจำตัว ทั้งตั้ง
อยู่ในพระไตรสรณคมน์และแตกฉานในไตรเทพ เป็นที่นับถือ

แห่งภูมินทเรศกรุงโกศลยิ่งกว่าคนเหล่านี้นั้น พราหมณ์นั้น จึงคิดสงสัยว่า พระเจ้าแผ่นดินทรงนับถือเรายิ่งกว่าผู้อื่น จะเป็นเพราะชาติโคตรตระกูลและศิลปศาสตร์แห่งเรา หรือ เป็นเพราะศิลปะที่เรารักษาเป็นประการใดหนอ เราควรทดลอง ให้รู้แน่ เมื่อพราหมณ์คำนึงนิกอย่างนี้แล้ว วันหนึ่งเมื่อกลับ จากที่เฝ้าพระเจ้าแผ่นดินได้แวะมาที่บ้านพนักงานคลัง คนหนึ่ง ได้หยิบเงินกหาปณะหนึ่งจากกระดานับเงิน โดยไม่บอกกล่าวประการใดแล้วกลับไป ส่วนพนักงานคลัง ก็ไม่ว่ากล่าวประการใด เพราะมีความเคารพยำเกรงต่อ พราหมณ์นั้น รุ่งขึ้นวันที่ ๒ พราหมณ์นั้นได้หยิบเอาทรัพย์ ไปอีก ๒ กหาปณะ รุ่งขึ้นวันที่ ๓ ได้ถือทรัพย์ไปเต็มกำมือ เจ้าพนักงานคนนั้นจึงร้องขึ้นว่า พราหมณ์นั้นขโมย แล้ว ช่วยกันทุบตีคนละ ๒ - ๓ ที เสร็จ แล้วจึงมัดมือไปถวาย พระเจ้าแผ่นดิน

พระเจ้าแผ่นดินทรงเสียพระราชหฤทัยเป็นอันมาก แล้วตรัสว่า ดูก่อนพราหมณ์ เหตุไรท่านจึงเสียศีลอย่างนี้ แล้วรับสั่งให้ราชบุรุษลงอาชญา แต่พราหมณ์ได้กราบทูล ชี้แจงขึ้นก่อนว่า ขอเดชะมหาราชเจ้า ข้าพระพุทธเจ้าไม่ได้ เป็นโจร ข้าพเจ้าได้ทำเพื่อทดลองศีลดูต่างหากว่า พระองค์ ทรงนับถือข้าพระพุทธเจ้าเพราะชาติตระกูล ศิลปวิทยา

หรือเพราะศีลเป็นประการใด บัดนี้ ข้าพระพุทธเจ้าทราบ
ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อมแล้วว่า พระองค์นับถือข้าพระพุทธเจ้า
ด้วยศีล ข้าพระพุทธเจ้าเห็นชัดแล้วว่า ศีลเป็นใหญ่ในโลกนี้
ข้าพระพุทธเจ้าขอทูลลาบรรพชา รักษาศีลในพระพุทธ-
ศาสนา ขอพระองค์จงโปรดประทานให้ข้าพระพุทธเจ้า
ได้บรรพชาเถิด พระแผ่นดินก็ทรงอนุญาตตามคำร้องขอ
พราหมณ์นั้นก็ถวายบังคมลากลับไปสู่เคหสถาน สังกบุตร
ภรรยาญาติมิตรทั้งปวงแล้วก็ออกไปบรรพชาอุปสมบท
ในสำนักพระศรีสุคตศาสดาจารย์ ไม่ช้าก็ได้สำเร็จ
พระอรหันต์ผลแล้วเข้าเฝ้ากราบทูลแต่สมเด็จพระทศพล
ให้ทรงทราบ

อยู่มาวันหนึ่ง ภิกษุทั้งหลายจึงประชุมสนทนากัน
ในธรรมสภาปรารภเรื่องพราหมณ์ทดลองศีลนั้นขึ้น เมื่อได้
ทราบถึงพระโสดแห่งพระทศพล พระองค์จึงเสด็จสู่ธรรมสภา
แล้วตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลายพราหมณ์นี้จะได้ทดลองศีล
จะได้ที่พึงแต่คนเดียวนี้ก็หามิได้ ถึงคนอื่นก็เหมือนกัน
แล้วทรงแสดงเรื่องอดีตว่า ในอดีตกาลครั้งพระเจ้าพรหมทัต
ผ่านสมบัติอยู่ในกรุงพาราณสี มีพราหมณ์บุโรหิตาจารย์ของ
ท้าวเธอคนหนึ่งเป็นผู้ทดลองศีล จนถึงเจ้าพนักงานหาว่า
ลักพระราชทรัพย์จับตัวไปถวายพระเจ้าแผ่นดิน เหมือนกับ

เรื่องของพราหมณ์ในปัจจุบันที่แสดงมาแล้วนั้น แต่ในเวลาที่เขาจับมัดไปนั้น มีพวกเล่นงูอยู่ในระหว่างทาง โดยจับหางงูบ้าง จับคองูบ้าง เอาจูพันคอตนบ้าง พราหมณ์จึงห้ามพวกหมองูว่า พ่อเอ๋ย เจ้าอย่าพากันเล่นงูเลยงูจะกัดพวกเจ้าตาย พวกหมองูจึงว่า งูตัวนี้มีศีลมีความประพฤติดี ไม่เป็นคนทุศีลเหมือนกับตัวท่าน ส่วนตัวท่านเป็นผู้ไม่มีศีลถูกเขามัดมาว่าเป็นโจรลักพระราชทรัพย์ พราหมณ์นั้นจึงคิดไม่แน่ใจว่า เพียงแต่งูไม่กัดผู้ใดยังได้ชื่อว่าเป็นงูมีศีล ไม่ต้องกล่าวถึงมนุษย์ ศีลเป็นของสูงสุดในโลก ไม่มีสิ่งอื่นจะเสมอเหมือน ดังนี้ เมื่อไปถึงที่เฝ้าพระเจ้าแผ่นดินก็ได้กราบทูลชี้แจงตามความจริงให้ทรงทราบว่า ตนไม่ได้ขโมย เพียงแต่ทำเพื่อจะทดลองศีลเท่านั้น แล้วกราบทูลถึงเรื่องงูนั้นด้วย ลงท้ายจึงกราบทูลสรรเสริญด้วยสื่ลคาถาว่า **สีลํ กิเรว กลยาณํ** เป็นอาทิ ดังบาลีที่ได้ยกขึ้นไว้ในเบื้องต้นนั้นแล้ว แปลว่า ศีลเป็นของดี ศีลเป็นของสูงสุดในโลก ดูแต่ งูซึ่งไม่ทำร้ายผู้ใด เขาก็ยังเรียกว่ามีศีล ดังนี้ ครั้นกราบทูลอย่างนี้แล้วก็ทูลลาออกบวชเป็นฤๅษีได้สำเร็จฉนสมาบัติอันเป็นโลกีย์แล้วได้ขึ้นไปเกิดในพรหมโลก

ครั้นสมเด็จพระบรมศาสดา โปรดประทานอดีตเทศนาอย่างนี้แล้วจึงทรงประชุมชาดกว่า พระเจ้าแผ่นดินในครั้งนั้น

ได้เกิดมาเป็นอานนท์ ในบัดนี้ ส่วนพราหมณ์ปุโรหิตาจารย์
ผู้ทดลองศีลนั้นได้เกิดมาเป็นเรตถาคตนีแล จบ สีสวิม้งส-
ชาดกแต่เท่านั้น ในชาดกนี้เป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่าชาติตระกูล
และยศศักดิ์สมบัติบริวาร หรือศิลปวิทยาการอย่างใด
อย่างหนึ่งซึ่งมีอยู่ในโลกย่อมไม่ประเสริฐเท่าศีล เพราะถ้า
เสียศีลแล้วย่อมไม่มีผู้นับถือ ต้องได้รับโทษทุกขภัย ทั้งใน
ปัจจุัยและอนาคตเหมือนอย่างพราหมณ์ที่ทดลองศีลด้วย
การขโมยพระราชทรัพย์ของพระเจ้าแผ่นดินทั้งสองนั้น
เป็นพยาน ด้วยประการฉะนี้

ในชาดกที่ ๗ เรียกว่า มังคลชาดกๆ นี้ สมเด็จพระ
บรมศาสดาทรงแสดงที่พระเวฬุวันมหาวิหาร เพราะทรง
ปรารถนาพราหมณ์คนหนึ่งผู้ถือลักษณะผ้าสาฎกให้เป็นต้นเหตุ

มีเรื่องมาว่า พราหมณ์นั้นเป็นชาวกรุงราชคฤห์ เป็น
ผู้ถือสิ่งต่างๆ ว่าเป็นมงคล เป็นมิจฉาทิฎฐิ ไม่เลื่อมใสใน
พระรัตนตรัย เป็นคนมั่งมีทรัพย์สมบัติบ่าวไพร่บริวาร อยู่
มาคราวหนึ่ง หนูได้กัดผ้าสาฎก พราหมณ์นั้นคิดว่าผ้าสาฎก
ที่หนูกัดคู่นี้ถ้ายังอยู่ในบ้านเรือนก็จะเกิดความพิณาศ
ถ้าบ่าวไพร่กรรมกรเป็นต้น ถือเอาผ้าคู่นี้ไป เขาก็จะเกิด
ความพิณาศ เราควรเอาไปทิ้งเสียในป่าช้าผิติดิ แต่เราจะใช้
คนอื่นไม่สมควร เพราะเขาจะเกิดความโลภแล้วถือเอาไป

เราควรจะใช้บุตรของเราเอาไปจึงจะเป็นการดี ครั้นคิดแล้ว จึงเรียกบุตรมาสั่งว่า เจ้าจงเอาผ้าหนูกัดนี้ไปทิ้งเสียในป่า แต่อย่า ถูกต้องด้วยมือให้เอาไม้คอนไป เมื่อทิ้งแล้วจงอาบน้ำดำเกล้า ก่อนแล้วจึงกลับบ้าน สั่งแล้วก็ส่งบุตรไป

ในเวลาใกล้รุ่งวันนั้น พระพุทธองค์ทรงพิจารณา ดูสัตว์โลกด้วยพุทธจักขุญาณ ก็ได้ทรงเห็นอุปนิสัย พระโสดาปัตติผล ของพราหมณ์พ่อลูกทั้ง ๒ คน พอรุ่งขึ้น พระองค์จึงเสด็จไปประทับอยู่ที่ป่าช้าผิติดิบ ทรงเปล่ง พระรัศมี ๖ ประการ ให้โอภาสัชชาวลไปทั่วป่าช้า เมื่อบุตร ของพราหมณ์นำผ้าไปถึงที่นั่นพระองค์จึงตรัสถามว่า คุณก่อน มาณพเธอจะทำอะไร กราบทูลว่า ข้าพระพุทธเจ้าได้นำผ้า หนูกัดเป็นกาลกัณณิมาทิ้งในสถานที่นี้ ตามคำสั่งของบิดา จึงตรัสว่า ถ้าอย่างนั้นเธอจงทิ้งเถิด พอมาณพนั้นทิ้งแล้ว พระองค์ก็ตรัสว่า ผ้านี้ย่อมสมควรแก่เรา แล้วพระองค์ก็ทรง ถือเอาผ้าสาฎกคุณั้น มาณพได้ทูลห้ามว่า อย่าถือนำไปเลย เพราะผ้าหนูกัดนี้เป็นกาลกัณณิ ดังนี้ถึง ๓ ครั้ง พระองค์ก็ ไม่ทรงเชื่อฟังทรงถือนำผ้าสาฎกคุณั้นเสด็จไปสู่พระเวฬุวัน มหาวิหาร มาณพนั้นก็ได้ตะลึงตะลานไปบอกบิดา บิดาจึง คิดว่า ผ้าสาฎกคุณั้นไม่เป็นมงคล เป็นของกาลกัณณิ เมื่อ พระสมณโคดมนำไปใช้จะถึงซึ่งความพินาศทั้งตัวเองและ

วัดวาอาราม คนทั้งหลายก็จะติเตียนเราได้ เราควรจะนำ
ผ้าผืนใหม่ไปถวาย ขอเอาผ้าสาฎกผืนนั้นคืนมา เมื่อ
พราหมณ์นั้นคิดตกลงอย่างนี้แล้ว ก็ให้คนใช้ถือเอาผ้าสาฎก
เป็นอันมากไปเฝ้าสมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าที่พระเวฬุวนาราม
แล้วกราบทูลถามว่า ข้าแต่พระสมณโคดมพระองค์ได้ทรงถือ
เอาผ้าสาฎกคู่นั้น มาจากป่าช้าจริงหรือประการใด ตรัส
ตอบว่า จริง ทูลว่า ข้าแต่พระโคตมผ้าคู่นั้นไม่ใช่ของ
เป็นมงคล ถ้าพระองค์ใช้ก็จะถึงความพินาศ ถ้าผ้านุ่งผ้าห่ม
ของพระองค์ไม่เพียงพอ ขอจงรับผ้าสาฎกเหล่านี้ แล้วทิ้ง
ผ้าสาฎกนั้นเสียเถิด จึงตรัสว่า ดูก่อนพราหมณ์เราเป็น
บรรพชิตมีกิจที่จะต้องแสวงหาผ้าที่เขาทิ้งในป่าช้าผิติดิบ หรือ
กลางถนนหนทางนั้นแหละเป็นการดี ส่วนตัวท่านจะถือได้
ลัทธินี้แต่ในบัดนี้เท่านั้นก็หาไม่ ถึงในปางก่อนก็เหมือนกัน
พราหมณ์จึงทูลขอให้ทรงแสดงเรื่องอดีต พระองค์จึงโปรด
ประทานอดีตเทศนาว่า

ในอดีตกาล ครั้งพระเจ้าแผ่นดินชาวมครตั้งอยู่ใน
ยุติธรรมบำรุงไพร่ฟ้าประชาชนในกรุงราชคฤห์นั้น มีฤๅษี
อยู่คนหนึ่ง เป็นผู้ได้อภิญาสมาบัติมาจากป่าหิมพานต์
พักอยู่ในพระราชอุทยานกรุงราชคฤห์ รุ่งเช้าขึ้นก็เข้าไป
บิณฑบาตในพระนคร พระเจ้ากรุงราชคฤห์มีความเลื่อมใส

นิมนต์ให้เข้าไปฉันในพระราชวัง แล้วอาราธนาให้กลับไปพัก
อยู่ในพระราชอุทยาน

ในกาลครั้งนั้น มีพราหมณ์ผู้ถือลักษณะผ้าสาฎก
คนหนึ่งอยู่ในกรุงราชคฤห์นั้น หนูได้กัดผ้าสาฎกของ
พราหมณ์นั้นๆ ได้นำไปทิ้งป่าช้า ฤๅษีได้เก็บผ้าสาฎกนั้นไป
พราหมณ์ได้ตามไปว่ากล่าวให้ทิ้งผ้าสาฎกนั้น ฤๅษีนั้น
ตอบว่า ผ้าที่บุคคลทิ้งไปในป่าช้าย่อมเป็นผ้าที่สมควรแก่เรา
เราไม่ถือมงคลมลายอย่างตัวท่าน การถือมงคลมลายนั้น
พระพุทธรเจ้า พระปัจเจกพุทธรเจ้าและโพธิสัตว์เจ้าย่อมไม่ทรง
สรรเสริญ ครั้นกล่าวอย่างนี้แล้วก็แสดงธรรมแก่พราหมณ์
เมื่อพราหมณ์นั้นได้ฟังธรรมแล้วก็ละลัทธินั้นเสีย ครั้นสมเด็จพระ
บรมศาสดาทรงแสดงเรื่องอดีตอย่างนี้แล้วจึงตรัสว่า
ยสฺส มงฺคฺลา สมฺมุตฺตา, อุปฺปาตา สุปินา จ, ลกฺขณา จ,
โส มงฺคฺลโทสวิตฺตฺโต, ยุคโยคาธิตฺโต น ชาตุเมติ. แปลว่า
การถือมงคล การถืออุบาท การถือความฝัน การถือลักษณะ
เหล่านี้ ผู้ใดสลະได้แล้วผู้นั้นเป็นผู้พ้นโทษแห่งการถือมงคล
เป็นผู้ครอบงำซึ่งกิเลสเป็นผู้จะไม่เกิดอีกต่อไป ดังนี้

พระอรรถกถาจารย์ ขยายความออกไปให้พิสดารว่า
มงคลนั้นมี ๓ อย่าง ตามที่คนภายนอกพระพุทธรศาสนามันถือ
คือเขาถือสิ่งที่ได้เห็น ๑ สิ่งที่ได้ยิน ๑ สิ่งที่อยู่ ๑ ว่าเป็นมงคล

คือถือว่าเป็นเครื่องทำให้เจริญ แต่ทางพระพุทธศาสนา
ถือการปฏิบัติดีปฏิบัติชอบเป็นมงคล คำว่าอุบาทคือถือ
จันทรคาร สุริยคาร นักขัตคาร อุกกาบาต และแสงไฟ
อันโพล่งขึ้นในที่ต่างๆ รวมเป็น ๔ อย่างด้วยกัน คนภายนอก
พระพุทธศาสนาย่อมหลงเชื่อว่าสิ่งทั้ง ๔ นี้ อาจจะทำให้
เกิดความดีและความชั่ว ความเจริญและความพินาศแก่
บ้านเมืองได้ การถือความฝันนั้นได้แก่ถือว่า ฝันอย่างนั้น
จะดี ฝันอย่างนี้จะร้าย การถือลักษณะนั้นได้แก่ถือลักษณะ
คน สัตว์ สิ่งของว่า ลักษณะอย่างนั้นดี ลักษณะอย่างนี้ชั่ว
การถือเหล่านี้ทั้งหมดล้วนเป็นการถืองมงาย ทำลายเสีย
ซึ่งประโยชน์ ส่วนผู้ที่ไม่ถือสิ่งเหล่านี้จัดว่าเป็นผู้ถือถูกต้อง
ตามคลองธรรม คือเมื่อผู้ใดถือการปฏิบัติดีปฏิบัติชอบเป็น
ประมาณ ผู้นั้นจะต้องพ้นจากทุกข์โทษภัย ทั้งในปัจจุบัน
และอนาคตจะได้รับความสุขในมนุษย์ สวรรค์ นิพาน ดังนี้

ครั้นสมเด็จพระบรมศาสดาจารย์ ทรงแสดงอดีต
เทศนาอย่างนี้แล้ว จึงทรงแสดงอริยสัจสืบต่อไป เมื่อจบ
อริยสัจลงพราหมณ์พ่อลูกทั้ง ๒ คนก็ได้สำเร็จโสดาปัตติผล
แล้วสมเด็จพระทศพลจึงทรงประชุมชาดกว่าบิดาและบุตร
ในอดีตกาลนั้น ได้มาเกิดเป็นพราหมณ์บิดาและบุตร
ในปัจจุบันนี้ ส่วนฤษีนั้นคือเรตถาคตนี้แล จบมังคลชาดก

ที่ ๕ แต่เพียงเท่านี้ ในชาดกนี้เป็นเครื่องบ่งชี้ว่า พระพุทธเจ้า
ทรงสั่งสอนไว้ไม่ให้ถือสิ่งอื่นนอกจากความประพัตติเป็น
ประมาณ ให้ถือความประพัตติเป็นหลักเป็นประธานว่า
ประพัตติดีก็ได้ดี ประพัตติชั่วก็ได้ชั่วเท่านั้น ด้วยประการฉะนี้
ปรมัตถ์ธรรมอีก ๒ อย่างคือ

- รูปปรมัตถ์
- นิพพานปรมัตถ์

จะนำเสนอในปัญญาสารฉบับต่อไป

จาก หนังสือก้าวเข้าสู่พระไตรปิฎก
เรียบเรียงจัดทำโดย
คุณธนะ ภวาทานันท์
จากพระสูตรตันตปิฎก มหานิบาตชาดก
(พระเจ้า ๕๐๐ ชาติ)

ปัญหานำรู้สำหรับผู้เรียนอภิธรรม

อ.เทพฤทธิ์ สาธิตการมณี

สวัสดีครับท่านสมาชิกที่เคารพ งานชาตกาล ๑๒๐ ปีของท่านอาจารย์แนบ มหานีรานนท์ ก็ผ่านไปด้วยดี มีข้อคิดเห็นจากพระภิกษุที่เป็นศิษย์เก่าที่จบจากมูลนิธิฯ ได้ชี้แนะเกี่ยวกับการสื่อสารระหว่างอาจารย์และพระลูกศิษย์ให้เกิดความผูกพันเป็นกันเองให้มากขึ้น ก็ขอน้อมรับมาประพุดติปฏิบัติต่อไปเพื่อความเจริญก้าวหน้าของมูลนิธิฯ งานต่อไปคืองานผ้าป่าวันมาฆบูชาเวียนมาอีกครั้ง ท่านสมาชิกก็จะได้มาร่วมบุญกันอีกวาระหนึ่ง ซึ่งท่านจะเห็นความเปลี่ยนแปลงหลายๆ อย่างที่ดูงดงามขึ้นกว่าเดิม เช่น การบูรณะหาสีเรือนกัมมัฏฐาน การปรับปรุงศาลารัตนินที่เกาะกลางน้ำ พร้อมทั้งปลูกต้นพุทธรักษารอบเกาะ ดูเป็นภาพที่น่าเจริญตาเจริญใจเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งทางคณะกรรมการก็จะพัฒนามูลนิธิฯ ให้ดียิ่งๆ ขึ้นเท่าที่ความสามารถจะเป็นไปได้

ฉบับนี้เป็นเล่มที่ ๑๔๐ ขอนำเสนอธรรมะเกี่ยวกับเรื่องกิจหน้าที่ของจิตและเจตสิกต่อจากฉบับที่แล้ว

คำถามที่ ๖๖ จิตที่ทำหน้าที่ต่างๆ มีอะไรบ้างและแต่ละหน้าที่มีกี่ดวง

คำตอบคือ จิตที่ทำหน้าที่ทั้ง ๑๔ อย่างมีดังนี้

๑. ปฏิสนธิจิต จิตที่ทำหน้าที่สืบต่อภพใหม่ (นำเกิด) มี ๑๙ ดวง คือ

อุเบกขาสันตிரณจิต ๒	}	= ๑๙ ดวง
มหาวิปากจิต ๘		
มหัคคตวิปากจิต ๙		

อธิบาย ในอุเบกขาสันตிரณจิต ๒ นั้น

อุเบกขาสันตிரณอกุศลวิปากจิต ๑ นำเกิดในอบายภูมิ ๔ ด้วยอำนาจแห่งอกุศลที่ทำไว้ในภพก่อนๆ นำไปเกิดเป็นสัตว์นรก เปรต อสุรกาย และสัตว์เดรัจฉาน กล้วนปฏิสนธิด้วยจิตดวงนี้ด้วยกันทั้งสิ้น และยังได้กัมมชรูปของสัตว์ในอบายภูมิทั้ง ๔ ด้วย ซึ่งเราท่านทั้งหลายล้วนเคยปฏิสนธิด้วยจิตดวงนี้มาแล้วด้วยกันทั้งสิ้น และเป็นส่วนมากด้วย อาจเกิดจากการไม่ได้ฟังพระสัทธรรม ไม่ได้พบกัลยาณมิตร หรือไปพบกับปาปมิตร และไปฟังอสังฆธรรม จึงเป็นเหตุให้เราต้องเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในอบายภูมิทั้ง ๔ มาแล้วนับภพชาติไม่ถ้วน แต่ปัจจุบันนี้เราได้เกิดเป็นมนุษย์ ได้พบพระพุทธานุภาพ ได้ฟังธรรมจากกัลยาณมิตรมาแล้ว

อันจะเป็นเหตุให้เราผ่อนนำเอาคำสอนนั้นมาประพฤติปฏิบัติ เจริญกุศลให้เพิ่มพูนงอกเงยให้มากยิ่งขึ้น อันจะเป็นเหตุให้ไม่ต้องไปเกิดในอบายภูมิ และยังเป็นเหตุให้พ้นจากวัฏฏะได้อีกด้วย จึงควรหมั่นฟังธรรมและปฏิบัติธรรมสั่งสมเป็นเหตุปัจจัยฝ่ายดีอยู่เนืองๆ

อุเบกขาสันติริณกุศลวิปากจิต ๑ นำเกิดเป็นมนุษย์ หรือเทวดา ชั้นจาตุมหาราชิกา แต่เป็นเทวดาระดับบริวาร ซึ่งผู้ที่ปฏิสนธิด้วยจิตดวงนี้เป็นจิตที่มีกำลังน้อย เพราะไม่มีโสภณเหตุเข้าประกอบเลยแม้แต่ดวงเดียว จึงทำให้ แม้เกิดเป็นมนุษย์และเทวดา ก็มีความบกพร่องทางกายหรือทางใจ เป็นตาบอด หูหนวก เป็นใบ้ เป็นคนสติฟั่นเฟือน หรือเป็นคนปัญญาอ่อน เป็นต้น เพราะเหตุที่ทำกุศลในอดีตที่เป็นกุศลทวิเหตุ (เหตุ ๒) และยังเป็นโสมกะ คือ มีอกุศลมาเป็นบริวารล้อมหน้าล้อมหลังอีก จึงเป็นเหตุให้ อกุศลเหตุ ๒ คือ อโลภะ และ อโทสะ นั้นหมดกำลังลงไม่สามารถตามไปในปฏิสนธิจิตได้ ปฏิสนธิจิตจึงไม่มีโสภณเหตุประกอบ

ดังนั้นการทำกุศลของเราจึงควรทำกุศลที่ประกอบด้วยปัญญา คือ คิดพิจารณาเหตุผลก่อนทำว่าเราจะทำกุศลนี้เพื่ออะไร เป็นประโยชน์อย่างไร ด้วยเหตุผลแล้วจึงทำ และไม่ต้องไปหวังผลของกุศลนั้นๆ หรืออย่าให้มีอกุศลมา

ล่อมน้ำล่อมหลัง เพียงเท่านั้น เราก็จะปลอดภัยจากการไป
ปฏิสนธิด้วยจิตดวงนี้แล้ว แม้ว่าปฏิสนธิจิตดวงนี้ จะนำเกิด
เป็นมนุษย์หรือเทวดาก็จริง แต่ด้วยกำลังของกุศลเหตุที่มี
กำลังอ่อน ดังนั้นจึงเป็นผู้ที่ไม่ค่อยฉลาด เรียนรู้อะไรได้ยาก
และยังได้กัมมชรูปที่ไม่สวยงาม มีความบกพร่องด้วย
การทำความของเรา จึงต้องมีการสำรวมระวังป้องกันอกุศล
ให้ดี

มหาวิปากจิต ๘ นำเกิดเป็นมนุษย์ ๑ และเทวดา ๖ ชั้น
ที่มีรูปร่างสมประกอบ เพราะเป็นปฏิสนธิจิตที่มีโสภณเหตุ
เข้าประกอบ ๒ เหตุบ้าง ๓ เหตุบ้าง แต่โอกาสที่จะปฏิสนธิ
ด้วยมหาวิปากนั้นเป็นเรื่องที่ค่อนข้างยาก เพาะต้องมีกำลัง
ของมหากุศลที่มีกำลังในอดีตชาติเป็นปัจจัย ต้องงดเว้น
จากบาปทุจริต คือ อกุศลกรรมบถ ๑๐ และต้องเจริญใน
บุญกิริยาวัตถุ ๑๐ อีกอยู่เสมอๆ ให้เป็นอาจิณกรรม จึงจะ
มีสิทธิที่จะปฏิสนธิด้วยมหาวิปากจิต ๘ ดวงนี้ หากทำกุศล
ที่ประกอบด้วยปัญญา คือ กัมมสกตาปัญญา และวิปัสสนา
ปัญญาอยู่เสมอก็มีโอกาสปฏิสนธิด้วยมหาวิปากญาณ
สัมปยุตจิต ๔ ดวง ดวงใดดวงหนึ่ง และเป็นผู้ที่มีปัญญา
มาตั้งแต่เกิด เมื่อเติบโตขึ้นจะเป็นคนฉลาด รู้เหตุรู้ผล
ได้ง่าย และหากไปปฏิบัติสมถภาวนาก็มีโอกาสจะสำเร็จฉฉาน

ถ้าไปปฏิบัติวิปัสสนาก็มีโอกาสนบรรลุผลนิพพาน แต่ถ้าทำกุศลด้วยศรัทธานำแต่ไม่มีปัญญา คือไม่รู้เหตุผลของการทำบุญกุศลนั้น สักแต่ว่าเป็นบุญก็อยากจะทำ กุศลที่ไปทำกับสำนักที่มีคำสอนเป็นมิจฉาทิฎฐิ คือ มีคำสอนที่ไม่ถูกต้อง ผิดจากคำสอนของพระพุทธเจ้าก็ไม่รู้ กุศลเช่นนี้มีแต่ศรัทธา แต่ไม่มีปัญญาประกอบ อานิสงส์จึงมีน้อย ปฏิสนธิจิตจึงเป็นผลนำเกิด จึงมีเพียงเหตุ ๒ คือ อโลภะ และ โทสะ แต่ไม่มีปัญญาเข้าประกอบ ผู้ที่ปฏิสนธิด้วยมหาวิบากญาณวิปยุตติจิต ๔ ดวง ดวงใดดวงหนึ่ง แม้จะมีรูปร่างสมประกอบ ไม่ได้โง่ปัญญาอ่อน แต่ก็ไม่ฉลาด เพราะไม่มีปัญญามาพร้อมปฏิสนธิ การเรียนรู้จึงค่อนข้างช้า และไม่คอยฉลาดสักเท่าไร มักจะถูกหลอกหลวงได้ง่ายเป็นต้น

มหัคคตวิปากจิต ๙ นำเกิดเป็นรูปพรหมและอรูปรพรหมด้วยอำนาจแห่งสมถภาวนาที่ทำไว้ในชาติก่อน ถ้าเป็นการเจริญรูปฌาน และขณะใกล้ตายฌานไม่เสื่อมก็จะไปเกิดเป็นรูปพรหม ด้วยรูปาวจรวิปากจิต ๕ ดวง (และยังมีรูปปฏิสนธิของอสังขยสัตตาพรหมอีก ๑ ภูมิ) ส่วนผู้ที่เจริญอรูปรฌาน และขณะใกล้ตายฌานไม่เสื่อมก็จะไปเกิดเป็นอรูปรพรหมด้วยอรูปราวจรวิปากจิต ๔ ดวงใดดวงหนึ่งที่มีอายุยืนยาวมากๆ ได้

๒. ภาวังกิจ จิตที่ทำหน้าที่รักษาองค์แห่งภพ ๑๙ ดวง เช่นเดียวกับบปฏิสณธิจิต เพราะใครบปฏิสณธิด้วยจิตดวงใดก็จะมีภาวังกิจจิตดวงนั้นไปตลอดชีวิต ได้แก่

อุเบกขาสันตிரณจิต ๒	}	= ๑๙ ดวง
มหาวิปากจิต ๘		
มหัคคตวิปากจิต ๙		

๓. อาวัชชนกิจ จิตทำหน้าที่พิจารณาเปิดรับอารมณ์ใหม่ มี ๒ ดวง คือ

ปัญจทวาราวัชชนจิต ๑ ทำหน้าที่พิจารณาอารมณ์ที่มาปรากฏทางปัญจทวาร มี ตา หู จมูก ลิ้น และกาย ว่าอารมณ์นั้นมาจากทวารใด แล้วก็เปิดรับอารมณ์นั้นเข้าสู่คลองทวารทำให้เกิดปัญจทวารวิถิจิต

มโนทวาราวัชชนจิต ๑ ทำหน้าที่อาวัชชนะเปิดรับอารมณ์ทางมโนทวาร (ทางใจ) เพื่อให้เกิดมโนทวารวิถิจิต และยังทำหน้าที่ตัดสินอารมณ์ทางปัญจทวาร (โงฐฐัพพะ) อีกด้วยรวม ๒หน้าที่ บางตำรากล่าวว่า ถ้ามโนทวาราวัชชนจิตเกิดทางปัญจทวารก็จะทำหน้าที่ตัดสินอารมณ์ว่ามีกำลังมากน้อยเพียงใด ถ้าอารมณ์มีกำลังมากก็ตัดสินให้มีชวนะเกิดขึ้นเสพอารมณ์ แต่ถ้าอารมณ์มีกำลังน้อยก็ตัดสินว่าไม่มีชวนะ ส่วนทางมโนทวารท่านกล่าวว่า มโนทวาราวัชชนจิตทำหน้าที่อาวัชชนะคือเปิดรับอารมณ์ทางใจนั้น ไม่ได้ตัดสิน

อารมณ์ ซึ่งเมื่อว่าตามเหตุผลแล้ว มโนทวารารมณ์จิตยังต้อง
ทำหน้าที่ตัดสินอารมณ์ไปพร้อมกันด้วย เพราะถ้าไม่ตัดสิน
อารมณ์แล้วชวนจิตจะเกิดขึ้นได้อย่างไร และจิตดวงนี้ยังม
ีความสามารถพิเศษอีกอย่างหนึ่ง คือ ยังสามารถตัดสินให้
ชวนจิตที่เกิดขึ้นเสพอารมณ์ เป็นอกุศล เป็นกุศลหรือเป็น
กิริยาได้ด้วย ซึ่งก็เป็นไปตามความคุ้นเคยในการรับอารมณ์
นั้นบ่อยๆ เช่นหากเคยรับอารมณ์นั้นแล้วเกิดโลภชวนะบ่อยๆ
เมื่อประสบกับอารมณ์นั้นอีก อโยนิโสมนสิการจะเกิดขึ้น
ทันทีทำให้เกิดโลภชวนะขึ้นทันที หรือถ้ารับอารมณ์นั้นแล้ว
เกิดโทสชวนะบ่อยๆ เมื่อประสบกับอารมณ์นั้นอีก อโยนิโ
สมนสิการจะเกิดขึ้นทันทีทำให้เกิดโทสชวนะขึ้นทันที แต่ถ้า
เคยรับอารมณ์ใดแล้วเกิดกุศลชวนะขึ้นบ่อยๆ เมื่อประสบ
กับอารมณ์นั้นอีกอโยนิโสมนสิการจะเกิดขึ้นทันทีทำให้
กุศลชวนะเกิดขึ้นทันทีเช่นกัน ส่วนชวนะของพระอรหันต์
ไม่จำเป็นต้องมีทั้งอโยนิโสมนสิการหรืออโยนิโสมนสิการ
เพราะท่านตัดสินอารมณ์ตามความเป็นจริงของอารมณ์นั้นๆ
เป็นกิริยาชวนะทุกๆ ครั้ง ดังนั้นการรับอารมณ์ใดแล้วเคยเกิด
อโยนิโสมนสิการแล้วเกิดอกุศลชวนะ ต้องฝึกอบรมปรุงแต่ง
อารมณ์นั้นให้เกิดโยนิโสมนสิการขึ้นบ่อยๆ ต่อไป ไม่ว่าจะรับ
อารมณ์ดีหรือไม่ดี ก็จะทำให้เกิดกุศลชวนะได้

๔. ทัสสนกิจ ทำหน้าที่เห็นรูปารมณ มี ๒ ดวง คือ จักขุวิญญาณจิต ๒ ถ้าไม่มีจิตทำหน้าที่นี้การเห็นจะเกิดขึ้นไม่ได้อย่างเด็ดขาด

๕. สวณกิจ ทำหน้าที่ได้ยินสัททารมณ มี ๒ ดวง คือ โสตวิญญาณจิต ๒ ถ้าไม่มีจิต ๒ ดวงนี้ทำหน้าที่ได้ยิน การฟังเสียงจะเกิดขึ้นไม่ได้

๖. ขายนกิจ ทำหน้าที่รู้กลิ่น มี ๒ ดวง คือ ฆานวิญญาณจิต ๒ ถ้าไม่มีจิต ๒ ดวงนี้ การรู้กลิ่นจะเกิดขึ้นไม่ได้เลย

๗. ตายนกิจ ทำหน้าที่รู้รส มี ๒ ดวง คือ ชิวหาวิญญาณจิต ๒ ถ้าไม่มีจิต ๒ ดวงนี้ การรู้รสของอาหารจะเกิดขึ้นไม่ได้เลย

๘. ผุสณกิจ ทำหน้าที่รับรู้โผฏฐัพพารมณ คือ ความเย็น ร้อน อ่อน แข็ง ตึง และไหว มี ๒ ดวงคือ กายวิญญาณจิต ๒ ถ้าไม่มีจิต ๒ ดวงนี้การรู้โผฏฐัพพารมณจะเกิดขึ้นไม่ได้เลยจะเหมือนคนที่เป็นอัมพาต

๙. สัมปฏิจฉณกิจ ทำหน้าที่รับปัญจารมณต่อจากทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐ เพื่อนำไปส่งต่อให้สันตிரณจิต

๑๐. สันตிரณกิจ ทำหน้าที่พิจารณาไต่สวนปัญจารมณว่าดีหรือไม่ดีอย่างไร และเพียงใดตามสภาพของอารมณ์ที่ปรากฏ คือ มีดีบ้าง ไม่ดีบ้าง

๑๑. โวฏฐัพพนกิจ ทำหน้าที่ตัดสินอากรรม
ตั้งที่อธิบายไว้ในอาวัชชนกิจข้างต้นแล้ว มี ๑ ดวง คือ
มโนทวารวัชชนจิต ๑

๑๒. ขวนกิจ ทำหน้าที่เสพอารมณ์โดยความเป็น
กุศล อกุศล หรือกิริยา ตามที่โวฏฐัพพนจิตตัดสินมาแล้ว
มี ๕๕ ดวง คือ

กามขวนจิต ๒๙ ได้แก่ อกุศลจิต ๑๒ หลีตุปปาทจิต
๑ มหากุศลจิต ๘ มหากิริยาจิต ๘

อัปปนาขวนจิต ๒๖ ได้แก่ มหัคคตกุศลจิต ๙
มหัคคตกิริยาจิต ๙ และ โลกุตตรจิต ๘

๑๓. ตทาลัมพนกิจ ทำหน้าที่รับอากรรมที่เหลือ
ต่อจากขวนะตามเงื่อนไขของตทาลัมพนะ คือ บุคคลต้อง
เป็นกามบุคคล อากรรมต้องเป็นกามอากรรม ขวนะต้องเป็น
กามขวนจิต ๒๙ ต้องเป็นวิธีที่อากรรมมีกำลังแรงมาก
หรือชัดเจนมาก และเวทนาต้องไม่ขัดแย้งกับเวทนาของ
ขวนะ (ถ้าขวนจิตเป็นโทสขวนะที่มีโทมนัสเวทนาแล้ว
โสมนัสตทาลัมพนจิตจะเกิดต่อไม่ได้) มี ๑๑ ดวง คือ

สันติริณจิต ๓ ดวง

มหาวิปากจิต ๘ ดวง

— ๑๑

๑๔. จุติกิจ ทำหน้าที่เคลื่อนจากภพ (ตาย) มี ๑๙ ดวง เช่นเดียวกับปฏิสันธิจิต และภวังคจิต คือ ใครเกิดด้วยจิตดวงใดก็ต้องตายด้วยจิตดวงประเภทเดียวกันนั้น ได้แก่

อุเบกขาสันตிரณจิต ๒

มหาวิปากจิต ๘

มหัคคตวิปากจิต ๙

จบเรื่องจิตที่ทำหน้าที่ต่างๆ

คำถามที่ ๖๗ จิตที่ทำหน้าที่อย่างเดียบบ้าง หลายอย่างบ้าง มีอะไรบ้าง

คำตอบคือ จิตสามารถทำหน้าที่ได้ตั้งแต่ ๑ อย่าง จนถึง ๕ อย่างในดวงเดียวกัน ก็ขออธิบายตั้งแต่จิตที่ทำหน้าที่ได้มากที่สุดจนถึงน้อยที่สุดมีดังนี้ คือ

๑. จิตที่ทำหน้าที่ได้ ๕ อย่าง มี ๒ ดวง คือ อุเบกขาสันตிரณจิต ๒ สามารถทำกิจได้ คือ

๑. ปฏิสันธิกิจ (นำเกิดในอบายภูมิ มนุษย์ และจตุฯ)

๒. ภวังคกิจ (รักษาองค์แห่งภพในภูมิที่ไปเกิด)

๓. จุติกิจ (เคลื่อนจากภพนั้น)

๔. สันติริณกิจ (ได้สวนปัญญาธรรม)

๕. ตทาลัมพนกิจ (รับอารมณ์ที่หลุดต่อจากขวนะ)

๒. จิตที่ทำหน้าที่ได้ ๔ อย่าง มี ๘ ดวง คือ มหาวิปาก
จิต ๘ สามารถทำหน้าที่ได้ คือ

๑. ปฏิสนธิกิจ (นำเกิดมนุษย์หรือเทวดาทั้ง ๖ ชั้น)

๒. ภาวังกิจ (รักษารูปแห่งภพในภพที่ไปเกิด)

๓. จุตติกิจ (เคลื่อนจากภพนั้น)

๔. ตทาลัมพนกิจ (รับอารมณ์ที่หลุดต่อจากขวนะ)

๓. จิตที่ทำหน้าที่ได้ ๓ อย่าง มี ๙ ดวง คือ มหัคคต-
วิปากจิต ๙ สามารถทำหน้าที่ได้คือ

๑. ปฏิสนธิกิจ (นำเกิดในรูปภูมิ ๑๕ และอรุภูมิ ๔)

๒. ภาวังกิจ (รักษารูปแห่งภพภูมิที่ไปเกิด)

๓. จุตติกิจ (เคลื่อนจากภพนั้น)

๔. จิตที่ทำหน้าที่ได้ ๒ อย่าง มี ๒ ดวง คือ โสมนัส-
สันติริณจิต ๑ มโนทวาราวชชนจิต ๑

โสมนัสสันติริณจิต ทำหน้าที่ได้สวนอารมณ์ก็ได้
ตทาลัมพนะก็ได้

มโนทวาราวชชนจิต ทำหน้าที่เปิดรับอารมณ์
ทางใจก็ได้ ตัดสินอารมณ์ก็ได้

๕. จิตที่ทำหน้าที่ ๑ อย่าง มี ๑๘ ดวง คือ

ปัญจทวารารวัชชนจิต ๑ ทำหน้าที่เปิดรับปัญจารมณ
ได้อย่างเดียว

จักขุวิญญาณจิต ๒ ทำหน้าที่เห็นได้อย่างเดียว

โสตวิญญาณจิต ๒ ทำหน้าที่ได้ยินอย่างเดียว

ฆานวิญญาณจิต ๒ ทำหน้าที่รู้กลิ่นได้อย่างเดียว

ชีวนาวิญญาณจิต ๒ ทำหน้าที่รู้รสได้อย่างเดียว

กายวิญญาณจิต ๒ ทำหน้าที่รู้ เย็นร้อน อ่อนแข็ง

ตึงไหว ได้อย่างเดียว

สัมปฏิจฉนจิต ๒ ทำหน้าที่รับปัญจารมณต่อได้
อย่างเดียว

อกุศลจิต ๑๒

หสิตุปปาทจิต ๑

มหากุศลจิต ๘

มหาภิรียาจิต ๘

มหัคคตกุศลจิต ๙

มหัคคตภิรียาจิต ๙

โลกุตตรจิต ๘ หรือ ๔๐

ทำหน้าที่เสพารมณ
(ชวนกิจได้อย่างเดียว)

คำถามที่ ๖๘ แล้วถ้าจะหาเจตสิกที่ทำหน้าที่อะไรบ้าง
หาอย่างไร

คำตอบคือ การจำแนกเจตสิก ๕๒ โดย กิจ ๑๔ มี ๗ นัย
คือ

๑. เจตสิกที่ทำ ๑หน้าที่ มี ๑๗ ดวง คือ

อกุศลเจตสิก ๑๔	}	รวม ๑๗ ดวงคือ
วีรตีเจตสิก ๓		ชวนกิจได้เท่านั้น

อธิบาย อกุศลเจตสิก ๑๔ ประกอบได้ใน
อกุศลจิต ๑๒ เท่านั้นและอกุศลจิต ๑๒ ก็ทำหน้าที่ชวนะ
ได้อย่างเดียวอกุศลจิต ๑๔ จึงทำหน้าที่ชวนะได้อย่างเดียว
เช่นกัน

วีรตีเจตสิก ๓ ประกอบกับมหากุศลจิต ๘ และ
โลกุตตรจิต ๘ หรือ ๔๐ ได้เท่านั้น ทั้งมหากุศลจิตและ
โลกุตตรจิตทำหน้าที่ชวนะได้เพียงอย่างเดียว ดังนั้น
วีรตีเจตสิก ๓ จึงทำหน้าที่ชวนะได้อย่างเดียว

๒. เจตสิกที่ทำ ๔หน้าที่ มี ๒ ดวง คือ อัปมัณฺญา
เจตสิก ๒ ดวง คือ

อธิบาย อัปมัณฺญาเจตสิก ๒ ประกอบได้ใน
มหากุศลจิต ๘ มหากิริยาจิต ๘ รูปาวจรจิตมาน ๑ – มาน ๔
อีก ๑๒ ดวง

ถ้าอปปมัญญาเจตสิก ๒ ประกอบในมหากุศลจิต ๘
มหากิริยาจิต ๘ รูปาวจรกุศล ๔ และรูปาวจรกิริยา ๔
(ในฉาน ๑-๔) ก็ทำหน้าที่ขวนะเท่านั้น

แต่ถ้าอปปมัญญาเจตสิก ๒ ประกอบในรูปาวจร-
วิปาก ๔ (ฉาน ๑-๔) ก็ทำหน้าที่ปฏิสนธิ ภวังค์ และจติ
รวมแล้วเป็น ๔ หน้าที

๓. เจตสิกทำหน้าที่ ๕ กิจ มี ๒๑ ดวง คือ ฉันทเจตสิก ๑
โสภณสาธารณเจตสิก ๑๙ และปัญญาเจตสิก ๑ ทำหน้าที่
ได้ทั้ง ปฏิสนธิ ภวังค์ จติ ขวนะ และตทาลัมพะ

อธิบาย เจตสิกทั้ง ๒๐ ดวงนี้ เมื่อประกอบกับ
กุศลญาณสัมปยุตจิตก็ทำหน้าที่ขวนะ เมื่อประกอบกับ
มหาวิปากจิตก็ทำ ๔ กิจ คือ ปฏิสนธิ ภวังค์ จติ และ
ตทาลัมพะ รวม ๕ กิจ

๔. เจตสิกทำหน้าที่ ๖ อย่าง มี ๑ ดวง คือ ปิตีเจตสิก ๑
ทำหน้าที่ปฏิสนธิ ภวังค์ จติ สันติระณ ขวนะ และตทาลัมพะ

อธิบาย ปิตีเจตสิกเมื่อประกอบกับโสมนัสกุศล และ
โลกโสมนัสก็ทำหน้าที่ขวนะ เมื่อประกอบกับมหาวิปาก
โสมนัส ก็ทำหน้าที่ปฏิสนธิ ภวังค์ จติ และตทาลัมพะ
เมื่อประกอบกับโสมนัสสันติระณะก็ทำหน้าที่สันติระณะ
รวม ๖ กิจ

๕. เจตสิกที่ทำหน้าที่ ๗ อย่าง มี ๑ ดวง คือ วิริยเจตสิก ๑
ทำหน้าที่ปฏิสนธิ ภวังก์ จุตี อาวัชชนะ โภกฐัพพะ ชวนะ
และตทาลัมพะ

อธิบาย วิริยเจตสิกเมื่อประกอบกับอภุศลจิต กุศลจิต
และผลจิต ก็ทำหน้าที่ชวนะ เมื่อประกอบกับมโนทวาราวช
ชนจิตก็ทำหน้าที่อาวัชชนะและโภกฐัพพะ เมื่อประกอบกับ
มหาวิบากจิตก็ทำหน้าที่ ปฏิสนธิ ภวังก์ จุตี และตทาลัมพะ
รวม ๗ กิจ

๖. เจตสิกที่ทำหน้าที่ ๙ อย่าง มี ๓ ดวง คือ วิตก
วิจารณ์ และอหิมกซ์ ทำหน้าที่ ๙ อย่าง คือ ปฏิสนธิ ภวังก์ จุตี
อาวัชชนะ สัมปฏิจฉณะ สันตึรณะ โภกฐัพพะ ชวนะ และ
ตทาลัมพะ

อธิบาย วิตก วิจารณ์ อหิมกซ์ เจตสิกทั้ง ๓ นี้ เมื่อ
ประกอบกับอภุศล กุศล กิริยา และผลจิต ก็ทำหน้าที่
ชวนะ เมื่อประกอบกับมโนทวาราวชชนจิตก็ทำหน้าที่
อาวัชชนะและโภกฐัพพะ เมื่อประกอบกับสันตึรณจิต
ก็ทำหน้าที่ปฏิสนธิ ภวังก์ จุตี สันตึรณะ ตทาลัมพะ
เมื่อประกอบกับสัมปฏิจฉนจิตก็ทำหน้าที่สัมปฏิจฉณะ
รวม ๙ หน้าที่

๗. เจตสิกที่ทำหน้าที่ ๑๔ อย่าง มี ๗ ดวง คือ สัพพจิตตสาธารณเจตสิก ๗ เมื่อเจตสิกทั้ง ๗ ดวงนี้ เกิดกับจิตได้ทุกดวง จึงทำหน้าที่ทั้ง ๑๔ อย่างได้ทั้งหมดดังนี้แล

คำถามที่ ๖๙ ฐานของจิตหมายถึงอะไร มีกี่อย่าง

คำตอบคือ ฐานหมายถึงที่ตั้งแห่งการทำงานของจิต เมื่อจิตทำหน้าที่อะไรก็ได้ชื่อฐานตามหน้าที่นั้น ซึ่งรวมแล้วก็น่าจะมี ๑๔ ฐานเพราะจิตมีทั้งหมด ๑๔ หน้าที่ แต่ท่านแสดงไว้ว่าหน้าที่ของจิตมี ๑๔ อย่าง แต่เมื่อมาจัดเป็นฐานแล้วเหลือเพียง ๑๐ ฐาน คือกลุ่มของทวิปัญญวิญญาณจิต ๑๐ ดวง ท่านนับรวมเป็นฐานเดียวกัน คือ ปัญญวิญญาณฐาน ส่วนหน้าที่อื่นๆ ก็นับทีละ ๑ ฐาน จึงรวมมี ๑๐ ฐาน คือ

๑. ปฏิสนธิฐาน (อุเบกขาสันตிரณจิต ๒ มหาวิปากจิต ๘ มหัคคตวิปากจิต ๙)

๒. ภวังคฐาน (อุเบกขาสันตிரณจิต ๒ มหาวิปากจิต ๘ มหัคคตวิปากจิต ๙)

๓. อาวัชชนฐาน (ปัญจทวาราวัชชนจิต ๑ มโนทวาราวัชชนจิต ๑)

๔. ปัญจวิญญานฐาน (ทวีปัญจวิญญาน ๑๐)
 ๕. สัมปฏิจจนฐาน (สัมปฏิจจนจิต ๒)
 ๖. สันตীরณฐาน (สันตীরณจิต ๓)
 ๗. ไภวภูตัพพนฐาน (มโนทวาราวชชนจิต ๑)
 ๘. ชวนฐาน (ชวนจิต ๕๕)
 ๙. ตทาลัมพณฐาน (สันตীরณจิต ๓ มหาวิปากจิต ๘)
 ๑๐. จุตีฐาน เหมือนปฏิสนธิและภวังคฐาน
- นอกจากนั้นยังมีการแสดงฐานโดยยกใจละเอียดขึ้นอีก

คือ

จิตที่ทำหน้าที่ ๑ ฐาน มี ๖๘ ดวง คือ

จักขุวิญญานจิต ๒	}	ปัญจวิญญานฐาน
โสตวิญญานจิต ๒		
ฆานวิญญานจิต ๒		
ชีวหาวิญญานจิต ๒		
กายวิญญานจิต ๒		

ปัญจทวาราวชชนจิต ๑ = อารวชชนฐาน

สัมปฏิจจนจิต ๒ = สัมปฏิจจนฐาน

ชวนจิต ๕๕ = ชวนฐาน

จิตที่ทำหน้าที่ ๒ รฐาน มี ๒ ดวง คือ

โสมนัสสันตிரณจิต ๑

- สันตிரณฐาน
- ตทาลัมพณฐาน

มโนทวาราวชชนจิต ๑

- อวชชนฐาน
- โฏฐัพพณฐาน

จิตที่ทำหน้าที่ ๓ รฐาน มี ๔ ดวง คือ

มหัคคตวิปากจิต ๔

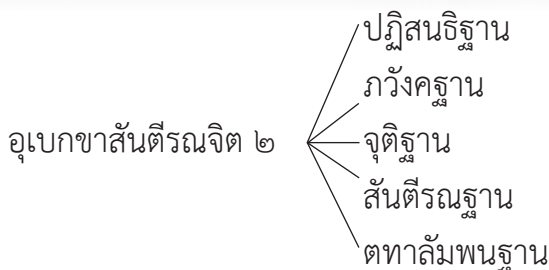
- ปฏิสนธิฐาน
- ภวังคฐาน
- จุติฐาน

จิตที่ทำหน้าที่ ๔ รฐาน มี ๘ ดวง คือ

มหาวิปากจิต ๘

- ปฏิสนธิฐาน
- ภวังคฐาน
- จุติฐาน
- ตทาลัมพณฐาน

จิตที่ทำหน้าที่ ๕ ฐาน มี ๒ ดวง คือ

ยังมีเรื่องฐานพิสดารที่แสดงฐานของจิตที่เกิดระหว่างจิต ๒ ดวง ว่ามีอะไรบ้าง มีทั้งหมด ๒๕ ฐาน จะแสดงในเล่มต่อไป ฉบับนี้ขอยุติด้วยเนื้อหาเพียงเท่านี้ก่อน เกรงว่าจะหนักเกินไป แต่ความรู้ในเรื่องเหล่านี้ล้วนนำไปต่อยอดในการเรียนพระอภิธรรมชั้นสูงๆ ขึ้นไปทั้งสิ้น ค่อยๆ อ่านทำความเข้าใจตามไปนะครับ หากมีข้อสงสัยก็โทรมาถามได้ที่ ๐๘๖-๓๑๗๙๗๗๑ หรือ มีข้อเสนอแนะใดๆ ผมยินดีรับฟังเพื่อพัฒนาปรับปรุงมูลนิธิให้เจริญรุ่งเรืองต่อไป

สำหรับท่านที่สนใจจะเรียนเรื่องจิตปรมัตถ์ในปริจเฉทที่ ๑ สำหรับผู้เริ่มเรียนใหม่และท่านที่เคยเรียนไปแล้วสามารถฟังบททวนได้จากยูทูบ เพียงพิมพ์ “จิตตสังคหวิภาค” หรือ เทพฤทธิ์ สานิตการมณี จะขึ้นรูปเทียนไซ มีเปลวไฟ แล้วคลิกเข้าชมและฟังได้เลยนะครับ

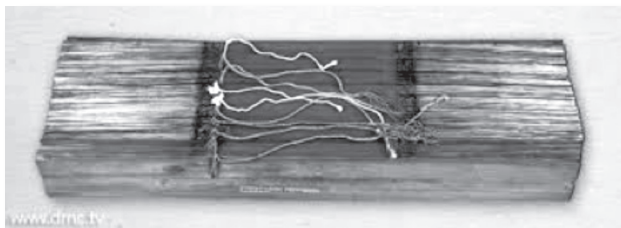
ขณะนี้โพสต์เข้าไป ๒๐ กว่าไฟล์แล้ว ตอนละ ๑ ชั่วโมง
โดยประมาณ

ส่วนท่านที่มีเวลาก็เชิญมาเข้าปฏิบัติสติปัฏฐาน
ที่มูลนิธิได้ หลักสูตร ๗ วัน สำหรับผู้ยังใหม่อยู่ หรือท่าน
ที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติก็สามารถโทรจองเข้าปฏิบัติ
ได้เลยนะครับ ๐๒-๘๘๙๔๔๑๗

ท้ายที่สุดนี้ขอความสุขกายสุขใจ แคล้วคลาดจาก
โรคร้ายทั้งปวง และความมีสติปัญญา จงมีแก่ท่านสมาชิก
ทั้งหลายด้วยเทอญ

การสังคายนาพระไตรปิฎก จากสมัยอดีตสู่สมัยรัตนโกสินทร์

ปิยธรรมอุบาสก

การสังคายนาพระไตรปิฎก คือ การร้อยกรอง หรือ การรวบรวม จัดหมวดหมู่พุทธบัญญัติ พุทธภาษิต สภาวภาษิต ตลอดจนเรื่องราวเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา รวมขึ้นเป็นคัมภีร์พระไตรปิฎก ประกอบด้วย พระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก พระอภิธรรมปิฎก และรวบรวมคำอธิบายความต่างๆ ของพระไตรปิฎก ขึ้น เรียกว่า “อรรถกถา” ซึ่งทั้งหมดล้วนเป็นภาษาบาลี (มาคธีภาษา) ทำในครั้งแรก (ปฐมสังคายนา) หลังพุทธปรินิพพาน ๓ เดือน โดยมีพระมหากัสสปะเป็นประธานการสังคายนาและเป็นผู้ป้อนคำ พระอุบาลีเป็นผู้วิสัชนา พระวินัย และพระอานนท์เป็นผู้วิสัชนาพระธรรม

(พระสูตรและพระอภิธรรม) ซึ่งการสังคายนาในครั้งที่ ๒ – ๓ (ทุติยสังคายนา-ตติยสังคายนา) ต่อมา ได้มีการเพิ่มเติมเรื่องราวเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องเข้ามาประกอบบ้างเล็กน้อย ในการสังคายนาต่อๆ มาเป็นเพียงการทบทวน ตรวจสอบ ชักซ้อม สอบทานบทและพยัญชนะของพระไตรปิฎกเท่านั้น

จนกระทั่งในปี พ.ศ. ๔๔๓ รัชสมัยพระเจ้า วัฏฏคามินิอภัย ณ ประเทศศรีลังกา ได้มีการจารึก พระไตรปิฎกภาษาบาลีลงบนใบลานด้วยอักษรสีหล พร้อม ทั้งจารึกอรรถกถาขึ้นเป็นภาษาสีหล และได้มีการเพิ่มเติม เรื่องราวเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในประเทศศรีลังกาประกอบ เข้าไว้ในอรรถกถาอีกด้วย

(วัดมหาโพธาราม นครเชียงใหม่
สถานที่ทำสังคายนา)

ใน “คัมภีร์สังคีตยวงศ์”
(ภาษาบาลี) รจนาโดย สมเด็จพระวันรัต เมื่อครั้งเป็น พระพิมลธรรม วัดพระเชตุพน-วิมลมังคลาราม ในสมัย รัชกาลที่ ๑ แห่งพระราชวงศ์ จักรี ได้กล่าวถึงลำดับการ สังคายนาพระไตรปิฎกตาม

สายที่ได้รับสืบทอดมา คือ จากอินเดียสู่ลังกา และจากลังกา
สู่ดินแดนแถบประเทศไทยในอดีต ๙ ลำดับ หนึ่งใน ๙ ลำดับ
นั้น ลำดับที่ ๘ มีการกล่าวถึงการสังคายนาพระไตรปิฎก
ในประเทศล้านนาด้วย ดังนี้

ครั้งที่ ๑ ในประเทศอินเดีย พุทธศักราช ๓ เดือน

ครั้งที่ ๒ ในประเทศอินเดีย พุทธศักราช ๑๐๐

ครั้งที่ ๓ ในประเทศอินเดีย พุทธศักราช ๒๓๔

ครั้งที่ ๔ ในประเทศศรีลังกา พุทธศักราช ๒๓๘

ครั้งที่ ๕ ในประเทศศรีลังกา พุทธศักราช ๔๓๓

(จารีกลงใบลานยุคแรก พร้อมทั้งอรรถา)

ครั้งที่ ๖ ในประเทศศรีลังกา พุทธศักราช ๙๕๖

(พระพุทธโฆสะแปลอรรถกถาสีหลกลับสู่บาลี)

ครั้งที่ ๗ ในประเทศศรีลังกา พุทธศักราช ๑๕๘๗

(รจนาคัมภีร์ฎีกา)

ครั้งที่ ๘ ในประเทศล้านนา พุทธศักราช ๒๐๒๐

ครั้งที่ ๙ ในประเทศสยาม พุทธศักราช ๒๓๓๑

(สมัยรัชกาลที่ ๑)

(รายละเอียดดูเพิ่มเติมได้ในพระไตรปิฎกสำหรับ
ประชาชน ภาค ๑ ความรู้เรื่องพระไตรปิฎก)

“ล้านนา” เป็นอาณาจักรของชนกลุ่มชาติพันธุ์ “ไท” กลุ่มหนึ่ง (ไทยวน ไทลื้อ ไทจีน) ซึ่งเป็นชาติพันธุ์เดียวกันกับชาวสยามและชาวล้านช้าง ที่มีภาษาพูด ภาษาเขียน เป็นของตนเอง สถาปนาเมื่อ พ.ศ. ๑๘๓๙ โดยพระเจ้ามังรายมหาราช (ไทยวน) พระราชวงศ์มังราย มีเมืองเชียงใหม่เป็นราชธานี จนกระทั่งปี พ.ศ. ๒๑๐๑ ได้เสียเอกราชให้แก่พม่า จนกระทั่งต่อมาในปี พ.ศ. ๒๓๑๗ ผู้นำท้องถิ่นล้านนา (พระราชวงศ์เชื้อเจ็ดตน) ได้เข้าสวามิภักดิ์ต่อพระเจ้ากรุงธนบุรี และสามารถขับไล่พม่าออกไปได้ หลังจากนั้นประเทศล้านนาจึงมีฐานะเป็นประเทศราชของประเทศสยาม มาจนถึงปี พ.ศ. ๒๔๔๒ ในสมัยรัชกาลที่ ๕ ได้จัดตั้งการปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาล จึงยกเลิกเมืองประเทศราชลง

เขตพื้นที่ที่เรียกว่า “ล้านนา” ในปัจจุบัน หมายถึง ๘ จังหวัดในภาคเหนือของประเทศไทย คือ จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย พะเยา แพร่ น่าน ลำพูน ลำปาง และแม่ฮ่องสอน

พระพุทธศาสนาเถรวาทในล้านนา

ล้านนารับพระพุทธศาสนาเถรวาทจากอาณาจักรมอญหรือญชัย (ลำพูน) ที่สร้างเมื่อปี พ.ศ. ๑๓๑๐

มีพระนางจามเทวี จากเมืองละโว้ (ลพบุรี) เป็นปฐมกษัตริย์
ตั้งข้อความในคัมภีร์มูลศาสนาญาณคัมภีร์ว่า

“...พระญากือนา ไปรับมาอยู่วัดป่าไผ่หลวงวันออก
เมืองหริภุญชัย ฝายน้ำพายหน้าแล้วอาราธนา
พระเชื้อเก่าทั้งมวล อันสืบเช่นนางจามเทวีนั้น
บวชใหม่ขับเสี้ยม เหตุพระญาบ่เชื้อพระเก่าอัน
ต่างคนต่างว่า...”

ถอดเป็นใจความว่า “...พระเจ้ากือนา ไปรับ
(พระสงฆ์นิคมมอญที่อาราธนามาจากกรุงสุโขทัย) มาอยู่
วัดป่าไผ่หลวง ทิศตะวันออกของเมืองหริภุญชัย (ลำพูน)
ฝายน้ำด้านหน้า แล้วอาราธนาพระภิกษุที่สืบมาจาก
นิคมมอญสมัยพระนางจามเทวีให้บวชใหม่ทั้งหมด เพราะ
พระองค์ไม่ทรงเชื่อถือนิคมเดิมซึ่งมีความเห็นต่างกัน...”

จากหลักฐานนี้ ทำให้ทราบว่าล้านนารับพระพุทธศาสนา
เถรวาทจากมอญหริภุญชัย (ลำพูน) มาก่อน และต่อมา
พระเจ้ากือนา รัชกาลที่ ๖ (พ.ศ. ๑๘๙๘ – ๑๙๒๘) แห่ง
พระราชวงศ์มังราย ทรงเลื่อมใสพระสงฆ์นิคมมอญที่อยู่
ในกรุงสุโขทัย ทรงไม่เชื่อถือนิคมเดิมที่สืบทอดมาจาก
สมัยพระนางจามเทวี โดยทรงอาราธนาคณะสงฆ์นิคม
มอญจากกรุงสุโขทัย ในรัชสมัยพระมหาธรรมราชาที่ ๒

(พ.ศ. ๑๙๑๑ – ๑๙๔๒) มานครเชียงใหม่ในปี พ.ศ. ๑๙๑๒ และอาราธนาพระสงฆ์ล้านนาทุกรูปให้บวชใหม่ในนิยามอญจากกรุงสุโขทัย

ต่อมารัชสมัยพระเจ้าสามฝั่งแกน รัชกาลที่ ๘ (พ.ศ. ๑๙๕๔ – ๑๙๘๔) พระญาณคัมภีร์และบิรवार ได้เดินทางไปศึกษาพระพุทธศาสนาเถรวาทและภาษาบาลีที่ประเทศศรีลังกา ในรัชสมัยพระเจ้าปรากรมพาหุที่ ๖ (พ.ศ. ๑๙๕๕ – ๒๐๑๐) ณ สำนักพระมหาสุทฺธสณเระ พระสังฆราช ที่โรหณชนบท และเดินทางกลับถึงเมืองเชียงใหม่ในปี พ.ศ. ๑๙๖๘ ได้นำคัมภีร์บาลีต่างๆ กลับมาด้วย ดังข้อความในคัมภีร์วินยสังคหะ (ล้านนา) ว่า

“...ไปเอาธัมม์เมืองลังกา เทาเอาธัมม์อันเปนตัวบาฬี แลอัฐฐกถา ฎีกา วินัยวินิจฉัย แลสัททา (บาลี ไวยากรณ์) ทั้งมวลเปนตัวบาฬีเสี้ยง นิสสยะคือนิโสธ (แปลยกศัพท์ภาษาสันสกฤต) บ่เอาสักผูก ได้หนังสือ ๒ สะเพลา (เรือสำเภา) คั้นมารอดท่าสะเหลียงแล้ว เอาออกแปลงเปนหาบได้พัน ๑ เอามาตั้ง(ไว้ที่เมือง) ละพुर (ลำพูน) เชียงใหม่ นานได้ร้อยวัสสา ครูบาเจ้าทั้งหลายก็เอามาพิจารณาตุรอตเสี้ยงข้า้ทั้งมวล กู้ที่ถูกที่แม่ณถี่แล้ว...”

ถอดเป็นใจความว่า “...ไปเอาคัมภีร์พระธรรมจากประเทศศรีลังกามา เอาเฉพาะพระบาลีไตรปิฎก อรรถกถาฎีกา วินัยวินิจฉัน์ และสัททา (บาลีไวยากรณ์) ทั้งหมดเป็นภาษาบาลีหมด นิสสยะคือนิสสัย (แปลยกศัพท์ภาษาสืหล) ไม่ได้นำมาด้วย ได้หนังสือ ๒ ลำเรือสำเภา ครั้นมาถึงท่าสะเหลียงแล้ว นำออกจัดเป็นหาบได้ ๑๐๐๐ หาบนำมาประดิษฐานไว้ที่เมืองลำพูนและเมืองเชียงใหม่ ยาวนานได้ร้อยพรรษา ครูบาอาจารย์ทั้งหลายได้นำมาพิจารณาดูทั้งหมดทั้งสิ้นแล้ว ก็ทราบที่ถูกที่ชอบแล้ว...”

การสังคายนาพระไตรปิฎกที่นครเชียงใหม่

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๐๒๐ ปลายรัชสมัยพระเจ้าติโลกราช รัชกาลที่ ๙ (พ.ศ. ๑๙๘๔ – ๒๐๓๐) พระธรรม-ทินเถระพิจารณาเห็นพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา เป็นต้น

ฉบับเดิมพิรุณมาก จึงถวายพระพรแก่พระเจ้าติโลกราช พระองค์จึงทรงรับเป็นองค์ศาสนูปถัมภก จากนั้นพระธรรม-
ทินเถระได้คัดเลือกพระภิกษุผู้ทรงพระไตรปิฎกมากกว่า
ร้อยรูป ร่วมทำการสังคายนา ตรวจชำระพระไตรปิฎก
อรรถกถา ฎีกา เป็นต้น เป็นเวลา ๑ ปีจึงสำเร็จ
ณ วัดมหาโพธาราม (วัดเจ็ดยอด ปัจจุบัน) ดังข้อความ
จากหนังสือพงศาวดาร ฉบับพระราชหัตถเลขา ตอนหนึ่ง
ที่กล่าวถึงการสังคายนาในครั้งนั้นว่า

“...ครั้นพระพุทธศาสนาล่วงมาได้ ๒๐๒๐ ปี จึง
พระธรรมทินเถระเจ้าผู้เป็นมหาเถรอยู่ ณ เมืองนพสีนคร
คือ เมืองเชียงใหม่ พิจารณาเห็นพระไตรปิฎกพิรุณมาก

(เจดีย์บรรจุพระอัฐิของ
พระเจ้าติโลกราช
ณ วัดมหาโพธาราม)

ทั้งพระบาลี อรรถกถา ฎีกา
จึงถวายพระพรแก่พระเจ้า
ศิริธรรมจักรวรรดิติก
ราชาธิราช (พระเจ้าติโลกราช
รัชกาลที่ ๙ พ.ศ. ๑๙๘๔ –
๒๐๓๐) ผู้เสวยราชสมบัติ
ณ เมืองเชียงใหม่ ที่จะชำระ
พระปริยัติให้บริบูรณ์ บรม
กษัตริย์จึงให้กระทำการมณฑป

ในมหาโพธารามวิหารในพระนคร พระธรรมทินเถรจึงเลือก
พระสงฆ์ ซึ่งทรงไตรปิฎกมากกว่าร้อย ประชุมกันในมณฑป
นั้น กระทำชำระพระไตรปิฎก ตกแต่้มให้ถูกถ้วนบริบูรณ์
ปีหนึ่งจึงสำเร็จ มีพระเจ้าศิริธรรมจักรวรรดิติลกราชาธิราช
เป็นศาสนูปถัมภก นับเนื่องในอัฐมสังคายนาอีกครั้งหนึ่ง...”

ในการสังคายนาครั้งนี้ ได้ทำหลังจากคณะของ
พระญาณคัมภีร์นำพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา เป็นต้น
กลับมาจากประเทศศรีลังกา เป็นเวลา ๕๒ ปี (ระหว่างปี
พ.ศ. ๑๙๖๘ – ๒๐๒๐) จึงสันนิษฐานได้ว่าในการสังคายนา
นั้น ได้ใช้คัมภีร์บาลีที่นำมาจากประเทศศรีลังกาเมื่อปี
พ.ศ. ๑๙๖๘ มาสอบทาน เทียบเคียง กับฉบับของมอญเดิม
ที่มีอยู่ และอักษรที่จารึกพระบาลีไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา
เป็นต้นนั้น ใช้อักษรธรรมล้านนาที่พัฒนามาจากอักษรมอญ
โบราณนั่นเอง

สืบเนื่องมาสู่การสังคายนาในสมัยรัชกาลที่ ๑

หลังจากล้านนาสูญเสียเอกราชให้แก่พม่า พ.ศ. ๒๑๐๑
ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๓๑๗ ผู้นำท้องถิ่นล้านนาเข้าสวามิภักดิ์
ต่อพระเจ้ากรุงธนบุรี และสามารถขับไล่พม่าออกไปได้
หลังจากนั้นล้านนาจึงตกอยู่ในฐานะประเทศราชของสยาม

ต่อมาพระเจ้ากรุงธนบุรีและ
รัชกาลที่ ๑ แห่งพระราชวงศ์
จักรี ได้ทรงมีพระราชดำริ
สร้างพระไตรปิฎก อรรถกถา
ฎีกา เป็นต้น ดังนั้น จึง
ทรงรวบรวมพระไตรปิฎก
อรรถกถา ฎีกา เป็นต้น ฉบับ
ต่างๆ ที่มีอยู่ คือ ฉบับอักษร
ภาษาไทย (สยาม) อักษร

ภาษามอญ (รามัญ) และอักษรภาษาลาว (ล้านนา ล้านช้าง)
จากนั้นทรงให้ชำระและปริวรรตสู่อักษรขอม (ขอมไทย) แล้ว
ประดิษฐานไว้ในหอพระมณเฑียรธรรมและถวายแก่พระสงฆ์
ได้เล่าเรียนตามความปรารถนา

ดังคำประกาศเทวดาครั้งสังคายนา ปิวอก สัมฤทธิ์ศก
จ.ศ. ๑๑๕๐ พ.ศ. ๒๓๓๑ (ประกาศพระราชพิธี เล่ม ๒
หน้า ๑๐) ว่า

“...ครั้นพระพุทธศักราชได้ ๒๓๐๐ ปีเศษนั้น พม่า
ก็แต่งยุทโธสงครามยกมารบรันทำร้ายเมืองสัมมาทิฐิ
ทั้งนี้สาบสูญร่วงโรยไป เพราะภัยเกิดแต่พม่าเป็นต้นเหตุ
มีผู้ร้ายเผาวัดวาอารามพระไตรปิฎกสาบสูญสิ้นไป จนถึง

กรุงศรีอยุธยา ก็พินาศฉิบหาย พระไตรปิฎกเจดีย์ฐาน
ก็สาบสูญ สมณพราหมณาจารย์ผู้จะรักษาร่ำเรียน
พระไตรปิฎกนั้นก็พลัดพรากล้มตายเป็นอันมาก หาผู้ใด
ที่จะเป็นที่พำนักป้องกันด้านทานเข้าศึกศัตรูมิได้ แต่สมเด็จพระ
พระมหากระษัตราธิราชเจ้าทั้งสองพระองค์ (พระเจ้า
กรุงธนบุรีและรัชกาลที่ ๑) ผู้ทรงปณิธานปรารณา
พระปรมาภิเศกสัมโพธิญาณ ทรงพระกรุณาอุสาหะผู้เสีย
พระชนมชีพถวายพระศรีรัตนไตรย คุมพลทหารกู้แก้บำรุง
บวรพุทธศาสนาและสมณอาณาประชาราษฎรทั้งปวง ช่วย
รับรบด้านทานอริราชศัตรูหมู่พม่าเข้าศึกไว้ได้ชัยชนะแล้ว
ทรงพระอุสาหะจัดแจงพระนคร ราชธานี นิคม ชนบท
สมณพราหมณประชาราษฎร บวรเจดีย์ฐาน อาราม
บริเวณวาศอันพินาศฉิบหายนั้น และบวชกุลบุตร ฐานา
การพระพุทธรูป เจดีย์ฐาน ปรารณาจะให้รุ่งเรืองขึ้น
ดุจหนึ่งกาลแต่ก่อน ตั้งพระไทยบำเพ็ญพระราชกุศลต่างๆ
เป็นอันมาก และเอาพระไทยใส่บำรุงบวรพุทธศาสนาเป็นต้นว่า
นิสัคคีวัดฤๅณ ภิษุรับเงินทองบริโภคพระสาสนานี้เสียมา
ช้านาน มหากระษัตริย์องค์ใดจะห้ามปราบลงมิได้ ด้วย
พระเดชพระบารมีทรงบำรุงครั้งนี้ พระสาสนาสิกขานี้คงคืน
รุ่งเรืองขึ้น มีคุณในพระสาสนานี้แล้วทรงพระราชมิ่งถึง

พระไตรปิฎกอันเป็นมูลรากพระศาสนา ทรงพระราชศรัทธา พระราชทานพระราชทรัพย์เป็นอันมาก ให้ช่างงาน ๆ จากฤๅพระไตรปิฎกบรรดามีในที่ใด ที่เป็นอักษรภาษาไทย ภาษามอญ ภาษาลาว ให้ชำระแปลออกเป็นอักษรขอม ขึ้นไว้ในตู้หีบหอพระมณเฑียรธรรม อันวิจิตรบรรจงงาม พร้อมทุกสิ่งสรรพพระราชกุศล และสร้างพระไตรปิฎกถวาย พระสงฆ์ ให้เล่าเรียนตามความปรารถนา...”

ครั้นเมื่อรัชกาลที่ ๑

ปราบดาภิเษกแล้ว ต่อมา พ.ศ. ๒๓๓๑ จมื่นไวยวรนาถ กราบบังคมทูลให้ทรงทราบ ว่า พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา เป็นต้น ที่ทรงพระราช ศรัทธาสร้างขึ้นทุกวันนี้ มี บทพยัญชนะผิดเพี้ยนอยู่ เป็นอันมาก จากนั้นจึงทรง

พระราชปรารภที่จะสังคายนาพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา เป็นต้น ดังนั้นจึงทรงอาราธนาสมเด็จพระสังฆราช พระราชาคณะ ฐานานุกรม เปரியญ ๑๐๐ รูปมาฉัน ทรงตรัสถามเรื่องบทพยัญชนะที่ผิดเพี้ยนในพระไตรปิฎก

สมเด็จพระสังฆราชจึงถวายพระพรแล้วตรัสเล่าเรื่อง
การสังคายนาทั้ง ๘ ครั้งที่ผ่านมาแล้ว (ตามคัมภีร์สังคยวงศ์)
ให้ทรงสดับ เมื่อทรงสดับดังนี้แล้ว จึงทรงอาราธนาให้
พระสงฆ์ทำการสังคายนา

ซึ่งครั้งนั้นได้คัดเลือกพระสงฆ์ ๒๑๙ รูป ราชบัณฑิต
อุบาสก ๓๒ คน แบ่งงานออกเป็น ๔ กอง คือ (๑) สมเด็จพระ
สังฆราชเป็นแม่กองชำระ**พระสูตรตันตปิฎก** (๒) พระ
วันรัตเป็นแม่กองชำระ**พระวินัยปิฎก** (๓) พระพิมลธรรม
เป็นแม่กองชำระ**พระอภิธรรมปิฎก** (๔) พระพุฒาจารย์เป็น
แม่กองชำระ**พระสังททาวิเสส** (คัมภีร์เกี่ยวกับหลักภาษาบาลี)
กระทำที่วัดพระศรีสรรเพชญ์ (วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์)
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและพระอนุชาเสด็จไป
พระอารามทุกๆ วันๆ ละ ๒ ครั้ง เวลาเช้าทรงถวายภัตตาหาร
เวลาเย็นทรงถวายน้ำอัฐบาน (น้ำผลไม้คั้น) และเทียน
อย่างนี้เป็นเวลา ๕ เดือน การสังคายนาจึงสำเร็จลงด้วยดี

จึงนับได้ว่าพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา เป็นต้น ชุดนี้
เป็นฉบับที่สมบูรณ์ที่สุดในยุคแรกของการก่อร่างสร้างตัว
ของประเทศไทยในปี พ.ศ. ๒๓๓๑ รัชสมัยของพระบาท
สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ในรูปแบบ
หนังสือใบลาน ซึ่งนับว่าเป็นการสังคายนาพระไตรปิฎก

ในภูมิภาคแถบประเทศไทยในอดีตครั้งที่ ๒ ต่อจากครั้งที่ ๑
ที่นครเชียงใหม่ ประเทศล้านนา เมื่อ พ.ศ. ๒๐๒๐

(รายละเอียดดูเพิ่มเติมได้ในพระไตรปิฎก
สำหรับประชาชน ภาค ๑ ความรู้เรื่องพระไตรปิฎก)

ข่าวอนุโมทนา

คณะกรรมการมูลนิธิแนบมหานีรานนท์ ขออนุโมทนา
กับท่านผู้มีอุปการคุณทุกท่าน ที่ร่วมกันอุปถัมภ์ค้ำชู
มูลนิธิแนบมหานีรานนท์ ซึ่งได้ดำเนินกิจการพระพุทธศาสนา
ทั้งทางด้านคัมภีร์และวิปัสสนาธุระมาอย่างยาวนานกว่า
๓ ทศวรรษ ดังนี้

๑. คุณโนริย์ ชัยฤกษ์ถวิล คุณฤดี คงสินและ
ครอบครัว ประธานเจ้าภาพผ้าป่าสามัคคี ในวันมาฆบูชา
ปี ๒๕๖๑ ซึ่งตรงกับวันพฤหัสบดีที่ ๑ มีนาคม ๒๕๖๑
พร้อมด้วยบรรดาญาติมิตรทุกท่านที่ไม่ได้เฝ้าชมในที่นี้
ร่วมกับเหล่าคณาจารย์และคณะนักศึกษามหาวิทยาลัย
วัดสามพระยา วัดธาตุทอง มูลนิธิแนบมหานีรานนท์
คณะผู้ปฏิบัติธรรม ตลอดจนสาธุชนทั้งหลายที่ได้ช่วย
ชวนขยายในกิจอันเป็นกุศลครั้งนี้ สำหรับรายได้ที่เกิดจาก
งานการกุศลครั้งนี้ ทางมูลนิธิฯ จะได้นำมาใช้จ่ายในกิจการ
ของมูลนิธิฯ ต่อไป

๒. ท่านที่เป็นเจ้าภาพถวายภัตตาหารแก่พระภิกษุสงฆ์
สามเณร แม่ชี ตลอดจนเจ้าภาพโรงทานต่างๆ ในวันงาน
ทอดผ้าป่าสามัคคี ทุกๆ ท่านที่ไม่ได้เฝ้าชมในที่นี้

๓. พระอาจารย์ทุกรูป พระภิกษุสงฆ์ สามเณร
ทุกรูป และแม่ชีทุกท่าน ตลอดจนบรรดาสาธุชนทุกท่าน
ที่ให้การอุปถัมภ์สนับสนุนงานในด้านต่างๆ รวมทั้งการจัด
พิมพ์หนังสืออนุสรณ์ ๑๒๐ ปีฯ เนื่องในโอกาสงานบำเพ็ญ
กุศลครบรอบ ๑๒๐ ปี ชาตกาล ภัททันตะวิลาสมหาเถระ
และอาจารย์แนบ มหานีรานนท์ เมื่อวันที่ ๓๐-๓๑ มกราคม
ถึงวันที่ ๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๑ ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

๔. เจ้าภาพร้านอาหาร ในวันงานบำเพ็ญกุศล
ครบรอบ ๑๒๐ ปีฯ ได้แก่ คุณเกศกาญจน์ ประภาสทิ
คุณนลินภัณฑ์ เอกภักวัฒน์ คุณพัชรี สว่างแจ้ง และครอบครัว
ธนาคารกรุงไทย (โดยคุณอาภาพันธ์) คุณธีระ มั่งมี
คุณอรศิริ ไม้ทอง คุณพูนศรี นนทการ และคณะ เอกรีสอร์ท
คุณทูลฐา ชาญวิสุทธิกุล คณะสหાયธรรมสำนักวิวิฏฐะ
นำโดยคุณกรุงใจและคุณอุไร ตลอดถึงสาธุชนผู้นำอาหาร
และเครื่องดื่มมาร่วมงานทุกท่านๆ ที่ไม่ได้เอ่ยนามในที่นี้

๕. คุณนิตยา บุญสมจินต์ ร่วมสนับสนุนกิจการของ
มูลนิธิแนบมานีรานนท์ เป็นจำนวนเงิน ๑,๐๐๐,๐๐๐ บาท
(หนึ่งล้านบาทถ้วน)

๖. เจ้าภาพบูรณะซ่อมแซมเรือนกรรมฐาน ๖๐ หลัง
(เพิ่มเติม) คุณพริ้มเพรา ธรรมมงคล ๑๐๐,๐๐๐ บาท,

คุณพัชรี สว่างแจ้ง – คุณปราณี เกตุแก้ว ๒๐,๐๐๐ บาท,
คุณเนาวรัตน์ รัตนสุนทร ๑๗,๐๐๐ บาท, คุณช่อฮั่ว แซ่โจ้ว
๑๗,๐๐๐ บาท, คุณเกื้อกูล บำรุงชีพ ๑๗,๐๐๐ บาท,
คุณแม่กัลลวัน แซ่ตั้ง และบุตรหลาน ๑๗,๐๐๐ บาท,
อาจารย์เทพฤทธิ์ สาธิตการมณี ๑๗,๐๐๐ บาท,
คุณชาญชัย เบ็ญญาสาร ๑๗,๐๐๐ บาท, อาจารย์ปราโมช
น้อยวัฒน์ ๑๗,๐๐๐ บาท, คุณพัชรีวรรณ แสนเยี่ย
๑๗,๐๐๐ บาท, คุณเป้า – คุณกุ่ม ๑๗,๐๐๐ บาท

๗. ท่านที่เป็นเจ้าภาพถวายภัตตาหารแก่พระภิกษุสงฆ์
สามเณร แม่ชี ตลอดจนผู้ปฏิบัติธรรมรายวัน ทุกๆ ท่าน
ที่ไม่ได้เอ่ยนามในที่นี้

๘. ท่านที่บริจาคเครื่องอุปโภค บริโภคต่างๆ ตลอดจน
อุปกรณ์ประกอบการศึกษาของนักศึกษาพระอภิธรรม
แก่มูลนิธิแนบมหานีรานนท์ตลอดมา ทุกๆ ท่านที่ไม่ได้
เอ่ยนามในที่นี้

๙. ท่านที่บริจาคสมทบทุนมูลนิธิแนบมหานีรานนท์
สมทบทุนค่าอาหาร ค่าพิมพ์หนังสือเผยแพร่ ค่าพิมพ์หนังสือ
ประกอบการเรียนพระอภิธรรม ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่ารักษา
พยาบาลพระภิกษุ สามเณร แม่ชี คณาจารย์และเจ้าหน้าที่
มูลนิธิฯ ค่าใช้จ่ายเผยแพร่ธรรมทางสถานีวิทยุ ค่าซ่อมแซม

อาคารสถานที่ต่างๆ ตลอดจนค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานของมูลนิธิฯ อื่นๆ ทั่วไป ทุกๆ ท่านที่ไม่ได้เอ่ยนามในที่นี้

ด้วยอำนาจของพระรัตนตรัย และด้วยบุญญาธิการของท่านทั้งหลายที่ได้บำเพ็ญมาแล้วนั้น ขอให้ท่านสาธุชนทั้งหลาย จงมีอายุยืนยาว มีผิวพรรณผ่องใส มีความสุข มีกำลังกายและกำลังใจเข้มแข็ง มีปฎิภาณปัญญา เป็นผู้ไม่มีโรค มีความเป็นอิสระ เป็นผู้ออกงามไพบูลย์ในคำสอนของพระพุทธเจ้า และขอจงบรรลुพระนิพพานโดยเร็วพลันด้วยกันทุกท่านเทอญ

ผู้มีจิตศรัทธาร่วมสนับสนุนมูลนิธิแนบมหานีรานนท์
สามารถบริจาคโดยการโอนเงินเข้าบัญชีดังนี้

๑. ชื่อบัญชี “มูลนิธิแนบมหานีรานนท์”

ธนาคารกรุงไทย สาขาถนนข้าวสาร

เลขที่บัญชี ๐๒๗-๑-๒๒๒๙๘-๐

ประเภทออมทรัพย์

๒. ชื่อบัญชี “มูลนิธิแนบมหานีรานนท์”

ธนาคารกรุงศรีอยุธยา สาขาสำนักเพลินจิต

บัญชีเลขที่ ๐๐๑-๙-๓๘๙๔๒-๐

ประเภทออมทรัพย์

และโปรดส่งสำเนาการโอนเงินไปยังมูลนิธิแนบฯ หรือ
ทางไลน์หมายเลข ๐๘๙-๖๑๓-๙๓๓๓

ข่าวมูลนิธิฯ

มูลนิธิแนบมหานิรานนท์ มีวัตถุประสงค์ในการจรรโลงและสืบทอดพระพุทธศาสนาเถรวาท ด้วยการส่งเสริมธรรมในพระศาสนา ๒ ประการ คือ คັນถุระและวิปัสสนาธุระ

คันถุระ

๑. จัดตั้งสำนักศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกพระอภิธรรม หลักสูตรประจำ ๒ ปี สำหรับพระภิกษุสามเณร และแม่ชี (สำหรับฆราวาสพักนอกสำนักฯ) ณ มูลนิธิแนบมหานิรานนท์ เปิดรับสมัครปีละรุ่นๆ ละ ๕๐ ท่าน เปิดรับสมัครตั้งแต่วันที่ ๑ มีนาคม ถึงวันที่ ๒๗ เมษายน ๒๕๖๑

๒. จัดการเรียนการสอนพระอภิธรรมเพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานสำหรับประชาชนทั่วไป ๓ แห่ง คือ

- ๒.๑ วัดธาตุทอง ถ.สุขุมวิท เขตวัฒนา
ณ วิหารลิ้มปาภรณ์ ทุกวันอาทิตย์
เวลา ๐๘.๓๐ – ๑๔.๐๐ น.

๒.๒ วัดสามพระยา เขตพระนคร

ณ อาคารสุทโธทรรค์ ชั้น ๑

ห้อง ๑๐๑ และ ๑๐๒ เป็นประจำทุกวัน

วันจันทร์ - ศุกร์ เวลา ๐๙.๐๐ - ๑๔.๓๐ น.

วันเสาร์ - อาทิตย์ เวลา ๐๘.๓๐ - ๑๕.๓๐ น.

๒.๓ มุลนิธิแนบมหานีรานนท์

ทุกวันอาทิตย์ เวลา ๐๙.๐๐ - ๑๖.๓๐ น.

๓. จัดพิมพ์วารสารชื่อ “ปัญญาสาร” เพื่อแจกเป็น
ธรรมทาน ปีละ ๔ ฉบับ ผู้สนใจสามารถสมัครเป็นสมาชิก
ได้โดยไม่มีค่าใช้จ่ายใดๆ

๔. จัดพิมพ์หนังสือคู่มือประกอบการศึกษา
พระอภิธรรมหลักสูตรประจำ เป็นครั้งคราวไป ในคราว
หนังสือหมด

๕. เผยแพร่เสียงธรรมะทางสถานีวิทยุ พล. ๑
รักษาพระองค์ คลื่น AM.๑๔๒๒ ทุกวันจันทร์ - ศุกร์
เวลา ๑๐.๓๐ - ๑๑.๐๐ น.

วิปัสสนาธุระ

๑. จัดตั้งสำนักวิปัสสนา ณ มุลนิธิแนบมหานีรานนท์
โดยมีเรือนสำหรับเป็นที่ฝึกปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

จำนวน ๖๑ หลัง เพื่อรองรับผู้ที่มีความรู้ปรมัตถธรรม
ตามสมควร ได้เข้าฝึกปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

สำหรับผู้ที่เคยผ่านโครงการฝึกอบรมวิปัสสนา
กรรมฐานตามหลักสูตรของสำนักฯ มาแล้ว สามารถแจ้ง
ความประสงค์ที่จะเข้าปฏิบัติได้ที่สำนักงานมูลนิธิฯ หรือ
ทางโทรศัพท์ โดยแจ้งความประสงค์ล่วงหน้าไม่เกิน ๓๐ วัน

๒. จัดโครงการอบรมวิปัสสนากรรมฐาน หลักสูตร ๗ วัน ประจำเดือน ดังนี้

วันที่ ๕ - ๑๑	มกราคม	๒๕๖๑
วันที่ ๙ - ๑๕	กุมภาพันธ์	๒๕๖๑
วันที่ ๑๖ - ๒๒	มีนาคม	๒๕๖๑
วันที่ ๒๐ - ๒๖	เมษายน	๒๕๖๑
วันที่ ๔ - ๑๐	พฤษภาคม	๒๕๖๑
วันที่ ๘ - ๑๔	มิถุนายน	๒๕๖๑
วันที่ ๑๓ - ๑๙	กรกฎาคม	๒๕๖๑
วันที่ ๓ - ๙	สิงหาคม	๒๕๖๑
วันที่ ๗ - ๑๓	กันยายน	๒๕๖๑
วันที่ ๕ - ๑๑	ตุลาคม	๒๕๖๑
วันที่ ๙ - ๑๕	พฤศจิกายน	๒๕๖๑
วันที่ ๑๔ - ๒๐	ธันวาคม	๒๕๖๑

๓. จัดโครงการอบรมวิปัสสนากรรมฐาน หลักสูตร
๓ วัน ๕ ครั้งต่อปี ดังนี้

วันที่ ๒๐ - ๒๒ มกราคม ๒๕๖๑

วันที่ ๑๙ - ๒๑ พฤษภาคม ๒๕๖๑

วันที่ ๒๕ - ๒๗ สิงหาคม ๒๕๖๑

วันที่ ๒๐ - ๒๒ ตุลาคม ๒๕๖๑

วันที่ ๒๔ - ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

๔. พระนักศึกษาฯ หลักสูตรประจำ ๒ ปี เข้าฝึก
ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ๗ วัน

วันที่ ๑๘ - ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ (ปี ๒)

วันที่ ๓ - ๙ มีนาคม ๒๕๖๑ (ปี ๑)

วันที่ ๒๑ - ๒๗ มิถุนายน ๒๕๖๑ (ปี ๒)

วันที่ ๑ - ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๑ (ปี ๑)

วันที่ ๑๖ - ๒๒ กันยายน ๒๕๖๑ (ปี ๒)

วันที่ ๒๔ - ๓๐ กันยายน ๒๕๖๑ (ปี ๑)

ข่าวงานบำเพ็ญกุศลประจำปี ๒๕๖๑

๑. วันมาฆบูชา (วันพฤหัสบดีที่ ๑ มีนาคม ๒๕๖๑)
ทอดผ้าป่าสามัคคี

๒. วันวิสาขบูชา (วันอังคารที่ ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๖๑)
ทอดผ้าป่าสามัคคี

๓. วันอาสาฬหบูชา (วันศุกร์ที่ ๒๗ กรกฎาคม ๒๕๖๑) ทอดผ้าป่าสามัคคี

๔. ถวายผ้ากฐินสมัคคี (วันอาทิตย์ที่ ๒๘ ตุลาคม ๒๕๖๑) หลัจากออกพรรษาแล้ว

ผู้เข้าปฏิบัติวิปัสสนา ปีพุทธศักราช ๒๕๖๐

พระภิกษุ	๑๔๐	รูป
สามเณร	๕	รูป
แม่ชี	๔๕	ท่าน
ฆราวาสชาย	๑๑๕	ท่าน
ฆราวาสหญิง	๔๕๘	ท่าน
รวม	๗๖๓	ท่าน

ผู้เข้าอบรมปฏิบัติวิปัสสนา หลักสูตร ๗ วัน ปีพุทธศักราช ๒๕๖๐

พระภิกษุ	๑๒	รูป
สามเณร	๑	รูป
แม่ชี	๙	ท่าน
ฆราวาสชาย	๕๓	ท่าน
ฆราวาสหญิง	๒๓๗	ท่าน
รวม	๓๑๒	ท่าน

ผู้เข้าอบรมปฏิบัติวิปัสสนา หลักสูตร ๓ วัน ปีพุทธศักราช

๒๕๖๐

พระภิกษุ	๕	รูป
สามเณร	-	รูป
แม่ชี	๓	ท่าน
ฆราวาสชาย	๓๐	ท่าน
ฆราวาสหญิง	๑๓๓	ท่าน
รวม	๑๗๑	ท่าน

นักศึกษาพระอภิธรรม หลักสูตรประจำ ๒ ปี ปีพุทธศักราช

๒๕๖๐

พระภิกษุ	๔๓	รูป
สามเณร	๒	รูป
แม่ชี	๓	ท่าน
ฆราวาสชาย	-	ท่าน
ฆราวาสหญิง	๒	ท่าน
รวม	๕๐	ท่าน

รายชื่อพระภิกษุศิษย์เก่ามูลนิธิแนบมหานีรานนท์

ที่มาร่วมงานครบรอบ ๑๒๐ ชาตกาล

ภัททันตะวิลาสมหาเถระ และอาจารย์แนบ มหานีรานนท์

วันที่ ๓๐ - ๓๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๑

๑. พระครูศรีภาวนาวิสุทธิ วิ. (พ.ม. ประกอบ ปภังกร)
พรรษา ๕๗ ศิษย์รุ่นแรกของอาจารย์แนบ มหานีรานนท์
๒. พระมหาสุรัช ปุณณาทิโก
พรรษา ๓๔ ศิษย์เก่ารุ่นที่ ๑
๓. พระอาจารย์ประวิทย์
พรรษา ๓๑ ศิษย์เก่ารุ่นที่ ๑
๔. พระสุรัช
พรรษา - ศิษย์เก่ารุ่นที่ ๑
๕. พระอภินพ ฉนฺทธมฺโม
พรรษา ๓๐ ศิษย์เก่ารุ่นที่ ๓
๖. พระครูบูรพาธรรมบัณฑิต
พรรษา ๒๙ ศิษย์เก่ารุ่นที่ ๓
๗. พระอาจารย์สีน้ำ
พรรษา ๓๑ ศิษย์เก่ารุ่นที่ ๕
๘. พระมหาบุญมี ปุณณวุฑฺโฒ
พรรษา ๓๐ ศิษย์เก่ารุ่นที่ ๖
๙. พระยงยุทธ อภิชาโต
พรรษา ๒๘ ศิษย์เก่ารุ่นที่ ๗

๑๐. พระศิริศักดิ์ ดิสุสโร

พรรษา ๖ ศิษย์เก่ารุ่นที่ ๗ และ ๒๗

๑๑. พระมหาเสฏฐวุฒิ วชิรญาณ

พรรษา ๑๓ ศิษย์เก่ารุ่นที่ ๙

๑๒. พระมหาชลสา อัสมาลี

พรรษา ๖ ศิษย์เก่ารุ่นที่ ๙

๑๓. พระมหาอุดร อนุตตโร

พรรษา ๓๕ ศิษย์เก่ารุ่นที่ ๑๑

๑๔. พระมหาสุพล สุจิณฺโณ

พรรษา ๒๑ ศิษย์เก่ารุ่นที่ ๑๒

๑๕. พระมหาลำปาง จานวโร

พรรษา ๒๒ ศิษย์เก่ารุ่นที่ ๑๓

๑๖. พระมหาสุกัณ เตชธมฺโม

พรรษา ๒๓ ศิษย์เก่ารุ่นที่ ๑๔

๑๗. พระครูโชติวาริภมย์

พรรษา ๒๓ ศิษย์เก่ารุ่นที่ ๑๔

๑๘. พระมหาเจริญ จิรวุฑฺฒิ

พรรษา ๒๓ ศิษย์เก่ารุ่นที่ ๑๕

๑๙. พระอโณทัย เตชธโร

พรรษา ๒๒ ศิษย์เก่ารุ่นที่ ๑๕

๒๐. พระมหาสมบุญญ์ ฉนทโก

พรรษา ๒๑ ศิษย์เก่ารุ่นที่ ๑๕

๒๑. พระมหาต่อ ภูริวฑฺฒิโก

พรรษา ๑๙ ศิษย์เก่ารุ่นที่ ๑๖

๒๒. พระมหาไครสี ขนดิพโล

พรรษา ๑๙ ศิษย์เก่ารุ่นที่ ๑๖

๒๓. พระมหาเกรียงศักดิ์ กลยาโณ

พรรษา ๒๑ ศิษย์เก่ารุ่นที่ ๑๗

๒๔. พระมหานพพร จารุธมโม

พรรษา ๒๐ ศิษย์เก่ารุ่นที่ ๑๗

๒๕. พระมหาไพรัตน์ ธมฺมโชโต

พรรษา ๒๐ ศิษย์เก่ารุ่นที่ ๑๘

๒๖. พระมหาวิสุทธิ จานากโร

พรรษา ๑๕ ศิษย์เก่ารุ่นที่ ๑๙

๒๗. พระมหาวิวัฒน์ วีริโย

พรรษา ๒๑ ศิษย์เก่ารุ่นที่ ๒๐

๒๘. พระมหาอมรชัย จารุวณฺโณ

พรรษา ๒๐ ศิษย์เก่ารุ่นที่ ๒๐

๒๙. พระมหาบุญเจิด กุสลจิตฺโต

พรรษา ๑๑ ศิษย์เก่ารุ่นที่ ๒๒

๓๐. พระมหาวิชฌ คุรุธมโม

พรรษา ๑๒ ศิษย์เก่ารุ่นที่ ๒๔

๓๑. พระเสรี นราธิโป

พรรษา ๘ ศิษย์เก่ารุ่นที่ ๒๕

๓๒. พระมหาขวัญโณ ปสนนจิตฺโต

พรรษา ๘ ศิษย์เก่ารุ่นที่ ๒๕

๓๓. พระธวัชชัย อีราลงกาโร

พรรษา ๕ ศิษย์เก่ารุ่นที่ ๒๕

๓๔. พระมหาจรรณ จารุวณโณ
พรรษา ๘ ศิษย์เก่ารุ่นที่ ๒๖
๓๕. พระกำพล สีลคุโณ
พรรษา ๘ ศิษย์เก่ารุ่นที่ ๒๖
๓๖. พระศราวุธ สมนต์ปาสาทิโก
พรรษา ๕ ศิษย์เก่ารุ่นที่ ๒๖
๓๗. พระสุพัฒน์ จารุธมโม
พรรษา ๖ ศิษย์เก่ารุ่นที่ ๒๗
๓๘. พระบุญเกื้อ ปุณฺณเตโช
พรรษา ๑๖ ศิษย์เก่ารุ่นที่ ๒๘
๓๙. พระกมล ยสินธโร
พรรษา ๕ ศิษย์เก่ารุ่นที่ ๒๘
๔๐. พระอาวุฒิ วิสุทฺโธ
พรรษา ๒๐ ศิษย์เก่ารุ่นที่ ๒๙
๔๑. พระนิคม อติวีโร
พรรษา ๑๐ ศิษย์เก่ารุ่นที่ ๒๙
๔๒. พระประภาส ญาณวีโร
พรรษา ๗ ศิษย์เก่ารุ่นที่ ๒๙
๔๓. พระอภิรมชัย จานวีโร
พรรษา ๕ ศิษย์เก่ารุ่นที่ ๓๐

ตารางการบรรยายธรรม

มูลนิธิแนบมหานีรานนน์ ทุกวันอาทิตย์ (ห้อง ๒)

เวลา ๐๙.๐๐ – ๑๑.๐๐ น.	อภิ.สังคหะ.ปริจเฉทที่ ๙	อ.แม่ชีสุภัทรา อภิมนตฺบุตร
เวลา ๑๒.๐๐ – ๑๔.๐๐ น.	วิปัสสนากรรมฐาน	อ.แม่ชีสุภัทรา อภิมนตฺบุตร
เวลา ๑๔.๓๐ – ๑๖.๓๐ น.	มหาปฏฐาน	อ.แม่ชีสุภัทรา อภิมนตฺบุตร

วัดธาตุทอง ทุกวันอาทิตย์

อาทิตย์ที่ ๑

เวลา ๐๘.๓๐ – ๑๑.๐๐ น.	ธัมมสังคณี	พ.ม. เกรียงศักดิ์ กลยาโณ
เวลา ๑๒.๐๐ – ๑๔.๓๐ น.	ภาษาบาลีเบื้องต้น	พ.ม. เกรียงศักดิ์ กลยาโณ

อาทิตย์ที่ ๒

เวลา ๐๘.๓๐ – ๑๐.๓๐ น.	วิปัสสนากรรมฐาน	อ.บุญญรัฐศักดิ์ ทวีพัฒน์
เวลา ๑๐.๓๐ – ๑๒.๐๐ น.	อภิ.สังคหะ.ปริจเฉทที่ ๔	อ.บุญญรัฐศักดิ์ ทวีพัฒน์
เวลา ๑๓.๐๐ – ๑๔.๓๐ น.	อภิ.สังคหะ.ปริจเฉทที่ ๖	อ.บุญญรัฐศักดิ์ ทวีพัฒน์

อาทิตย์ที่ ๓

เวลา ๐๘.๓๐ – ๑๐.๓๐ น.	วิปัสสนากรรมฐาน	อ.บุญญรัฐศักดิ์ ทวีพัฒน์
เวลา ๑๐.๓๐ – ๑๒.๐๐ น.	อภิ.สังคหะ.ปริจเฉทที่ ๔	อ.บุญญรัฐศักดิ์ ทวีพัฒน์
เวลา ๑๓.๐๐ – ๑๔.๓๐ น.	อภิ.สังคหะ.ปริจเฉทที่ ๖	อ.บุญญรัฐศักดิ์ ทวีพัฒน์

อาทิตย์ที่ ๔

เวลา ๐๘.๓๐ – ๑๐.๓๐ น.	พระสูตร, มลिनทปปัญหา	อ.นิตยา ปรีชายุทธ
เวลา ๑๐.๓๐ – ๑๒.๐๐ น.	ธัมมสังคณีมาติกา	อ.สุมนหา กระจาดทอง
เวลา ๑๒.๓๐ – ๑๔.๐๐ น.	ธัมมสังคณีมาติกา	อ.สุมนหา กระจาดทอง

วัดสามพระยา วันจันทร์ถึงวันอาทิตย์		
ห้อง ๑๐๑		
จันทร์	เวลา ๙.๐๐ – ๑๑.๐๐ น. อภิ.สังคหะ.ปริจเฉทที่ ๑-๙ (ภาษาอังกฤษ) อ.ดร.ช่วย กรรณวัฒน์	เวลา ๑๒.๓๐ – ๑๔.๓๐ น. อภิ.สังคหะ.ปริจเฉทที่ ๓ อ.สุนีย์ กษิติประดิษฐ์
อังคาร		
พุธ		เวลา ๑๒.๐๐ – ๑๔.๐๐ น. ภาษาบาลี พระมหาสมชัย รตนภาโณ
พฤหัสบดี		เวลา ๑๒.๐๐ – ๑๔.๐๐ น. พระสูตร อ.สนธิชัย ทวีโชคทรัพย์สิน
ศุกร์	เวลา ๙.๐๐ – ๑๑.๐๐ น. มูลยมก (ติกะที่เหลือ) อ.แมชีสุภาภรณ์ พิสิษฐ์ศักดิ์	เวลา ๑๒.๐๐ – ๑๔.๐๐ น. ภาษาบาลี พระมหาสมชัย รตนภาโณ
เสาร์	เวลา ๙.๐๐ – ๑๑.๓๐ น. อภิ.สังคหะ.ปริจเฉทที่ ๓ อ.แวมยุรี ราชพัฒน์	เวลา ๑๒.๓๐ – ๑๔.๓๐ น. อภิ.สังคหะ.ปริจเฉทที่ ๔ อ.แวมยุรี ราชพัฒน์
อาทิตย์	เวลา ๙.๐๐ – ๑๑.๐๐ น. พระสูตร อ.สมพร ปัญญาธร	เวลา ๑๒.๐๐ – ๑๓.๓๐ น. มหาปฏฐาน อ.สมพร ปัญญาธร
	เวลา ๑๑.๐๐ – ๑๒.๐๐ น. อภิ.สังคหะ.ปริจเฉทที่ ๕ อ.สนั่น กรรณวัฒน์	

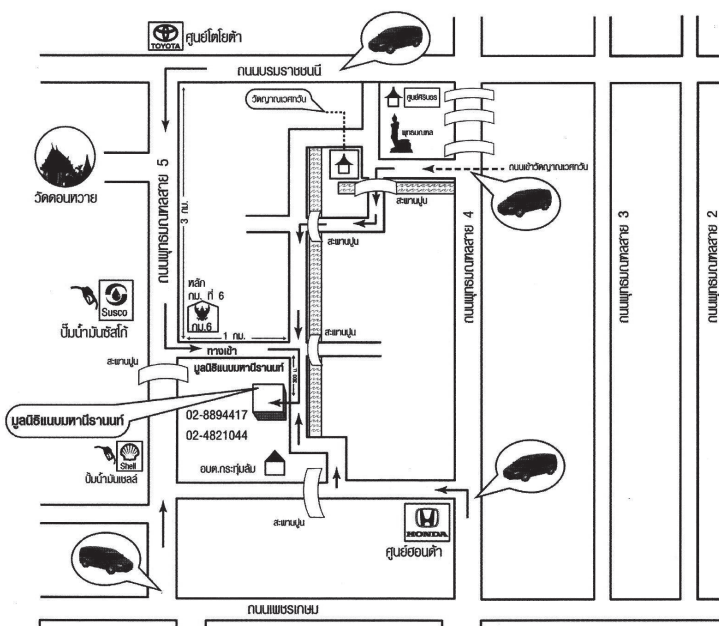
วัดสามพระยา วันจันทร์ถึงวันอาทิตย์		
ห้อง ๑๐๒		
จันทร์	เวลา ๙.๐๐ – ๑๑.๓๐ น. วิปัสสนากรรมฐาน อ.บุญณัฐศักดิ์ ทวีพัฒน์	เวลา ๑๒.๐๐ – ๑๔.๓๐ น. มหาปฏิกฐาน อ.บุญณัฐศักดิ์ ทวีพัฒน์
อังคาร	เวลา ๙.๐๐ – ๑๑.๐๐ น. วิสุทธิมรรค พระมหาสมชาย อธิปญโญ	เวลา ๑๒.๓๐ – ๑๔.๓๐ น. มหาปฏิกฐาน อ.บุญณัฐศักดิ์ ทวีพัฒน์
พุธ	เวลา ๙.๐๐ – ๑๑.๐๐ น. วิสุทธิมรรค พระมหาสมชาย อธิปญโญ	เวลา ๑๒.๐๐ – ๑๔.๐๐ น. ธัมมสังคณี พ.ม. เกรียงศักดิ์ กลยาโณ
พฤหัสบดี	เวลา ๙.๐๐ – ๑๑.๐๐ น. ธัมมสังคณี พ.ม. เกรียงศักดิ์ กลยาโณ	เวลา ๑๒.๐๐ – ๑๔.๐๐ น. ภาษาบาลี พ.ม. เกรียงศักดิ์ กลยาโณ
ศุกร์	เวลา ๙.๐๐ – ๑๑.๐๐ น. ปฏิจจสมุปบาท อ.บุญณัฐศักดิ์ ทวีพัฒน์	เวลา ๑๒.๓๐ – ๑๔.๓๐ น. อภิ.สังคหะ.ปริจเฉทที่ ๕ อ.บุญณัฐศักดิ์ ทวีพัฒน์
เสาร์	เวลา ๘.๓๐ – ๑๑.๓๐ น. วิสุทธิมรรค อ.สมพร ปัญญาธร	เวลา ๑๒.๓๐ – ๑๔.๐๐ น. สังขารยเมก อ.แม่ชีสุภาภรณ์ พิสิษฐ์ศักดิ์
อาทิตย์	เวลา ๙.๐๐ – ๑๑.๐๐ น. อภิ.สังคหะ.ปริจเฉทที่ ๙ อ.แววมยุรี ราชพัฒน์	เวลา ๑๒.๐๐ – ๑๓.๓๐ น. วิปัสสนากรรมฐาน อ.แววมยุรี ราชพัฒน์

รายชื่อคณะกรรมการมูลนิธิเนบมหานีรานนท์

(จะครบวาระในการดำรงตำแหน่งวันที่ ๘ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๔)

๑. นางสาวปราโมช น้อยวัฒน์	ประธานกรรมการ
๒. นายปราโมทย์ อธิติกุล	รองประธานกรรมการ คนที่ ๑
๓. นายเทพฤทธิ์ สาธิตการมณี	รองประธานกรรมการ คนที่ ๒
๔. นางสาววรวรรณ ศุภจรรยา	กรรมการ
๕. นางสาวพูนศรี นนทการ	กรรมการ
๖. นางสุภาพร อัครวิชะกุล	กรรมการ
๗. นางสุดา ปิ่นทอง	กรรมการ
๘. นางสาวณัฐเมธี แก้วนาค	กรรมการ
๙. นางสุนีย์ ธุระงาน	กรรมการและเหรัญญิก
๑๐. นางอุไรพรรณ พิพัฒน์ไพบูลย์	กรรมการและเลขานุการ

แผนที่มูลนิธิแนบมทานิรานนท์

กิจโจ มนุสสปฏิลาโก
กิจจัม สทตฺทมมุตฺตวณฺ

กิจจัม มจฺจาน ชีวิตํ
กิจโจ พุทฺธานมุปฺปโต.

พ.ศ. ๒๕๕๖/๒๕๕๗/๓๕ (สุยา.)

การได้เกิดเป็นคนแสนยาก, การดำรงชีวิตอยู่ของเหล่าสัตว์แสนยาก,
การได้ฟังพระสัทธรรมแสนยาก, การเสด็จอุบัติขึ้นของพระพุทธเจ้า
ทั้งหลายแสนยาก.

